

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

KÖY HOCASI MECMUASININ MANEVİ
DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ayşe Sedef ASYA

BURSA – 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI

**KÖY HOCASI MECMUASININ MANEVİ
DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BAĞLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Ayşe Sedef ASYA

Danışman
Prof. Dr. Mefail HIZLI

BURSA - 2023

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim, 702031026 numaralı Ayşe Sedef ASYA'nın hazırladığı “**Köy Hocası Mecmuasının Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bağlamında Değerlendirilmesi**” konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 08/08/2023 günü 13:00 - 14:00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mefail HIZLI
Bursa Uludağ Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Prof. Dr. Mehmet Emin AY
Bursa Uludağ Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Asude COŞKUNSEVER
Yalova Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Üye

07/08/ 2023

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Başlığı: Köy Hocası Mecmuasının Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bağlamında Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 141 sayfalık kısmına ilişkin, 13/07/2023 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1-Kaynakça hariç

2-Alıntılar hariç

3-5 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim. Bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Ayşe Sedef ASYA

Öğrenci No: 702031026

Anabilim Dalı: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

Danışman:

Prof. Dr. Mefail HIZLI

13.07.2023.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Köy Hocası Mecmuasının Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bağlamında Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

13/07/2023

Tarih ve İmza

Adı Soyadı : Ayşe Sedef Asya

Öğrenci No : 702031026

Anabilim Dalı : Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Programı : Yüksek Lisans

Statüsü : Yüksek Lisans

ÖZET

Adı Soyadı:	Ayşe Sedef ASYA
Üniversite:	Uludağ Üniversitesi
Enstitü:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı:	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
Tezin Niteliği:	Yüksek Lisans Tezi
Mezuniyet Tarihi:	
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Mefail HIZLI

KÖY HOCASI MECMUASININ MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'ye ait, ilk sayısı 1918 yılında yayınlanan, matbu ve süreli bir yayın olan Köy Hocası isimli mecmuanın, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri bağlamında değerlendirilmesini konu alan bu çalışma, giriş, iki bölüm, sonuç ve ekler bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde insan yaşamında manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin öneminden bahsedilerek çalışmaya konu olan Köy Hocası mecmuası içerik ve biçim bakımından incelenmiştir. Tez çalışmasının birinci bölümünde eser sahibi Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin hayatına yer verilmiş, müellifin diğer eserleri sıralanmış ve konuyla ilişkili görülen eserlerinden kesitler paylaşarak bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise mecmuanın konuyla ilgili sayı ve başlıklarından alıntılar yapılarak manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri bağlamında değerlendirilmiş, günümüzdeki uygulamalara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise mecmua ve manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri genel bağlamda incelenmiş ve özetlenmiştir. Ekler bölümünde ise matbu bir eser olan mecmuanın görsellerine yer verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Köy Hocası Mecmuası, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, Dini Rehberlik.

ABSTRACT

Name and Surname:	Ayşe Sedef ASYA
Universty:	Uludağ Üniversitesi
Institution:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Field:	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
Degree Awarded:	Yüksek Lisans Tezi
Degree Date:	
Supervisor:	Prof. Dr. Mefail HIZLI

EVALUATION OF THE VILLAGE TEACHER JOURNAL (KÖY HOCASI MECMUASI) IN THE CONTEXT OF SPIRITUAL COUNSELING AND GUIDANCE SERVICES

This study, which deals with the evaluation of the journal named Köy Hocası, which is a printed and periodical, belonging to Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, the first issue of which was published in 1918, in the context of spiritual counseling and guidance services, consists of an introduction, two chapters, conclusions and appendices. In the introduction, the importance of spiritual counseling and guidance services in human life is mentioned and the Köy Hocası journal, which is the subject of the study, has been examined in terms of content and form. In the first part of the thesis, the life of the owner of the work, Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, is given, other works of the author are listed and information is given by sharing sections from his works that are related to the subject. In the second part, quotations from the relevant issues and titles of the journal are made and evaluated in the context of spiritual counseling and guidance services, and today's practices are included. In the conclusion part, the journal and spiritual counseling and guidance services are examined and summarized in general terms. In the appendices, the study was concluded by giving place to the visuals of the magazine, which is a printed work.

Key Words: Village Teacher Journal, Spiritual Counseling And Guidance, Religious Guidance.

ÖNSÖZ

Sosyal bir varlık olan insanın, içine doğduğu dünyayı tanıma, anlamlandırma ve uyum sağlaması bireysel gelişimi açısından elzemdir. Bu bağlamda insan, kendinden yüce bir güce, bir varlığa inanma ihtiyacıyla var olmaktadır. Yaşadığı ya da tanık olup bir parçası olduğu yaşam olaylarında bir sebebe bağlama, bir gerekçe bulma eğilimindedir. Özellikle yaşanan olumsuz tecrübelerde, beklenmeyen durumlarla karşılaşıldığında, baş edemediği yaşam olaylarında bireyler, kendilerini bir başka bireye ifade etme, duygularını paylaşma ihtiyacı hissederler.

Yaşanan ruhsal problemler, söz ve davranışlarla yansımakta, bedensel sorun ve rahatsızlıklardan ziyade duygu dünyasında meydana gelen anormalliklerle ortaya çıkmaktadır. Yine bireylerin yaşadıkları dini sorunlar, inanç problemleri de ruhsal sorunları tetiklemekte ve arttırmaktadır. Bu gibi durumlarda inanılan aşkın gücün merhamet ve şefkatine, kuşatıcılığına, adaletine olan güven birey psikolojisinde iyileştirici bir etki sağlamaktadır. Bu bağlamda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sorun yaşayan ya da ihtiyaç duyan bireylere, din görevlileri tarafından sunulan iyileştirici, yol gösterici ve destekleyici bir hizmettir. Yaratıcı tarafından peygamberler ve kutsal kitaplar gönderilmiş olması, peygamberlerin yaşantıları boyunca yol gösterici ve örnek birey olmaları bu bağlamda bir rehberlik örneği ve hizmetidir.

Çalışmamızda, insanlık tarihinin ağır ve acı olaylarından biri olan 1. Dünya Savaşı'nın sürdüğü dönemlerde başlayıp, sonrasında ulusal mücadelenin verildiği Kurtuluş Savaşı yıllarında da yayına devam eden Köy Hocası mecmuasının muhataplarına sunduğu rehberlik hizmetinin önemi ve kıymeti vurgulanmıştır. Araştırmamızın bu bağlamda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine de tarihsel bir bakış açısı kazandırması beklenmekte ve akademik literatüre katkı sunması amaçlanmaktadır.

Tez çalışmamın konu seçimi ve yazım süreci boyunca, emeği, hiç eksilmeyen desteği ve takibi için tez danışmanım Prof. Dr. Mefail HIZLI ile dua ve desteklerini hiç eksiltmeyen aile büyüklerim ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bursa, 2023

Ayşe Sedef ASYA

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iv
YEMİN METNİ	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1
1. Amaç, Kapsam ve Önemi	1
2. Araştırmanın Yöntemi.....	4
3. Literatürün Değerlendirilmesi	5
4. Tezin Muhtevası.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜRYÂNİZÂDE ALİ VAHİD EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Üryânizâde Ali Vahîd Efendi'nin Hayatı.....	8
1.2. Üryânizâde Ali Vahîd Efendi'nin Eserleri	10
1.2.1. Asker İlmihali.....	10
1.2.2. Terbiye Dersleri	12
1.2.3. Türkçe Hutbeler	13
1.2.4. Vücut Sağlığı.....	13
1.2.5. İbtidâiyelerde Din Dersleri.....	15
1.2.6. Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim	17

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY HOCASI MECMUASININ MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Köy Hocası Mecmuası ve Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi	20
2.2. Hastaneler ve Sağlık Hizmetleri Kapsamında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	25
2.3. Köy Hocası Mecmuasında Salgın Hastalıklar.....	26
2.3.1. Afetler ve Salgınlıklar Karşısında İnsan	30
2.3.2. Köy Hocası'nda Salgın Hastalıklar	34
2.3.3. Köy Hocası'nda Lekeli Humma Hastalığı	36
2.3.4. Köy Hocası'nın Çiçek Hastalığı İle Mücadele Önerileri	40
2.3.5. Köy Hocası'nda İnsanların Moral Dünyasına Zarar Veren Diğer Sağlık Konuları.....	44
2.4. İslâm Dininin Temizlik ve Sağlık Alanındaki Hassasiyeti	49
2.5. Çocuklarda Görülen Hastalıklara Köy Hocası'nın Yaklaşımı	51
2.6. Dönemin Sağlık Sorunları Karşısında Köy Hocası.....	53
2.7. Gündelik Hayatta Köy Hocası'nın Manevi Rehberliği.....	59
2.7.1. Köy Hocası Mecmuasında Hamile Kadınların Dikkat Etmesi Gereken Hususlar	66
2.7.2. Köy Hocası Mecmuasında Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Hususlar	67
2.8. Sağlık Kurum ve Kuruluşları Kapsamında Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	76
2.8.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Sunulan Hizmetler.....	77
2.8.2. Günümüzde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri.....	78
2.9. Manevi Danışmanlık Hizmetleri Bağlamında Köy Hocası Mecmuasında Bağımlılıklarla Mücadele.....	79
2.9.1. Alkol Bağımlılığıyla Mücadele.....	81
2.9.2. Kumarın Aile ve Topluma Verdiği Zarar.....	84
2.9.3. Bağımlılıkların Fizikî ve Ruhî Açından Yol Açtığı Yıkımlar	85
2.9.4. Kahvehanelerde Oyun Bağımlılığı.....	90
2.9.5. Manevi Danışmanlıkta Dinî Referansların Önemi.....	97

2.10. Din Dersi Başlığı ve Din Eğitimi Hizmetlerinin Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Kapsamında Değerlendirilmesi	100
2.11. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Bağlamında Köy Hocası Mecmuasında Savaş ve Olağanüstü Durumlar	118
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	128
EKLER	133

KISALTMALAR

AAMD	: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi
BMYPK	: Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	: Editör
GAÜN	: Gaziantep Üniversitesi
HHY	: Hasta Hakları Yönetmeliği
HTU	: Hakkı Tarık Us
KK	: Köy Kanunu
MDR	: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
MÜİF	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

1. Amaç, Kapsam ve Önemi

Yaratılış gereği sosyal bir varlık olan ve toplumla iç içe yaşayan insan, aile yaşantısından başlayarak hayatının her alanında din olgusu, inanç sistemleri, dini uygulama ve ritüellerle karşı karşıya gelir, tecrübe eder. Böylece yaşadığı çevrede inanılan ve yaşantı haline getirilen dini inanç ve uygulamaları öğrenir ve hatta zaman zaman uygular¹. Bu sebeple bireyin dini kimliğinin, parçası olduğu toplumun dinsel yaşantısına paralel bir gelişim gösterdiği söylenebilir.

Temelini iyilik, güzellik, merhamet ve sevginin oluşturduğu din, insanı hayra ve iyi olana yönlendirmektedir. Dinin ilgi alanı, insanın iç dünyası ve günlük yaşantısıdır. Bu sebeple insan yaşantısının her alanına müdahil ve ilgilidir. Böylece insanın dün ve bugün arasında ilişki kurarak, yaşantısını korur, geliştirir. Bireylerin ruhsal sıkıntıları ve modern dünya yaşantısı karşısında zaman zaman düştükleri duygusal problemlere karşı din, insanlara bir huzur kaynağı sunmaktadır².

Toplumsal yaşamda düzenin korunmasını sağlayan sosyal kontrol yöntemleri, bireylerin davranışlarını belirleyici bir role sahiptir. Bu bağlamda insan düşünce sisteminin bir parçası olan din, etkili sosyal kontrol yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumunu oluşturan bireylerin, sosyal düzenin kurallarına uygun davranmalarını sağlar. İnsan mekanizması açısından da bilinçaltında içselleştirilerek vicdan algısının oluşmasını sağlar³.

Öte yandan karmaşık ve yoğun dünya hayatı devam eden bireyler, yoğun üzüntü, hastalık, sıkıntı, doğal afet, kayıp gibi ani yaşamsal değişimlerde ruhsal desteğe ihtiyaç duyarlar. Yanlarında ilahi bir gücün olduğunu hissettiklerinde mevcut duruma direnç

¹ Ejder Okumuş, “Din ve Sosyalleşme”, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/11 (2014), 433.

² İbrahim Duva, *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği Ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç* (Rotterdam: Avrupa İslam Üniversitesi, Manevi Rehberlik, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 17.

³ Okumuş, “Din ve Sosyalleşme”, 445.

göstermeye çalışırlar⁴. Acı ve üzüntü veren, ruhsal zorluk yaşatan hayat tecrübelerinde din, insanlar için teselli edici, kuşatıcı, umut verici bir işlev görür. Dini inanç sistemleri yaşanan zorluk durumlarını tamamen ortadan kaldırmaz ama mevcut durumu anlamlandırma hususunda yardımcı olur. Böylece inanç sahibi bireyler, mensubu oldukları dinin bu işlevi sayesinde yaşadıkları zorluklara katlanabilir ve anlamlandırabilirler⁵.

Bireyler yaşamlarının farklı zaman ve süreçlerinde rehberliğe ihtiyaç duyabilmektedirler. Toplum ve insan yaşamında ortaya çıkan bu ihtiyacın giderilebilmesi için psikoloji bilimi ortaya çıkmıştır. Psikoloji, bireyler davranışlarını, bilinç dünyalarını ve duygusal süreçlerini incelemektedir⁶. İnsanı pek çok yönüyle inceleyen bu bilim, birey psikolojisini etkileyen faktörlerden biri olarak ‘din’ olgusunu da incelemektedir. Böylece psikoloji, psikiyatri gibi bireylerin zihinsel süreçleriyle ilgilenen bilim dalları içerisinde, din ve dini olanla, dini uygulama ve ritüellerle ilgilenen yeni bilim dalları, uygulama ve terapi yöntemleri doğmuştur. Rehberlik ya da psikolojik destek ihtiyacı hisseden ve terapiye başvuran bir birey bu sürece tüm benliğiyle, zihinsel ve ruhsal birikimiyle dâhil olmaktadır. Yapılan terapi sürecinde, danışanın iç dünyasına giren danışmanın, dini motif ve unsurlarla karşılaşması, terapi süreçlerinde bu alana kayıtsız kalınamayacağı sonucunu doğurmuştur. Böylelikle psikoloji, psikiyatri, teoloji bölümlerinin ortak alanında geliştirilecek bir alan ihtiyacı doğmuştur.

20. yüzyılda Batı toplumlarında başlayan çalışmalar, dini danışma alanında temel oluşturmuştur. Ülkemizde yeni olan alanın tanımı, kapsamı, hedefi ve sınırları henüz netleşmemiştir. Batılı kaynaklarda, farklı anlamlarda kullanılan “*pastoral care, pastoral counselling*” kavramları dilimize “dinsel/dini/manevi danışmanlık” olarak çevrilmiş, bu tanımla kullanılmıştır⁷. Batı kültüründe doğup gelişen bu alan, inanç boyutunu Hristiyanlık dininin esaslarından almış ve bu bağlamda şekillenmiştir.

⁴ Mesut Ay, *İslami Açıdan Manevi Rehberlik ve Manevi Rehberin Özellikleri* (Rotterdam: Avrupa İslam Üniversitesi, Manevi Rehberlik Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 14-15.

⁵ Hişyar Dilen, *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 32.

⁶ Duva, *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç*, 28.

⁷ Salih Aybey, “Dini Danışmanlık Bağlamında Aile ve Dini Rehberlik Büroları”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (Aralık 2015), 142.

Pastoral care tabiri, din adamlarınca bireylere uygulanan, psikolojik destek, yaşadıkları sorunların çözümleri hususunda katkı sunma gibi yardım faaliyetlerini ifade etmektedir. Temelde dini benimsetme ya da din karşıtı düşünceleri yumuşatma amacı taşıyan bu hizmet, mevcut sınırlarının dışına taşıp, tamamen insani bir güdüyle yapılan destek ve yardım hizmetleri halini almaya başlamıştır⁸. Pastoral psikoloji, teoloji ve psikoloji alanları arasında bir köprü sayılabilir. Öznesi inançlı toplum bireyleri olan bu psikoloji yaklaşımı, söz konusu toplum ve bireyleri tüm yönleriyle incelemeyi amaçlar⁹. Pastoral terapide danışman, olayı ve bireyi yalnızca dini boyut üzerinden değerlendirmez ama din ve dini yaşantının birey yaşantısındaki etkin rolünün farkında olarak bu süreci sürdürür.

Pastoral psikoloji, manevi destek hizmetlerinin teori ve pratiğiyle ilgili bilimsel çalışma alanını ifade eden dini danışma psikolojisi anlamına gelir¹⁰. Dini/manevi danışmanlar, kendilerine getirilen problemin kaynağı ne olursa olsun, ‘danışanın istediği’ yardım kaynağını kullanarak danışana yardım eder. Her din görevlisi kendini dini danışman olarak görmeli ve danışmanlık sürecini bu rolünün dayanağından soyutlamadan sürdürmelidir. Danışanın probleminin ya da çözümünün kaynağı ne olursa olsun, din görevlisinin yaptığı yardım hizmeti, dini/manevi danışmanlık kapsamında değerlendirilir¹¹.

Bireyleri tüm yönleriyle ele almayı amaçlayan bu hizmet, zihinsel, fiziksel ve manevi boyutlar arasındaki bağlantıdan faydalanan bir terapi modeli sunar. Danışmanlık süresince danışan için; kaygı, stres gibi olumsuz duyguları yatıştırabilme ve güçlü bir irade mekanizması oluşturarak kişilikteki çatışmaları en aza indirme becerileri kazandırmak hedeflenir¹². Bir çeşit dini iletişim olarak kabul edebileceğimiz manevi bakım, din ve dini olanlarla ilgili bir alanı kapsar. Danışan, danışmanın kendisiyle bu bağlamda bir bağ kuracağını bilerek bu hizmeti kabul eder. Bir diğer ifadeyle danışman, muhatapları açısından Tanrı'nın ve kutsalın temsilcisi olduğunun

⁸ Suat Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (Haziran 2010), 55.

⁹ Sevde Düzgüner, *Dine Psikolojik Yaklaşımında Değişimin Dinamikleri* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 138.

¹⁰ Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, 56.

¹¹ Turgay Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 2013), 26.

¹² Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli*, 22.

farkındadır¹³. Dini kaynaklar ve danışma tekniklerini kullanarak davranış değişiklikleri sağlamayı amaçlayan manevi/dini rehberlik, bireyin kendisiyle ve toplumla olan ilişkisinde sorunlar yaşamasına sebep olan ruhsal rahatsızlıkların teşhisi ve tedavisidir¹⁴.

Dini alanda hizmet veren kişi, mesleği gereği sürekli insanlarla iç içe ve mensubu olduğu dinin temsilcisi konumunda olduğundan insanı/insan psikolojisini iyi bilmelidir. Din adamı, cemaatinden/sorumlu olduğu gruptan bir bireyin yaşadığı sorunlarda ona nasıl yaklaşacağını, nasıl bir tutum sergileyeceğini bilmelidir. Çünkü din adamlarının toplumdaki konumları gereği danışmanlık görevi vardır. Bu bağlamda kendisine başvuran dindar bir bireye nasıl davranması gerektiğini bilmeyerek yanlış bir tutum sergilemesi hem kendi konumu hem de temsil ettiği din açısından olumsuz bir izlenim oluşturacaktır¹⁵. İslâm dini yapısı gereği insanlar arasında yardımlaşma, dayanışma, diğerkâmlık gibi insani değerleri önemsemekte ve inanlara tavsiye etmektedir. Genelde Müslümanlar özelde ise din adamları bu durumu önemsemiş, bir insanın yaşadığı sıkıntılı durumda yardımcı olmayı vazife edinmişlerdir. Geçmişten günümüze süregelen bu durum, bugün psikoloji alanındaki birikimden faydalanılarak genişletilmeli ve müstakil bir danışma alanı oluşturulmalıdır¹⁶. Gerek insanın fitri yapısı gerekse dinin, mensuplarından beklentileri bağlamında MDR hizmetleri, insan hayatı açısından önemli bir destek hizmetidir. Söz konusu hizmetlerin kapsam ve amacının Köy Hocası mecmuası bağlamında değerlendirildiği bu çalışmada, Osmanlı döneminde din adamlarının toplumsal konum ve görevlerine değinilmiş, müellifin sunduğu hizmetin MDR açısından incelenerek tarihsel anlamda bir örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Osmanlı'nın son döneminde yaşayan Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin, kırsal toplumda yaşayan köylüleri yakından gözlemleyerek onları sürekli meşgul eden çok sayıda problem karşısında rehberlik etmeye çalıştığı kaleme aldığı tüm eserlerde

¹³ Zuhâl Ağilkaya-Şahin, "Hristiyan Gelenekte Manevi Bakımın Teorik Temelleri", *Spiritual Psychology and Counseling* 1/1 (Şubat 2016), 54.

¹⁴ Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla...*, 28.

¹⁵ Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla...*, 40.

¹⁶ Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla...*, 127.

açıkça görülmektedir. Özellikle köylülerin dünyasına her alanda dokunduğu ve birçok tavsiyede bulunduğu Köy Hocası adlı mecmuanın ilk sayısı 1918 (1334) yılında yayımlanmıştır. Yayımlandığı andan itibaren köylü vatandaşlarla beraber birçok kesimin ilgisine mazhar olan bu yazılar araştırmamızın ilgi alanına girmiştir. Köylülerin daha çok sağlık sorunlarının öne çıktığı anlaşılan bu yazılarda Ali Vahîd, sahip olduğu bilgi ve tecrübe birikimiyle bir “hoca” olarak davranmış ve köylüleri içinde buldukları sıkıntılar konusunda aydınlatarak onlara farklı çözümler önermiştir.

Bu bağlamda müellif, Köy Hocası mecmuanın kapak sayfasında yer alan “*Köy Hocası'nın maksadı, köylüye dinini, dünyasını bildirerek çalışıp çabalamanın yolunu göstermekdir.*” ifadeleriyle, sunacak olduğu rehberlik hizmetinin kapsam ve amacını vurgulamıştır. Mecmuanın içeriğinde yer alan; hastalıklar, devletin güncel uygulama ve kararları, çiftçilik, hayvancılık, doğa olayları gibi başlıklarla muhatabının ihtiyaç duyabileceği gündelik konulardan bahsetmiştir. Öte yandan ‘Din Dersi’ ve ‘Köylü İlmihali’ başlıklı bölümlerde ise itikadi ve fihhi konularda bilgiler aktarmış, soyut kavram ve olguları muhatabının anlayabileceği üslupla ele açıklamıştır. Dinin, mevcut toplum yapısındaki birleştirici gücünden faydalanmış, temizlik, toprak ve ağaç bakımı gibi güncel konularla da muhatabının dikkatini çekmek istemiştir. Müellif, hem yaşadığı toplumun değerlerini kendi benliğinde eritmiş olmasıyla hem de zaman zaman dinin insana bakış açısına atıflarda bulunarak MDR hizmetlerinin bu boyutunu gerçekleştirmektedir.

Köy Hocası mecmuasının ulaşılabilen mevcut nüshaları incelenmiş ve Üryânîzâde'nin kaleme aldığı bütün eserler baştan sona taranmıştır. O dönem yazılı basında Köy Hocası mecmuasının konu edildiği bazı belgelere de ulaşılmış ve çalışmada bunlara da yer verilmiştir. Kısacası bu araştırmanın doküman/belge taraması ve analizi metoduyla incelendiğini ifade etmek mümkündür.

3. Literatürün Değerlendirilmesi

Tezin ana konusunu oluşturan mecmuanın yazarı Üryânîzâde'nin hayatı hakkında bilgi sunan müstakil bir eser bulunamamıştır. Bu bağlamda yapılan literatür taramasında, Üryânîzâde'ye ait ‘Çanakkale Cepesinde Duyup Düşündüklerim’ adlı hatıratın incelendiği AAMD’de yayınlanan, Serpil Sürmeli’ye ait makaleye ulaşılmıştır. Söz

konusu çalışmada Üryânîzâde'nin Çanakkale Savaşı'nı incelemek için gönderilen heyete mihmandarlık yapmak için görevlendirildiği yolculuğu samimi bir üslupla kaleme aldığı bu hatırat ve müellif hakkında bilgiler sunulmuş, gerekli görülen yerler latinize edilmiştir. Tez çalışmamızın birinci bölümünde müellifin eserleri incelenirken bu hatırat detaylıca incelenmiş, konumuzla bağlantılı bölümler günümüz harflerine edilmiştir.

Müellifin diğer eserleriyle ilgili farklı kütüphaneler ve koleksiyonlarda taramalar yapılmıştır. Asker İlmihali adlı, askerlere iman ve ibadet esasları hakkında bilgi verme amacıyla yayınlanan eserin orijinal nüshasına MÜİF Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu'nda ulaşılmış, ilgili bölümler tez çalışmamızda paylaşılmıştır. Yine aynı koleksiyonda müellifin Vücut Sağlığı, Türkçe Hutbeler isimli eserlerine de ulaşılmıştır.

Yapılan literatür taramasında Köy Hocası mecmuasının konu edildiği yalnızca 3 çalışmaya ulaşılmıştır. İlk çalışma 2010 yılında GAÜN SBE Tarih Anabilim Dalı bünyesinde, Ahmet Uyaniker tarafından hazırlanan '1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi' isimli tez çalışmasıdır. Söz konusu mecmuanın Milli Mücadeleye katkısının incelendiği tezde, mecmuanın ilk 71 sayısının muhtevasıyla ilgili bir içindikiler tablosu oluşturulmuş ve 2. cilt 30. sayılı mecmuadan başlanarak 2. cilt 44. sayıya kadar olan kısımları transkripte edilmiştir.

2011 yılında ise yine GAÜN bünyesinde, Önder Yazıcı tarafından '1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi' isimli tez çalışması hazırlanmıştır. Bu çalışmada ise mecmuanın ilk 30 sayısının transkripsiyonu yapılmış, çalışmanın üçüncü bölümünde mecmua genel olarak değerlendirilmiştir.

Köy Hocası mecmuasının konu edildiği üçüncü çalışma ise aynı üniversite bünyesinde 2012 yılında Doğan Alkaç tarafından kaleme alınan '1922 Tarihli Köy Hocası Mecmuası'nın Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi' isimli yüksek lisans tezidir. Teze konu olan eser, Milli Mücadele döneminde yerel basının mevcut sürece yaklaşımına örnek teşkil etmesi amacıyla incelenmiştir.

Söz konusu çalışmalar Tarih Anabilim Dalı kapsamında hazırlanmış, İlahiyat ve MDR alanlarında daha önce çalışılmamıştır. Alanda ilk olma özelliği taşıyan bu tez

çalışması, MDR hizmetlerinin kapsamı, uygulanma alanları ve tarihçesinin aktarılması ve Köy Hocası mecmuasının, söz konusu hizmetlere örnek teşkil eden sayı ve başlıklarının bu bağlamda değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

4. Tezin Muhtevası

Çalışmanın birinci bölümünde Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin hayatı ve eserleriyle ilgili bilgiler verilmiştir. Müellifin diğer eserlerinden, içerik olarak konumuzla bağlantılı olanlar incelenmiş, ilgili alanlar latinize edilerek paylaşılmıştır. İkinci bölümde ise Köy Hocası mecmuası ele alınmış, önce kapsam ve içeriğiyle ilgili genel bilgilendirme yapılmış, sonra ise bağlantılı başlıklar detaylandırılmıştır.

Mecmua içeriğinde yer alan ve hastalıklar, sağlık problemleri, sağlıklı olmanın önemi, hamilelik gibi özel durumlarda dikkat edilmesi gerekenler, tedavi yöntemleri, reçete ve önerilerin konu edildiği başlıklar, günümüzde hastane ve sağlık kuruluşlarında sunulan MDR hizmetleri bağlamında incelenmiştir. Yüz beş yıl öncesinin toplumsal yaşantı ve gündelik uygulamalarına bir örnek teşkil eden mecmua, günümüz uygulamalarıyla kıyaslama imkânı da sunmuştur.

Mecmuada yer alan alkol ve kumar bağımlılığının işlendiği başlıklar, bağımlılıklarla mücadele çerçevesinde incelenmiş, toplumsal ve bireysel bir sorun olarak ele alınmıştır. Müellifin paylaştığı anılar, o dönem devlet tarafından uygulanan yaptırımlar latinize edilerek paylaşılmıştır. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin bir din görevlisi olarak konuyu ele alış biçimi, bağımlılık sahibi bireylere yaklaşım tarzı ve üslubu incelenmiştir. Özel bir bölüm olan 'Din Dersi' başlıklı kısım incelenmiş, 'Din Dersi Başlığı ve Din Eğitimi Hizmetlerinin Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Kapsamında Değerlendirilmesi' başlığıyla ele alınmıştır. Müellifin, iman esasları ve ilmihal bilgilerini anlattığı bu bölümde kullandığı üslup, verdiği örnekler, konuları işlerken kullandığı sıralama manevi danışmanlık hizmetleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde mecmuanın, dil, üslup, yaklaşım ve başlıklarla MDR hizmetlerine sağladığı katkı değerlendirilmiş, günümüzde ise bu hizmetlere tarihsel bir örnek sunması açısından önemi vurgulanmıştır. Ekler bölümünde ise mecmuanın orijinal nüshalarına ait görseller paylaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜRYÂNİZÂDE ALİ VAHÎD EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin Hayatı

1879 yılında İstanbul'da doğan Ali Vahîd Efendi, eski Osmanlı şeyhülislâmı Üryânî Osman Efendi'nin torunudur. Haseki'de Evliya Mekteb-i İbtidâiyesi ve Davud Paşa Rüşdiyesi'nde¹⁷ okumuştur. Bayezid Camii dersiamlarından¹⁸ Hâdimî Hasan Efendi'den ulûm-i âliye¹⁹ dersleri almıştır. Daha sonra Mekteb-i Nüvvâb'a²⁰ girmiştir. Bu eğitimlerin yanında özel olarak aritmetik, geometri, coğrafya, biyoloji, Türk ve İran edebiyatı, Fransızca ve Arapça ile ilgilenmiştir.

Vahîd Efendi 1895 yılında ilk memuriyetine Mülga Meşihat Sicill-i Ahval Şubesi kâtabi olarak başlamıştır. Bu memuriyeti sonrası ise sırasıyla Sahiyan, Münbiç, Harim, Antakya, Halilürrahman kazaları niyâbet-i şer'iyeliği, Eyüp kadılığı, Canik Livâsı ve Cide niyâbetliği, İzmit Muhallefat-ı Umûmiye Kassamlığı müşavir-i sâniligi, Evkaf kadılığı müşavir-i sâniligi, Aksaray Livâsı kadılığı, 1921-1922 yıllarında Ankara Sultanisi Ulûm-i Diniye muallimliği görevlerinde bulunmuştur²¹.

Kassam-ı Umûm müşavirliği vazifesini sürdürürken, Çanakkale savaşlarını bizzat gözlemlemek için görevlendirilen heyete mihmandarlık yapmak için görevlendirildi. Devlet tarafından önemsenen bu göreve uygun görülmesinde Arapçaya olan hâkimiyeti etkili olmuştur. Bu ziyaret esnasında şahit oldukları Ali Vahîd Efendi'yi derinden etkilemiş, bu önemli vazifeyi yerine getirirken bir yazar olarak gördüklerini kayıt altına almıştır. Bizzat şahit olduğu kahramanlık öykülerini, askerlerin tüm

¹⁷ 1485 yılında Padişah II. Bayezid'in Sadrazamı Davud Paşa tarafından Sıbyan Mektebi olarak kurulmuştur. İstanbul'un ilk Türk okuludur. Davutpaşa Lisesi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2013-2014 yılında genel liseden Anadolu lisesine dönüştürülmüştür.

¹⁸ Medreselerde öğrencilere, camilerde halka açık ders verme yetkisine sahip müderris için kullanılan unvan.

¹⁹ Ulûm-ı âliye dersleri fıkıh, kelim, hadis, Kur'an ve tefsir gibi dini ilimlerdir.

²⁰ Tanzimat döneminde yeniden düzenlenen ilmiye teşkilâtı bünyesinde kadılık yerine oluşturulan ve "nâib" denilen şer'i hâkimlerin yetiştirilmesi amacıyla kurulan bu mektep daha sonra Mekteb-i Kudât adıyla tanınmıştır.

²¹ Serpil Sürmeli, "Çanakkale Cephesinde Arap İlmi Heyeti ve Üryânîzâde Ali Vahid Efendi'nin Anıları", *AAMD* 18/53 (Temmuz 2002), 379.

varlıklarıyla verdiği istiklâl mücadelesini ve savaşın acı manzaralarını aktardığı “Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim” adlı eseri kaleme almıştır. Bu eserle ilgili aşağıda bilgi verilecektir²².

I. Dünya Savaşı sonrası başlayan Milli Mücadele sürecinde de aynı şekilde kaleme aldığı eserlerde milli direnişin önemini vurgulamış, halkı bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. Şurâ-yı Evkaf âzâlığı ve 1923 yılı sonlarına doğru görevlendirildiği Ankara Erkek Muallim Mektebi’nde Din Dersleri muallimliği de yapan Vahîd Efendi, 1925 yılında Diyanet İşleri Riyâseti Heyet-i Müşavere âzâlığına getirilmiş ve 22 Aralık 1932’de emekli olmuştur.

1939 yılında Teşkilat Kanunu ile Diyanet İşleri Riyaseti Heyet-i Müşavere âzâlığına yeniden tayin edilmiştir. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi bu hizmetleri sonrası 21 Temmuz 1940’da vefat etmiştir²³.

Kaleme aldığı eserlerde köylü halkı önemsemiş, onların anlayabilecekleri bir üslup kullanmayı tercih etmiştir. 61 yıllık hayatı son bulan Vahîd Efendi arkasında Köy Hocası mecmuası gibi pek çok kıymetli eser bırakmıştır.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

- Köy Hatibi
- Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim
- İptidailerde Din Dersleri
- Vücut Sağlığı
- Köylü İlmihali
- Asker İlmihali
- Türkçe Hutbeler
- Dinimizi Öğrenelim
- Terbiye Dersleri
- Köy Hocası Mecmuası.

²² Mehmet Bulut, “Köy ve Köy Halkına Adanmış Bir Ömür Ali Vahid Üryani”, *Diyanet Aylık Dergi* 386 (Şubat 2023), 34-35.

²³ Sürmeli, “Çanakkale Cephesinde Arap İlmi Heyeti”, 379.

1.2. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin Eserleri

Bu bölümde Ali Vahîd Efendi'ye ait eserler zikredilecek, konuyla bağlantılı bazı eserleriyle ilgili bilgiler paylaşılacaktır.

1.2.1. Asker İlmihali

Kapak sayfasında “*Bu kitab, Erkân-ı Harbiye Umumiyyemizin ordu için din tedrisatına münasib bir kitabın yazılması hakkındaki müsabakada birinciliği kazanmıştır.*” ibaresinin yer aldığı 420 sayfalık bu eser, 1927 yılında basılmıştır. Eser askerlere hitap eden bir üslupla Allah'a ve peygamberlere iman gibi inanç esaslarından, insan olmanın gereklerinden, ölüm ve ahiret hayatından, sabır, tevekkül, sağlık, temizlik gibi kavramlardan, namaz ve oruç gibi dini emirlerden, içki-kumar gibi kötü alışkanlıklardan bahseden “Ders” başlıklı bölümlerden oluşmaktadır. Birinci derste, İslâm'ı ve Müslümanlığı usulüne göre yaşamanın öneminden ve yaratılıştan bahsedilmiş, bu konularda düşünmenin ve farkındalığın önemi vurgulanmıştır. Ders başlıklı bölümlerde peygamberlerin kimler ve nasıl insanlar olduğu, melekler ve özellikleri, ahiret inancı ve kıyamet, cennet-cehennem, Allah'ın rahmeti, kader, tevekkül gibi konu başlıkları işlenmiş, askerlere karşı sıcak, samimi ve kuşatıcı bir dil kullanılmıştır. Askerlik mesleğinin ahlaki ve dini alt yapısının oluşturulması amacıyla Uhud, Hendek gibi savaşlardan bahsedilmiştir.

Askerlerin yalnızca mesleki ve dini gelişimi değil bireysel gelişim ve bakımı da önemsenmiş, vücut sağlığı, temiz hava almanın önemi, üst-baş temizliğine dikkat etme hususları içinde müstakil ders başlıkları oluşturulmuştur.

İbadetlerin mahiyetinden muhtevasından bahsedilerek, uygulanış şekilleri anlatılmış, toplumsal hayata faydalarına değinilmiş, her ibadet ayrı bir ders başlığında detaylıca işlenmiştir.

İçerikle ilgili bir örnek oluşturması açısından “56. Ders” başlığında zikredilen kıssayı aktaracağız:

“Evlatlar! Peygamber Efendimiz bir Cuma günü erkenden bir tarafa asker gönderdiler. Ashabdan Abdullah bin Revâha hazretleri de emir almıştır. O da o günü askerle beraber gidecekti. Lakin mübârek zât düşündü. Bugün cumadır, Peygamber Efendimiz hutbe okuyacaklar, namaz kıldıracaklar.”

Eğer erken yola çıkarsam bunlardan mahrum olurum. İyisi mi ben Cuma namazından sonra yola çıkarım diyerek arkadaşlarından geri kaldı.

Namazdan sonra Peygamber Efendimiz Abdullah bin Revâha'yı görünce sordu. 'Niye arkadaşlarınla beraber erkenden çıkmadın?' buyurdu. Abdullah bin Revâha cevap olarak: 'Ya Resûlallah; cumayı sizinle kıldıktan sonra arkadaşlarıma yetişmek istedim' dedi. Peygamber Efendimiz bu cevabı alınca: 'Eğer, yeryüzünde ne var ne yok hepsini hayır için sarf etsen yine o asker arkadaşlarınla birlikte erkence yol yürümen sevabına yetişemezsin!' buyurdu. Demek ki bir askerin aldığı emre göre kalkıp yola gitmesi; sade peygamber hutbesi dinlemekten, sade peygamber arkasında cuma kılmaktan değil belki bütün dünyanın malını da sadaka etmekten daha sevaplı imiş."²⁴

Eserde bu pasaja benzer askerlik mesleğinin kutsiyeti ve emirlere itaatın öneminden bahseden kıssa ve hadislere yer verilmiştir:

"...Yollarda çekilecek sıkıntının mükâfatını düşünün de yorgunluğunuzu giderin ve bilmiş olun ki Peygamber Efendimiz: 'Asker yürüyüşünden kalkan tozun girdiği buruna cehennem dumanı girmez.' Buyurmuştur. Hak Teâlâ hazretleri de Kur'an-ı Kerim'de 'Ve'l-âdiyât' diye başlayan sûrede süvarileri methetmiştir. Hücuma geçen süvari hayvanlarının öyle hızlı hızlı soluk alışlarına, öyle atların nallarından hep kışkılcım çıkarışlarına yemin edilmiştir. Askerler! Allah da, peygamber de daha bunun gibi nice sözlerle hep askerliği övmüştür."²⁵

Eserde askerlerin ihtiyaç duyabileceği itikadi ve ilmihali bilgilere yer verilmiş, bunun yanında üst pasajda paylaşıldığı gibi askerlik mesleğinin kutsiyeti, üssün emrine tabii olma ile ilgili tavsiyeler de verilmiştir.

"... İşte bunun için askerlikte gözümüzü dört açacağız. Küçük büyük başımızdakilerin kumandasına kendimizi uyduracağız. Haşa korkmak,

²⁴ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Asker İlmihali* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, 10081).

²⁵ Üryânîzâde, *Asker İlmihali* (Nadir Eserler Koleksiyonu), 10081.

kaçmak gibi hatr u hayalimizden bile geçirmeyeceğiz. Ol denilen yerde olacağız! Kal denilen yerde kalacağız! Başka hiçbir şey düşünmeyeceğiz! Şehit düşerse kanımızı, canımızı pek bahâli satarak millete, memlekete karşı vazifemizi yapmış olacağız. Gazi kalırsak ileride vatanımıza karşı daha kıymetli işler yapmak için çalışacağız....

Asker; sevgili evlâtlar! İşte sizin mesleğiniz; sizin sanatınız, sizin vazifeniz bu kadar büyük; bu kadar ehemmiyetli; bu kadar da naziktir. Bunu bilmiş olun! Haydi, Allah tuttuğunuzu kolay getirsin...’’²⁶

Müfessir, okurlarına mesleklerinin kıymetiyle ilgili bu hatırlatmaları yaptıktan sonra fihrist eklenerek eser sona ermiştir²⁷.

1.2.2. Terbiye Dersleri

1928 yılında Hâkimiyeti Milliye Matbaası’nda yayınlanan eserin kapak sayfasında müellif, kendisini “*Diyanet İşleri Reisliği müşavere heyeti azasından ‘Köy Hocası’ gazetesini sahibi Ali Vahîd*” olarak tanıtmıştır. Kitabın her sayfası önce Osmanlıca sonra karşı sayfasına latinize edilerek yazılmıştır. Eserin yayın tarihi dikkate alındığında Harf Devrimi’nin gerçekleştiği yıla denk geldiğinden böyle bir yöntem benimsenmiş olabileceği tahmin edilmektedir.

Eserde “*Selamlaşmak*” alt başlığıyla selamlaşmanın önemi, nezaket kuralları, tebessüm etmek gibi hususlardan bahsedilmiş, ahlaki erdem ve güzellikler aktarılırken sık sık Hz. Peygamber’in uygulamalarından örnekler verilmiş, anlatım hadislerle desteklenmiştir. İnsanın sosyal ilişkilerinde sözel olmayan ama iyi niyet ve güven içeren kimi fiiller vardır. Beden diline yansiyarak karşı tarafa güven veren selamlaşma bu fiillerden biridir ve bireyler arasında ortak bir güvenlik alanı oluşmasını sağlamaktadır. Toplumsal anlamda iletişimi geliştiren ve içselleştiren bir şey olması sebebiyle bir tür sosyal sermaye olarak da ifade edilebilmektedir²⁸. Müellif sosyal

²⁶ Üryânîzâde, *Asker İlmihali* (Nadir Eserler Koleksiyonu), 10081.

²⁷ Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu’nda Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi’ye ait “Asker İlmihali” adlı eser, Aksekili Ahmet Hamdi’ye ait olan “Askere Din Dersleri” adlı farklı bir eserle aynı ciltte birleştirilmiştir. İçerik olarak birbirine benzeyen bu iki eser tek ciltte sunulmaktadır.

²⁸ Nevzat Tarhan, *Değerler Psikolojisi ve İnsan* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2021), 153-154.

yaşantının güçlü sembollerinden olan selamlaşmayı bu bağlamda ele almış ve samimi bir üslupla işlemiştir.

Arka kapağında fiyatının 35 kuruş olduğu belirtilmiş, “*Kitabı yazanın bastırduğu kitaplar*” başlığıyla müellifin bazı eserleri sıralanmıştır. Sayfa sonuna “*Türkçe Hutbeler, Vaaz ve Asker İlmihali’nden başka kitapların mevcudu kalmamıştır. Köy Hocası her on beş günde çıkar, seneliği 130 kuruştur.*” notu eklenmiştir.

1.2.3. Türkçe Hutbeler

İstanbul, Amdî Matbaası’nda 1928 yılında basılmış matbu bir eserdir. MÜİF Kütüphanesi Nadir Eserler koleksiyonundan ürünün orijinal nüshasına ulaşılmıştır. Kitabın kapak kısmında; şöyle bir uyarıya yer verilmiştir.

“Harekelerin güzelce tashihi tekrar tekrar tembih edildiği halde yine bazı yanlışlıklar görülerek kitabın sonundaki cetvele işaret edilmiştir. Cetveldeki sahife ve satır numaralarından yanlışların yerleri bulunarak tashih olunması rica olunur.”²⁹

Eser, “*Hutbe 1, Hutbe 2...*” başlıklarıyla bölümlere ayrılmış, her hutbeden önce hutbe duasına yer verilmiş, bölümlerde farklı konulara değinilmiştir. Yalnızca itikadı konular değil; vücut sağlığı, ilim, marifet, cimrilik, gençlik, mikrop, çiçek aşısı, askerliğin hikmetleri, yetimlere bakmak gibi çeşitli konulardan oluşan 40 hutbeye yer verilmiştir.

Kırkıncı hutbeden sonra “Dua” başlıklı müstakil bir bölümde dua edilmiştir. Kitabın kapak kısmında bahsedilen doğru-yanlış cetveli bu başlıktan sonra eklenmiş ve kitap fihristle sonlandırılmıştır.

1.2.4. Vücut Sağlığı

Evkaf-ı İslâmiye Matbaası’nda 1918 yılında basılan eser, Arapgirli Hüseyin Avni tarafından MÜİF Kütüphanesi’ne bağışlanmıştır. Müellif, eserin giriş kısmında ülkemizin güzelliğinden, nimetlerinden, bereketli toprağından, temiz havasından

²⁹ Üryânizâde Ali Vahîd, *Türkçe Hutbeler*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, 15502).

bahsetmiş ancak bu nimetlere rağmen cılız, renksiz ve kuvvetsiz olmamızdan yakınmıştır:

“Ağalar, amcalar; buraya bakın dinleyin! Analar, neneler; kulak verin belleyin! Hepiniz iyice belleyin ki: bizim memleketlerimiz dünyanın en güzel yerleridir. Bu bizim bulunduğumuz yerleri yaradan ‘Allah’ öğmüştü de öyle yaratmıştır. Buralardaki güzel hava, iyi su her yerde bulunmaz. Buralarda olan bet, bereket her yerde görülmez... Ben bunları size uzun uzadıya uzun uzadıya döküp sayacak değilim. Asıl benim size söylemek istediğim şey: şu bizim memleketlerimiz her yüzden bu kadar güzel iken niye biz böyle cılız çelimsiz oluyoruz? Halsiz renksiz kalıyoruz? ...”³⁰

Sözün devamında ise bu sorunun çözümlerinden bahsetmiştir:

“Şimdi siz darılmazsanız ben diyeceğim ki; bunun sebebi hep bizim Müslümanca yaşamayı bilmeyişimizdir. Eğer biz bunu layıkıyla bilmiş olsaydık böyle olmazdık, bu hale gelmezdik.” “... Müslümanlık temizlik istiyor, biz pisiz... Müslümanlık hamaratlık istiyor, biz tembeliz... Müslümanlık vücut sağlığı istiyor, biz çürüğüz... Şimdi hanginiz kalkar da: ‘biz pis değiliz, temiziz, tembel değiliz, hamaratız, çürük değiliz sağlamız’ diyebilir bakayım?”³¹

Durumu özetleyen, okuru düşünmeye teşvik eden bu girişten sonra eser, kısa kısa başlıklarla devam etmiştir:

‘Köylerimizi nerede bir uygunsuz yer varsa götürüp oraya kurmuşuz’, ‘Her eve bir de bulaşık çukuru lazımdır’, ‘Peygamber Efendimiz bile bulaşık hastalıklardan sakınırdı’, ‘Avrupalılar canlarının kıymetini, para kazanmanın yolunu nasıl biliyorlar?’, ‘Gübre insana hem dost hem düşmandır.’, ‘Vücut temizliği’, ‘Üst baş temizliği’, ‘Ekmeği nasıl pişirmeli?’, ‘Yiyecek içecek temizliği’ ...

³⁰ Üryânîzâde Ali Vahîd, *Vücut Sağlığı* (İstanbul: MÜİF Kütüphanesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, 276).

³¹ Üryânîzâde, *Vücut Sağlığı* (Nadir Eserler Koleksiyonu, 276).

Sağlık, edep, gündelik hayat gibi pek çok konuya değinen müellif sözlerini şu dileklerle bitirmiştir:

“Uyanın Müslümanlar, uyanın! Uyku zamanı değildir. Kalkın bakın âlem nasıl çalışıp, nasıl çabalıyor? Siz de herkes gibi çalışın, çabalayın. Bir dakika bile boş durmayın. Şu deminden beri size döküp saydığım sözlere ehemmiyet vermemezlik etmeyin! Sizi miskin eden; sizi cansız, dermansız bırakan şu evlerinizi hava alır, gün görür bir hale getirin! Köylerinizi sazlıklardan, bataklardan kurtarın! Pislikten, murdarlıktan kaçının! Gübreden süprüntüden uzak olun! Vücudunuzu, üstünüzü, başınızı daima temiz tutun!...”³²

Müellif, diğer eserlerinde olduğu gibi gündelik dil ile hitap etmeyi tercih etmiş, muhatabının anlayabileceği bir üslup kullanmıştır.

1.2.5. İbtidâiyelerde Din Dersleri

Kapak kısmında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Sultanîyelerin kısm-ı ibtidâisiyle ibtidâîlerin devre-i ûlâsı ikinci senelerine mahsusdur.” cümlesiyle eserin muhatabının kimler olduğu şerhi düşülmüş, alt kısımda ise; *“İbtidâî ve sultanî mekteblerinin ders programlarına göre yazılan bu kitap Ma’ârif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi tarafından kabul olunmuştur.”*

1913-1914 yıllarında yayınlanan bu eserinde müellif, bulunduğu görev sebebiyle kendini diğer eserlerinden farklı bir sıfatla tanıtmıştır:

“Muharrir, Kassam-ı Umumî Müşaviri Üryânîzâde Ali Vahîd”.

Eser besmeleyle başlamış, önceden öğretilen bilgiler tekrar edilmiş ve eser içeriğiyle ilgili bilgi verilmiştir:

“Hanım kızlarım, efendi oğullarım! Geçen seneki derslerden Hak Teâlâ hazretlerinin birliğine, Fahr-i âlem Efendimizin hak peygamber olduğuna inanmış, akıl erdirmiştiniz. Bununla beraber namaz kılmanın, oruç tutmanın, hac etmenin, zekât vermenin de İslâm’ın şartlarından bulunduğunu güzelce anlamış, öğrenmiştiniz! Şimdi bu senede namaz

³² Üryânîzâde, *Vücut Sağlığı* (Nadir Eserler Koleksiyonu, 276).

nasıl kılınır, oruç nasıl tutulur, hac nasıl edilir, zekât nasıl verilir? Bunları öğreneceksiniz! Sonra Peygamber Efendimiz dünyaya ne vakit geldi, nasıl ömür sürdü; nasıl peygamberlik etti, ne vakit bu dünyadan ahirete gitti. Bunları da anlayacaksınız! Bunlar hep bilinip öğrenilecek şeylerdir.”³³

Bu giriş sonrası müfredat müstakil konu başlıklarıyla anlatılmıştır. Örneğin namaz anlatılırken önce öneminden bahsedilmiş sonra çeşitleri sayılmış ve detaylı bilgiler verilmiştir. Abdest almanın adabından, namazların sünnet ve farzlarının nasıl kılınacağından bahsedilmiş, namaz esnasında okunacak dua ve zikirlerin Arapçaları verilmiş, namazın kılınışı tarif edilmiştir.

Oruç başlığı ile orucun ne olduğundan, nasıl tutulacağından bahsedilmiştir. Aynı şekilde hac başlığında bilgiler verilmiş, hac ibadetinin nasıl uygulanacağı detaylıca anlatılmıştır. İbadetin yapılışı anlatıldıktan sonra insan psikolojisine etkisini özetleyen bir pasaja yer verilmiştir:

“...İşte hac böyle olur. Mekke’den dönüşte Medine’ye uğranılarak orada da Peygamber Efendimiz ziyaret olunur. Öyle mübarek yerlere hiç doyumaz. İnsan memleketine döner ama aklı, fikri hep oralarda kalır. Hacılar ölünceye kadar Mekke, Medine lafını etmekten lezzet duyarlar. Oraların sözü geçtikçe gözleri yaşarır, burunlarının direği sızlar. Elllerinden gelse tekrar tekrar hacca gitmeye can atarlar. Bunlar yapmacık değildir, hep yürekten gelir. Hac pek büyük bir şeydir. Hacda daha nice lezzetler, büyük hikmetler vardır. Her sene dünyanın dört köşesinden koşup gelen yüz binlerce Müslüman, baş açık, yalın ayak hep oraya toplanır...”³⁴

Hz. Peygamber’in hayatı, doğumu, ailesi ve yaşantısı kronolojik olarak anlatılmıştır. Peygamberlik sürecinin önemli olayları muhatabın anlayacağı bir üslupla öyküleyerek anlatılmıştır. Örneğin hicretin gerçekleşme sürecini anlatırken şu cümleler yer vermiştir:

³³ Üryânîzâde Ali Vahîd, *İbtidâiyelerde Din Dersleri* (İstanbul: MÜİF Kütüphanesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, 815).

³⁴ Üryânîzâde, *İbtidâiyelerde Din Dersleri* (Nadir Eserler Koleksiyonu, 815).

“Evlatlarım! Her şeyde bir hikmet vardır Hak Teâlâ hazretleri isterse sevgili peygamberini bir anda Mekke ’den Medine ’ye uçururirdi. Allah ’a göre güçlük yok. Lakin Cenab-ı Hak âleme kudretini gösterecek; sakladığını bir örümcek ağıyla saklar. ...”³⁵

Bedir, Uhud gazvelerinden de bahsedilen eser, Veda Haccı’nda yaşananlara da değinerek devam etmiştir. Resûlullah’ın vefatı ise “Peygamber Efendimizin Mevlâsına Kavuşması” başlığıyla ele alınmış ve şöyle denilmiştir:

“Hicretin on birinci senesinde seferin yirmi yedinci günü peygamber efendimiz rahatsızlandı. Gittikçe hastalığı ziyadeleşmeye başladı. Bir gün iki kişiye dayanarak minbere çıktı. Oturduğu yerden: ‘Her kimin arkasına vurmuş isem işte arkam... Gelsin vursun, ödeşelim! Her kimin alacağı var ise işte malım... Gelsin, alsın.’ dedi herkesle helalleşti. Birçok vasiyetler, nasihatler edip Hz. Ebu Bekir-i Sıddık’ı da herkese medhetti. Gözlerinden yaşlar akarak ümmetini Allah’a ismarladı...

Hak Teâlâ tarafından Cebrail aleyhisselam daima gelip hatır sorar, gönül alır, müjdeler getirirdi. Cebrail aleyhisselam en son gelişinde Azrail aleyhisselam da beraber gelmişti. Ötesini söylemeye ne hacet... Peygamber Efendimiz nihayet Mevla’sına kavuştu...”³⁶

Hz. Peygamber’in vefatını anlatan bölüm sonrası sırasıyla dört halife müstakil başlıklarda anlatılmış; “Allah cümlesinden hoşnut ve razı olsun. Bizi de şefaathine nail eylesin.” duasıyla eser son bulmuştur.

1.2.6. Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim

Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, Kassam-ı Umûm müşâvirliği görevinde iken, devam eden savaşla ilgili incelemeler yapmak üzere Çanakkale’ye gelen heyete mihmandarlık yapmak üzere görevlendirilmiştir. Ziyaretleri esnasında heyet bizzat Mustafa Kemal ve komutanlar tarafından karşılanmıştır³⁷. Müellifin bu ziyaret esnasında cepheye görüp şahit olduklarını bir hatırat gibi kaydettiği “Çanakkale Cephesinde Duyup

³⁵ Üryânîzâde, *İbtidâiyelerde Din Dersleri* (Nadir Eserler Koleksiyonu, 815).

³⁶ Üryânîzâde, *İbtidâiyelerde Din Dersleri* (Nadir Eserler Koleksiyonu, 815).

³⁷ Üryânîzâde Ali Vahîd, *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*, çev. Yusuf Sağır (Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015), 5-6.

Düşündüklerim” adlı eser, 1916 yılında ise Necm-i İstiklal Matbaası’nda yayınlanmıştır.

Eserin kapak sayfasında; “*Hâsılâtı tamamen Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti’ne âitdir.*” açıklamasına yer verilerek elde edilen gelir Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti’ne bağışlanmıştır³⁸.

Hatırat özelliği taşıyan eser şu cümlelerle başlar:

*“12 Kânûnievvel 1331. Şu sırada Çanakkale Cephesi’ni ziyaret edip de susmak, gördüklerinden bahsetmemek insanın elinden gelmez. Bunun için ben de biraz söylemek, duygularımı bir dereceye kadar tercüme ve ta’bîr etmek istiyorum. Muvaffak olabilirsem bana ne mutlu! ...”*³⁹

Cepheyi ziyaret esnasında, savaşın gerçekleştiği bölgeleri tek tek gezip gören heyet, çatışmaların yoğunlaştığı anlarda patlamalara da şahit olmuş, müellif bu anları da detaylıca aktarmıştır:

*“Tarassut mevkiine gittiğimiz vakit ela gözlü bir yağmur altında şiddetle top teâtî ediliyordu. Bu sahne sabahki gibi öyle تنها bir mahşer değil adeta kızılca kıyametten nişan veriyordu. Toplar patladığı vakit ortalık sarsılıyor, yağmurun kesafetinden gürültüler pek yakından geri dönüyordu. Muhterem bir zabıt lütfetti bana: ‘Gel şuradan etrafı güzelce seyret! Bu temaşa her vakit ele geçmez.’ dedi. Ben de bu teklifi cana minnet bilerek hemen yürüdüm. Bir iki yere gidip çıktık; baktım kendimi boş bir siper içinde, hem de siperin kademesi üzerinde buldum. Kum torbaları, her şey mükemmel. O zat başladı etrafı göstermeye... İşte Azmak... İşte Koca Çimen Dağı... Ben dedim: ‘Beyefendi! Çok güzel amma pek açıkta değil miyiz, bir tehlike yok mudur?’ güldü, ‘Hayır’ dedi. Ben de bu hayıra hiç inanmadığım halde mahza yiğitliğe toz kondurmamak için: ‘Pekâlâ’ diyerek bana gösterilen yerleri tedkik eder gibi görünmeye başladım.”*⁴⁰

³⁸ Üryânîzâde, *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*, 9.

³⁹ Üryânîzâde, *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*, 11.

⁴⁰ Üryânîzâde, *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*, 22.

Şahit olunanlar olduğu haliyle anbean aktarılırken, samimi bir üslup kullanılmış ve müellif hislerini açıkça ifade etmiştir. Eserin devamında heyetin ulaşımı için görevlendirilen bir arabacıyla geçen diyalog aktarılmaktadır. Ali Vahîd Efendi, askerliğe çağırıldığında sahip olduğu hayvanları da alıp cephede taşımacılık yapan Hacı Mehmed'in görüp yaşadıklarını bizzat ondan işittiği haliyle kayıt altına almıştır.

“- Ey Hacı Mehmed! Söyle bakalım daha neler gördün?”

- Ah be Efendi! Hangi birini söyleyeyim? Bu düşmanın bize yapmadığı kalmadı ama iki para etmedi. Bazı gün oldu, on sekiz tane tayyareyi birden milletin başı üstünde gezdirdi, gösteriş yaptı. Her gün en aşağı 5-6 tane tayyare tepemizde dolaşır, dururdu. Bir gün çorba içiyorduk: “gırr... gırrr...” diye bir ses gelmeye başladı. Baktık tayyare tepemize gelmiş. Yanımdaki arkadaşıma: ‘Osman kendini gözet! İyi bak geliyor’ dedim, fırladım. Gürültüyle bizim çavuşu çiğnedik. ‘Bomba, faşşş...’ diyerek geldi; lap dedi, biraz öteye düştü. Biz haydi yine çorbanın başına. Ne olduysa çavuşun ayağına oldu. Gülüşmeden öldük, bayıldık.”⁴¹

Arabacının anlattığı şeyleri not alan müellif, havanın karanlık olması sebebiyle Hacı Mehmed'in yüzünü hiç göremediğinden yakınlıkla, ondan duyduğu her şeyin hafızasında yer eden bir sestem ibaret olduğunu vurgulamıştır. Yolculuk bitmiş ve heyet İstanbul'a dönmüştür. Ali Vahîd Efendi ise yolculuk esnasında görüp duyduğu şeylerin ruh halini fazlasıyla etkilediğinden ve hayata eskisi gibi bakmadığından bahsetmiştir:

“Biz İstanbul'a döndük. Lakin o birkaç gün içinde görüp işittiklerim beni pek başka düşündürmeye başladı. Ben artık kendimi hiç beğenmiyordum. Miskinlere, tembellere garaz oldum. Süsüne, eğlencesine düşkün olup da harbe lakayt kalanlara düşman kesildim.”⁴²

Müellifin diğer eserlerinde de yer alan bu endişe söylemi, eserlerini kaleme alırken amaçladığı şeyi açıklamaktadır.

⁴¹ Üryânizâde, *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*, 27.

⁴² Üryânizâde, *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*, 29.

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY HOCASI MECMUASININ MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Köy Hocası Mecmuası ve Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi

İslâm dini yapısı gereği insanlar arasında yardımlaşma, dayanışma, diğerkâmlık gibi insani değerleri önemsemekte ve inananlara tavsiye etmektedir. Genelde Müslümanlar özelde ise din adamları bu durumu önemsemiş, bir insanın yaşadığı sıkıntılı durumlarda yardımcı olmayı vazife edinmişlerdir. Geçmişten günümüze süregelen bu durum, bugün psikoloji alanındaki birikimden faydalanılarak genişletilme ve müstakil bir danışma alanı oluşturulma ihtiyacı doğurmuştur⁴³.

Dini danışma, yetkin bir din adamının ya da dini konuları önemseyen bireylerin, hem kendilerinin hem de danışanlarının dini ve kültürel kaynaklarını kullanarak, bireylerin inanç alanında yaşadığı problemlere onlarla birlikte çözüm bulma etkileşimidir⁴⁴. Dini alanda hizmet veren kişi, mesleği gereği sürekli insanlarla iç içe bulunduğu ve mensubu olduğu dinin temsilcisi konumunda olduğundan insanı/insan psikolojisini iyi bilmelidir. Din adamı, cemaatinden/sorumlu olduğu gruptan bir bireyin yaşadığı sorunlarda ona nasıl yaklaşacağını, nasıl bir tutum sergileyeceğini bilmelidir. Çünkü din adamlarının toplumdaki konumları gereği danışmanlık görevi vardır. Bu bağlamda kendisine başvuran dindar bir bireye nasıl davranması gerektiğini bilmeyerek yanlış bir tutum sergilemesi hem kendi konumu hem de temsil ettiği din açısından olumsuz bir izlenim oluşturacaktır⁴⁵.

Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, İstanbul Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü matbaasında matbu bir eser olarak yayınladığı Köy Hocası adlı mecmuayı bu amaçla

⁴³ Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla ...*, 127.

⁴⁴ Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla ...*, 29.

⁴⁵ Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla ...*, 40.

hazırladığını belirtmiştir. İlk sayısı 1918 yılının Safer ayında yayınlanan mecmuanın ulaşabildiğimiz⁴⁶ son sayısı 1928 yılı Ramazan ayında basılmıştır.

Mecmuanın, Beyazıt Devlet Kütüphanesi HTU Koleksiyonu'nda orijinaline ulaşılan ilk sayısı derginin içeriği ve amacıyla ilgili bilgi veren bir kapak sayfasıyla başlamıştır:

“Köy Hocası'nın maksadı, köylüye dînini dünyasını bildirerek çalışıp çabalamanın yolunu göstermekdir.”

Kapak sayfasında bu bilgilere ilaveten mevcut sayıda işlenen konuların başlıklarına yer verilmiştir. Kapak sayfasından sonra mecmuanın ilk sayısı “Önce Selam Sonra Kelam” sloganı ve “Selâmün Aleyküm” başlığıyla başlamıştır:

“Ağalar, amcalar! Bilirsiniz ki herkesin kendine göre bir derdi vardır. Değirmencinin de su imiş. Benim derdim köylü... Kim kimle ben de sizle. Herkes bir hava tutturmuş gider. Kimi büyüklüğe özenir daima yükseklerde uçar. Kimi beylere, paşalara çatmak ister. Onların gözüne girmek için gece gündüz didinir yatar. Ben de daima size çatmak isterim. Daima sizi düşünerek; 'ne yapsam nasıl etsem de şu köylülere bir hoca olabilsem' diye çırpınır dururum. Gönlümü gezdirip daldan dala konarım, en sonunda yine sizde karar kılarım.”⁴⁷

Müellif bu satırlarla başladığı eserinde, köylü halkın ihtiyaç duyabileceği pek çok konuya değinmiş, yaşanan sorunlara ve eksikliklere çözümler sunmuştur. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi muhatabına sunduğu rehberlik hizmetini bir din görevlisi/köy hocası/köy imamı olarak gerçekleştirmiştir. Son sayısı 1928 yılında yayınlanan mecmuada müellif, köylü halkın dini/manevi ve güncel tüm ihtiyaçlarına karşılık vermeye çalışmıştır. Bu bağlamda köy imamlarının sahip olması gereken şart ve özelliklerden bazılarını 1924 tarihli KK'de ulaşılmıştır:

⁴⁶ Mecmuanın yayımlandığı dönemde gerek ülkenin içinde bulunduğu savaş durumu gerekse imkân kısıtlılıkları sebebiyle mecmuanın tamamına ulaşılamamıştır. İlk 69 sayısının latinize edilmiş haline, daha önce hazırlanmış olan tez çalışmalarından ulaşılmış, ancak orijinal matbu esere ulaşılamamıştır.

⁴⁷ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/1 (10 Aralık 1918), 1.

“İmam olacaklar yirmi dördüncü maddeye göre⁴⁸ (ikinci fıkrasından başka) lâzım gelen sıfatları haiz olmakla beraber ilmihal, amalierbaa⁴⁹ ve kâfi derecede Türkiye coğrafyası ve Türk ve İslâm tarihini ve sağlık işlerini bilmek ve okunaklı yazı yazmak lâzımdır.”⁵⁰

-Bu bağlamda imamların dini görev ve sorumlulukları dışında köylü halkın yaşamını kolaylaştıracak farklı alanlarda da bilgi ve beceri sahibi olmaları gerekmektedir. Kendini Köy Hocası olarak tanımlayan Ali Vahîd Efendi, söz konusu mecmuada dini, itikadı, ilmihali bilgiler yanında sosyal, sağlık, gündelik ve ilmi konulara da değinerek bu hususta çok yönlü bir hizmet sağlamıştır.

Osmanlı devlet yönetiminde mahalle/köy imamlarına dini görevlerine ek olarak idari, ahlaki, sosyal birçok vazife verilmiştir. İmamlar görevlendirildikleri yerlerde nüfus ve tapu kayıtlarını tutmak, evlenme-boşanma gibi sosyal işlemlerle ilgilenme ve devlet tarafından halka duyurulması gereken haberleri halka ilan etme gibi farklı alanlarda da görevlendirilmişlerdir⁵¹.

Danışmanlık ve rehberlik hizmetleri için temel unsurlardan biri de muhataba uygun bir iletişim dili tercih etmektir. Sürecin sağlıklı ilerlemesi için danışanın anlayabileceği, kendini rahat ifade edebileceği ortak bir dil oluşturulmalıdır. Ali Vahîd Efendi, Köy Hocası mecmuasında bu temel unsuru dikkate almış, muhatabının anlayabileceği bir üslup tercih etmiştir.

“İşte bu böyle iken, bu işte bu kadar hevesim varken olmadı bir türlü muradıma eremedim. Bu arzuma şimdiye kadar nail olamadım. Ama bu da sebepsiz değildi. Eğer ben istese idim, belki iki ulu köyün birine bir hoca olurum. Dilim döndüğü kadar vaaz ve nasihat ederek o köy ahalisinin selametine çalışabilirdim. Lakin öyle sade yalnız bir köyde çalışmaya

⁴⁸ 18.07.1963 tarihinde, söz konusu kanunun zikredilen maddesi kaldırılmış olduğundan bulunamamıştır.

⁴⁹ Dört işlem; toplama, çıkarma, çarpma, bölme.

⁵⁰ Köy Kanunu (KK), *Resmî Gazete* 68 (07.04.1924). Kanun No. 442, 84.

⁵¹ Bulut, “Osmanlı Devletinde Dini Teşkilatlanma ve Yaygın Din Eğitimi”, 108-109.

kanaat edenlerden miyim ya? Halime bakmam da Hasan Dağı'na oduna gitmeye kalkarım⁵².

Ben isterim ki her köye birden hoca olayım, köylümüzün hepsine birden hocalık edeyim de şu milletin canlanıp kalkındığını dünya gözüyle bir göreyim. Bakın benim derdim başımdan ne kadar büyük! Bunun için ben ne kadar düşünsem, ne kadar çırpınsam yeri vardı. Böyle olmakla beraber ben biliyordum ki bir gün gelecek köylerin –benim gibi değil- şöyle istediğimden âlâ hocaları olacak. İnşallah bu olacak ama o günleri beklemeye bende sabır ne gezer.

İşte bunun için ne yapmalı, nasıl etmeli diye düşünürken Allah sebebini halk edip gönlüme göre istediğimi verdi. Bakın şimdi artık muradıma erdim. Bundan böyle size inşallah daima nasihatler edeceğim dininize dünyanıza yarayacak sözlerle selametinize çalışacağım. Bilene göre bu az şey değildir.

Doğrusu ben bu işi adeta ibadet sayıyorum ve hiç şüphede etmiyorum ki bu yüzden Allah bana binlerce sevap yazacaktır. Bir taraftan sevap almak; bir taraftan da gittikçe sizde iyi huylar, güzel haller peyda olduğunu gördüm; bu ne nimettir!

Size fayda verecek tek bir sözümü tutsanız sade bu bana yeter. Benim için bu büyük bir ahiret zahiresi olur. Siz o sözümü tuttukça benim hesabıma da sevaplar yazılır. Ben ölsem gitsem de yine hesabım kapanmaz, hesabım kesilmez. Allah'ın hazinesinde sevap mı yok? Cenab-ı Allah hak edenlere sevabı bol bol verir.”⁵³

Manevi danışmanlar, bir alan aktörü⁵⁴ olarak, buldukları inanç grubuna aidiyetlerinden güçlenirler. Müellif, dert edindiği hususun ağırlığından, üstlendiği vazifenin kıymetinden bahsederken gücünü halkın varlığından aldığı vurgusunu

⁵² Gücü kuvveti, yetenekleri buna elverişli olmadığı halde boyundan büyük işlere talip olan kimseler için söylenir.

⁵³ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/1 (10 Aralık 1918), 2-3.

⁵⁴ Mustafa Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”, *Diyanet İlmî Dergi* 53/4 (2017), 204.

yapmaktadır. Böylece hem muhatabın kendini değerli hissetmesini hem de mesleki motivasyonunu sağlamaktadır.

“...Sizin için nefes sarf etmek; göz nuru dökmek bana hoş gelir. İnşallah söyleyeceğim sözlerde size hoş gelir de biraz gözümüz gönlümüz açılır. Yavaş yavaş şu üzerimizdeki gevşeklik uyuşukluk gider. Biz de azıcık çalışmanın çabalamanın yolunu öğreniriz. Biz de biraz dünyada rahat huzur görüp ahiretimizi mamur etmenin çaresine bakarız. Yoksa bu gönülsüzlükle, bu isteksizlikle ne dünyamız dünya olur ne de ahiretimiz ahiret... İkisinden de bir tat duyamayız. İşte bunun için size söyleyecek lafım çoktur. İnşallah sırasıyla bunlardan uzun uzadıya bahsederim. Benim sıdkım bütün, niyetim temiz olduğundan umarım ki sözlerim de size tesir eder. Hemen Hak yardımcımız olsun.”⁵⁵

Mecmuanın 1 Kânûnievvel 1334⁵⁶ tarihinde yayınlanan ilk sayısında süreli bir yayın olduğunu belirten, “*Şimdilik 15 günde bir çıkar, sade dinden ahlaktan bahseder.*” şeklinde bir açıklamaya yer verilmiştir. Sonra ise mecmuanın yayınlanma amacını izah eden “*Köy Hocası'nın maksadı, köylüye dînini dünyasını bildirerek çalışıp çabalamanın yolunu göstermekdir.*” ifadelerine yer verilmiştir. Kapak sayfasının sonlarında o sayıda işlenen konu başlıklarının sıralandığı içindikiler bölümüne yer verilmiştir.

Tüm sayıların kapak sayfalarında Hicri ve Rumi takvime göre tarihlerin yazıldığı bir satır oluşturulmuş, mecmuanın yayınlandığı gün tarihlerin ortasına not düşülmüştür. Arka kapak sayfalarına ise yıllık abonelik sağlamak isteyen aboneler için bilgilendirme yapılmıştır:

“Seneliği her tarafa 80 kuruştur. Seneliğe birden yazılmak isteyenler; Sevda Kütüphanesi'nde Köy Hocası müdürü Sâdî Bey'e arzularını bildirsinler. Köylünün işine yarayacak köylünün işine yaracak yazılar pek makbule geçer.”

⁵⁵ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/1 (10 Aralık 1918), 2-3.

⁵⁶ 1 Aralık 1918.

Reklam vermek isteyen işletme ve kişilerin reklamlarına da yine arka kapak sayfasında yer verilmiştir. Mecmuanın 4. sayısında ön kapak sayfasından hemen sonra “*Haftalık Gazete*” başlıklı bir ek sayfaya yer verilmiştir.

Mecmuanın her sayısında ‘*Köy Hocası*’ ana başlığının alt satırında müellif kendini ‘*Sahib-i İmtiyaz: Üryânîzâde Ali Vahîd*’ olarak tanıtmıştır.

Ön ve arka kapak düzeni 2. cilt 41. sayıya kadar bu şekilde devam etmiştir. Sonra özellikle ön kapak sayfasında değişiklikler yapılmıştır. Ana başlık üzerine; “*Seneliği her yer için 105 guruşdur.*”, “*Ankara’da haftada bir çıkar. Maksadı köylüye dinini dünyasını bildirerek çalışıp çabalamanın yolunu göstermektir.*”, “*Tanesi 3 guruşdur. Seneliği 50 tanedir.*” ifadeleri eklenmiştir. Müellifin adının yazdığı satırın hemen altına ise “*Her hafta Köy Hocası’nın gelmesini arzu edenler bir mektupçukla yerlerini yurtlarını, adlarını, sanlarını güzelce bildirsinler. Mektubun üzerine de ‘Ankara Postanesi’nde 53 numaralı posta kutusuna’ diye yazsınlar.*” şeklinde bir açıklamaya yer verilmiştir.

7 Teşrinievvel 1926⁵⁷ tarihinde yayınlanan, 2. cilt, 207-208. sayılı mecmua rikâ’ olarak yazılmış ‘*Bir Düşünelim*’ başlığıyla Tayyâre Cemiyeti hakkında bilgi verilmiş, konunun önemi ve dönem şartlarının hassasiyeti sebebiyle ‘*Bu nüsha ücretsizdir.*’ notu eklenmiş ve mecmuanın söz konusu sayısına halkın kolaylıkla ulaşabilmesi için ücretsiz olarak dağıtılmıştır.

2.2. Hastaneler ve Sağlık Hizmetleri Kapsamında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

Bir dinin, mensuplarının yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için gerekli yardım çalışmalarını sunması, din hizmetleri kapsamında gerçekleştirilir. İslâm dini özelinde düşünüldüğünde ise dini açıdan ihtiyaç duyulan her şey ve her alan bu hizmetlere dâhil edilmektedir. Yalnızca cami içi hizmetleri değil, okullar, işyerleri, hastaneler ve cezaevleri gibi insanın bulunduğu her yer din hizmetlerinin ulaştırılması gereken

⁵⁷ 7 Ekim 1926.

yerlerdir. Çünkü dini oluşumlarda, inanan insanın inandığı değerler doğrultusunda yaşaması için gerekli hizmeti sunmak bir gerekliliktir⁵⁸.

Hastaların fiziksel rahatsızlıkları için başvurdukları sağlık merkezlerinde uygulanan maddi tedavinin yanında, bireylerin ruh sağlığı da önemsenmiştir. Hayata tutunabilmeleri ve çok yönlü bir iyileşme süreci yaşayabilmeleri için hastalara maddi tedavinin yanında profesyonel bir manevi yardım sunulmaktadır⁵⁹. Hastanelerde sağlanan manevi danışmanlık hizmetleri kapsamında, psikoterapi teknikleri kullanılarak, hastaların hayatlarına yeni bir anlam katmalarına yardım edilmektedir⁶⁰. Çünkü inanç sahibi bireyler, mensubu oldukları dinin desteğine ve yol göstericiliğine en çok hastalık ve ölüm gibi zor durumlarda ihtiyaç duyarlar.

MDR hizmetleri, temel dini esaslara bağlı kalarak modern sosyal bilimlerin verilerinden faydalanabilir⁶¹. Böylece salt bir sosyal ya da dini hizmet olmaktan çıkar, kendine has metot ve yöntemleri olan disiplinler arası bir hizmet alanı olur.

Ali Vahîd Efendi Köy Hocası mecmuasının farklı sayılarında dönemin şart ve koşullarına uygun şekilde halkın yaşadığı sağlık problemleri, salgın hastalıklar, kullanılabilir ilaçlar ve tedavi yöntemlerine yer vermiş, muhataplarının faydalanabileceği reçete ve bilgileri paylaşmıştır. Yakın tarihte gelişim gösteren MDR hizmetlerinin hastane vb. sağlık kuruluşlarında sunulması bu bağlamda Ali Vahîd Efendi'nin amacıyla paralellik göstermektedir.

2.3. Köy Hocası Mecmuasında Salgın Hastalıklar

Mecmuada, o dönemde yaygın olan ve halkın büyük sıkıntılar yaşadığı “İspanyol Nezlesi” adlı hastalık için müstakil bir başlık oluşturulmuş, devamında ise “Bulaşık Hastalıklar” başlığıyla bulaşıcı hastalıklarla ilgili bilgiler verilmiştir. Dönemin özel şartları sebebiyle sağlık hizmetlerine kolayca ulaşamayan muhataplar için destekleyici bir hizmet sunmak amaçlanmıştır:

⁵⁸ Nurullah Altaş, “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri (Türkiye Uygulaması Üzerine Deneysel Bir Araştırma)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (1999), 601.

⁵⁹ Duva, *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç*, 73.

⁶⁰ Hişyar Dilen, *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 31.

⁶¹ Duva, *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç*, 35.

“Ey ağalar! Bilirsiniz ki insan hali bir kere de kalmaz. Hastalık sağlık hep bizim içindir. Bir kere de bir Allah. Bakın şimdi de ortalıkta ‘İspanyol nezlesi’ dedikleri salgın yeni bir hastalık var. Adının nezle olduğuna bakmayın! Bu hastalık öyle bir belâ ki neûzübillâh ne vereme benzer ne koleraya benzer ne de lekeli hummaya... Bu hepsinden beter çıktı. Sapsağlam adamları iki- üç gün içerisinde alıp götürüyor bilseniz bu hastalık ne ocaklar söndürdü. Ne analar ağlattı, nice evlâtları yetim bıraktı.”⁶²

Dini/manevi danışmanlık uygulamalarında, danışanın hedefi, içinde bulunduğu durumu, beklentisi ve danışma sürecinin gerçekleşeceği ortam, kullanılacak yöntemi belirleyen önemli değişkenlerdendir. Şayet danışanla hastanede muhatap olunuyorsa ve hastanın ihtiyacı geçmiş yaşantısıyla ilgili pişmanlıkları ise kullanılacak dil ve yöntem ona göre seçilmelidir. Bunun yanı sıra danışanın doğrudan seküler ruhsal sorunlarıyla ilgili durumlarda psikolojik danışmanın ilgili ilke ve prensiplerine başvurulmalıdır. Özetle dini danışmanın kendine özgü bir dili olmalı, mevcut psikolojik danışma yöntemlerini kendi benliğinde harmanlamalı ve gerektiğinde o durum için uygun olan danışmanlık yöntemini bulup, uygulayabilecek donanıma sahip olmalıdır⁶³. Bu bağlamda müellif, muhatabını iyi analiz etmiş ve kullanacağı iletişim dilini doğru seçmiştir. Her yaştan okuyucunun anlayabileceği duru bir üslup tercih etmiş, halkın günlük iletişim dilinde kullandığı deyim ve söz kalıplarına da yer vermiştir.

“Alimallah böyle hastalıklar şakaya gelmez. Derecede muharebeden geri kalmaz ama diyacaksınız ki: ‘Adam kırk yıl kıran olmuş, yine eceli gelen ölmüş’... Bu söz doğrudur. Her zaman eceli gelen ölür. Lakin biz ecelimizin gelip gelmediğini bilip bilemeyeceğimizden ömrümüz oldukça elimizden geldiği kadar sıhhatimizi gözetmek, mümkün mertebe kendimizi hastalıktan korumak boynumuzun borcudur. Biz vazifemizi yapalım da herkes alın yazısı ne ise yine onu görür.

⁶² Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 19.

⁶³ Turgay Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 2013), 46-47.

Eceli gelen gider diye insan kaldırıp kendini ateşe atar mı? Yaratanıma sığındım diye bir insan kendini göz göre göre tehlikeye sokar mı? Siz elinizden geldiği kadar hastalanmamaya çalışın. Allah etmesin bir hastalığa tutulduğunuzda da: Benim hekimim Allah'tır diye vakit geçirmeyip kendinizi hemen hekime gösterin! İlaç alın, perhiz edin, ne yapmak lâzım gelirse öylece yapıp, etmesini Allah'a bırakın!”⁶⁴

Danışmanlık hizmetlerinde danışman, danışanın ihtiyaç duyduğu desteği sözcüklerle ifade edebilme becerisine sahip olmalıdır. Karşılıklı gelişen sözlü ve sözsüz iletişim türlerinin kullanıldığı özel bir ilişki türü olan danışmanlık süreci, danışmanın sahip olduğu iletişim becerisinden beslenmektedir. Muhatabının ihtiyaç duyacağı pek çok alanda rehberlik eden ancak bu hizmeti bir süreli yayın üzerinden sunan müellif, danışanlarıyla yüz yüze iletişim kurma imkânına sahip değildir. Bu dezavantajlı durumu mecmuada zaman zaman yer verdiği soru-cevap tekniği ve muhatabının zihin dünyasına hâkimiyetiyle avantaja dönüştürmektedir.

“Dertlere derman verecek Allah'tır. Hekim, ilaç bunlar birer sebeptir. Hekim adama yol gösterir, ilaç tarif eder. Lakin ilacın içine şifayı koyamaz. Sebepleri yaradan, ilaçlara şifayı veren yine Cenab-ı Hak'dır. Her derdin bir dermanı vardır. Lâkin hangi ilaç hangi hastalığa şifadır siz bilemezsiniz. Bunu atar kahveci bir bir, üfürükçü de bilemez. Onu erbabı olan hekimler bilir.”⁶⁵

Hastanelerde uygulanan din hizmetlerinde temel amaç; bireylerin istekleri çerçevesinde inandıkları dinin inanç esasları ile ilişki kurmalarını sağlamaktır. Bu hizmet boyunca bireylerin içinde buldukları özel durum göz önünde bulundurulmaktadır. Yaşadıkları hastalık ve özel durumun oluşturduğu problemlerin ve çaresizlik halinin giderilmesi, dini anlamda ihtiyaç duyabilecekleri bilgi eksikliğinin karşılanması ve tüm bunların desteğiyle patolojik iyileşmelerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır⁶⁶.

⁶⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 19-20.

⁶⁵ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 20.

⁶⁶ Altaş, “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri”, 628.

İslâm dininin inanç esaslarından olan kadere iman etmek hususu hastalıklar ve ölüm gerçeğiyle başa çıkma durumlarında başvurulabilecek temel kaynaklardır. Bireylerde, başa gelen hastalık ve musibetlere tahammül, şifa için tıbbi anlamda elden gelenin yapılması ancak bu aşamadan sonra Allah’a teslimiyet duygusunun oluşması kader inancının bu bağlamdaki etkileri arasında sayılabilir⁶⁷:

*“Bunun için siz sakın hekimlere hor bakmayın; sakın hekimlerin dediklerinden dışarı çıkmayın; hem Allah’tan sıhhat ve afiyet isteyin! Hem de sıhhatin afiyetin yoluna gidin! Yiyeceğinize, içeceğinize dikkat edin! Öyle vakitli vakitsiz, olur olmaz, abur cubur şeyler yiyip içmeyin! Kendinizi hasta etmemeye savaşın.”*⁶⁸

Muhataba verilmek istenen mesajın ilahi temele dayandırılması, ayet, hadis yahut kıssalarla desteklenmesi danışanın iç dünyasında konunun anlamlandırılması açısından önemlidir. Bu bağlamda müellif sık sık Peygamber ve sahabe yaşantısından örneklerle anlatımı zenginleştirmiştir:

*“Peygamber Efendimiz bile böyle hastalıklardan sakınırdı. Hatta bir gün Peygamber Efendimize dışarıdan birtakım kimseler gelip biat ediyorlardı. Yani ellerini Peygamber Efendimizin mübarek elleri üstüne koyarak ahd ediyorlar; söz veriyorlardı. Diğer gün Allah vermesin ‘miskin’ hastalığına uğramış birisine sıra geldi. Her tarafı çıbanlar, yaralar içinde idi. O zavallı da o haliyle gelerek elini Peygamber Efendimizin eline koyub ahd edecekti. Bakın, asıl buraya dikkat edin! Peygamber Efendimiz bunun bu halini görünce ne yaptı? ‘Ben peygamberim, ben Yaradanıma sığınmışım bana bir şey olmaz’ diye hemen ona da elini veriyor dimi? Hayır.. Onu öyle görünce hatıra gönle bakmayarak uzaktan uzağa ahdini kabul etti. Elini eline dokundurtmadı. Gördünüz mü şimdi Peygamber Efendimizin gidişini? Peygamber peygamber iken sakınıyor da, siz kim oluyorsunuz ki peygamberden ziyade tevekkül etmeğe kalkışıyorsunuz?...”*⁶⁹

⁶⁷ Altaş, “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri”, 619-620.

⁶⁸ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 20.

⁶⁹ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 20-21.

Tevekkül inancının hastalık ve musibetlerle başa çıkma süreçlerindeki iyileştirici etkisinde atıfta bulunan müellif, Peygamberi bir metot sunarak anlatımını temellendirmiştir. Muhatabının zihin dünyasına hâkimiyetini gösteren soru-cevaplarla pasaj devam etmiştir:

“-Hocam bu duana bir âmin değil bin âmin dedik, ama sen sade bizi korkuttun bıraktın. Bu hastalığa karşı ne yapacağımızı, ne edeceğimizi bildirmedi. Asıl bunu söyle ki bilelim de biz de ona göre davranalım.

-Pekâlâ! Cennet, canıma minnet.. Ben söylemeye hazırım lakin sonra: ‘senin dediklerin hekim sözüdür’ diye dudak bükmeyeceksiniz. Nasihatlerime ehemmiyet vermemezlilik etmeyeceksiniz... Şimdi öyle ise bakın, beni dinleyin:

İstanbul’da hekimlerin başları, büyükleri vardır. Onların deyişine göre, bu İspanyol Nezlesi geçinceye kadar hasta yoklamak adeti kalkacak.. Onlar böyle düşünmüşler, böyle bulmuşlar. Doğrusu hakları da var. Neden dersiniz bu İspanyol hastalığı öyle bir bulaşık şey ki hasta öksürse, aksırsa, hatta biraz hızlıca nefes bile alsın -sübhanallah- o saat yanındakilere geçiveriyor. Allah’ın hikmetinden sual olunmaz. Bu da böyle bir hastalık!..”⁷⁰

2.3.1. Afetler ve Salgınlıklar Karşısında İnsan

Dünya tarihi boyunca afetler, felaketler ve salgın hastalıklar insan toplumlarını olumsuz etkilemiştir. Özellikle salgın hastalıklar toplumda hızla yayılmakta ve büyük kayıplara sebep olabilmektedir⁷¹. Yakın tarihte dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgını, Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi’nin mecmuanın bu sayısında değindiği hususlarla ilgili önemli bir örnek teşkil etmektedir. O dönemde yaygın olan İspanyol Nezlesine karşı halkın bir din hocası tarafından uyarılması ve dini referanslar kullanılarak muhataba yol gösterici bir misyon üstlenilmesi günümüz MDR hizmetlerinin amaçlarıyla paralellik göstermektedir. Müellif satırlarına, yaşam şartları

⁷⁰ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 21.

⁷¹ Amine Nuriye Çıtırık - Zeki Salih Zengin, “Küresel Salgın Zamanında Din Görevlileri Gözüyle Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Yaygın Din Hizmeti ve Eğitimi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Salgın Hastalıklar Özel Sayısı* (Temmuz 2020), 600.

göz önünde bulundurulduğunda hastane ve sağlık imkânlarına ulaşamayacak halk için şifa olabilecek reçeteler sunarak devam etmiştir:

“İnsan hali baktınız ki vücudunuza az çok bir kırıklık bir sıcaklık gelmeğe, başınız boğazınız ağrımağa başladı. O vakit elinize bir hekim geçerse ne âlâ.. O ne derse öyle yaparsınız. Hekim bulunmayacak olursa hemen vakit geçirmeden müshil yani hind yağı, İngiliz tuzu, sinameki gibi sürgünlük verecek bir şey içip perhiz edersiniz. Süt, ihlamur yahut hatmiden başka ağzınıza bir şey koymazsınız. Vücudunuzdaki kırgınlık, sıcaklık geçse bile en aşağı üç gün evde kalıp rahat edersiniz. Sonra sokağa çıkınca da kendinizi soğuktan sakınırsınız. Perhizi de yoğurt, yumurta, piliç, hafif çorba gibi şeylerle bozarsınız. Öyle hastalığım geçti diye hemen ağır yemeklere girişmezsiniz.”⁷²

Herkesin evinde kendince alabileceği bu önlemlere yer verdikten sonra müellif, “Bulaşık Hastalıklar” başlığına yer vermiştir. Bu başlık altında insan bedeninde hastalığa sebep olan ve yine farklı yollarla başkalarına bulaşabilen hastalıklardan, mikroptan bahsetmiş, muhataplarının zihnindeki yanlışlara değinerek anlaşılır bir üslupla bu yanlışları düzeltmeye çalışmıştır:

“Hastalığın bulaşığı olur mu olmaz mı? Bugün size biraz bunu söylemek isterim. Çok kimseler vardır ki birinden birine hastalık bulaşıp geçmesine bir türlü inanamaz. Ecele güvenir, Mevlâsına sığınır, hekimlere düşman kesilir. Kim ne söylerse söylesin o yine bildiğinden dönmez. İşte ben böylelerine karşı diyorum ki: ‘Hastalığın bulaşık olanı da vardır, bulaşık olmayanı da vardır. Allah’ın hikmeti bazı hastalıklar başkasına geçer bulaşır. Bazısı da kimseye geçmez, kimseye bulaşmaz.’⁷³

Müellif genel bir giriş yaptıktan sonra yine soru-cevap tekniğiyle devam etmiştir:

“-’Hocam nasıl demiyorlar? Mikrop mu nedir ne kara katırdır. İşte hastalığı hep o yapıyor’ diyorlar ya...

⁷² Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 22.

⁷³ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 23.

-'Yok, rica ederim öyle değil? Mikrop hastalık kurdudur. Hastalığın bulaşmasına işte o kurtlar sebep olur' diyorlar. Siz sakın bu sözden kızmayın. Mikrop lafindan huylanmayın. Mikrop dedikleri gayet küçük bir kurttur. Sizin bizim gibi bir mahlûktur. Onu da yaratan Allah'tır. Sade o kurt o kadar küçüktür ki gözle kâbil⁷⁴ değil görünmez.'⁷⁵

Muhatapla birebir iletişim kurma imkânı sınırlı olan müellif, mecmua aracılığıyla kurduğu iletişimi yer yer soru-cevap tekniği kullanarak güçlendirmiştir. Köylü halkın zihinsel yanılgılarına değinmiş, doğru olan bilgileri aktarmıştır.

Mecmuanın ilerleyen sayılarında yine yaygın olan bir hastalıktan, "Frengi⁷⁶ yahut Külleme Kötü Yara" başlığıyla bahsedilmiştir. Müellif, söz konusu hastalığın işleneceği sayıda hastalıkla ilgili detaylı bilgi vermesi için bir doktorla görüşmüş, hastalık ve şifasıyla ilgili birinci kaynaktan bilgi sağlamıştır:

"Bakın ağalar bugün size bir ihtiyar doktor getiriyorum! Köprülüzâde Mehmet Rifat Bey... Bu zat Günyüzü sıhhiye müdürüdür. O da sizi sevenlerden, sizin iyiliğiniz için çalışanlardan. Size frenginin fenâlığını anlatmak, bu belâdan sakınıp korunmanın çaresini öğretmek için ta buralara kadar gelmiştir. Kıymetini bilin, sözüne dikkat edin!... Bakın neler işiteceksiniz; ne korkunç şeyler duyacaksınız? İşte ben de sizinle beraber dinliyorum. Buyurun doktor bey! Kulağımız sizdedir."⁷⁷

Önce söz hakkı verdiği uzmanı tanıtan bir giriş yapmış, muhatabı iletişime hazır hale getirmiştir. Pasajın devamında ise Doktor Mehmet Rifat Bey'in söyleyeceklerini aktarmıştır.

"Ağalar bilmiş olun ki insanlara musallat olan illetlerin en korkuncu frengidir. Kimi yerde buna Külleme, Çiçek, kimi yerde de Kötü Yara

⁷⁴ Kâbil olmamak: İmkân dâhilinde bulunmamak, mümkün olmamak. <http://lugatim.com/s/kabil>. 04.07.2023.

⁷⁵ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 23.

⁷⁶ 12 Mart 1341(12 Mart 1925) tarihinde yayınlanan 6. cilt 139-140. sayıda aynı şekilde 'Frengi' hastalığından bahsedilmiştir.

⁷⁷ Üryânizâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 30.

*derler. Ben köylerde çokça bulundum ve iyice dikkat ettim ki siz frengiden hiç korkmuyorsunuz.”*⁷⁸

Hastalıkla ilgili bilgi verirken muhatabının anlayacağı uygun üslubu kullanmanın danışmanlık hizmetlerindeki öneminden önceki pasajlarda bahsetmiştik. Bireylerin kişilik gelişiminde önemli bir yeri olan çevre ve kültür unsurları göz ardı edilmemelidir. Psikolojik danışmanlık süreçlerinde kullanılan yöntem hangisi olursa olsun, danışmanın temel amacı danışanın sosyal çevresiyle uyumlu-dengeli bir ilişki kurmasına yardımcı olmaktır. Bu bağlamda, çevreyle oluşturulmak istenen uyumlu etkileşim kültürden bağımsız düşünülemez⁷⁹. Danışman süreç boyunca, danışanın kültürüne, sosyal çevresine ve topluma uyumlu bir kimlik kazanmasını amaçlar⁸⁰.

Kültürel faktörlerin önemsenmesi, danışman-danışan arasında sağlıklı ilişki kurulmasında temel yapı taşlarından olan empatik anlayışın gelişmesi açısından önemlidir⁸¹. Çünkü kültür bireylerin kişilik gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple danışmanın, kültürel farkındalığı gelişmiş olmalıdır.

Farklı kültürlerde yetişmiş olsalar dahi bireylerin psikolojik yapılarının ortak noktaları bulunmaktadır. Fakat toplumla bağ kurması kaçınılmaz olan insan, içinde yaşadığı kültür veya grupta hâkim olan dinin kimliğinden etkilenmektedir. Aynı şekilde dinler arasındaki farklılıklar, bireylerin psikolojik yapılarına yansımakta ve etkilemektedir⁸².

Danışanların yaşadığı toplumun sosyal ve kültürel atmosferini, bireylerin psikolojik yaşantılarına toplumun nasıl bir refleks gösterdiğini, bu refleks karşısında bireylerin ürettiği başa çıkma yolları danışmanlar/terapistler tarafından önemsenmeli ve detaylıca bilinmelidir⁸³.

Mecmua, bireysel danışmanlık hizmetlerinden farklı bir kapsama sahip olduğundan hem Ali Vahîd Efendi hem de Mehmet Rifat Bey sözlerinde seçici davranmıştır. Farklı

⁷⁸ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 30.

⁷⁹ Muharrem Aka, “Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I: Manevi Danışmanlık Perspektifinden Kuramsal Analizler”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 2 (Aralık 2020), 201.

⁸⁰ Aka, “Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I”, 209-210.

⁸¹ Aka, “Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I”, 210.

⁸² Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisine Giriş*. (İstanbul: Dem, 2015), 36.

⁸³ Özgür Erdur-Baker, “Psikolojik Danışma ve Kültürel Faktörler”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3/27 (Haziran 2007), 114.

yaşlara, farklı kültürlere sahip geniş bir kitleye hitap edeceklerinden özel kavram ve kelimelerin kullanımında dikkatli davranmışlardır:

“Ve iyice dikkat ettim ki siz frengiden hiç korkmuyorsunuz. Bu illetten asla çekinmiyorsunuz. Siz öyle zan ediyorsunuz ki bu illet köylerdeki ocak hekimlerinin uydurma düzen haplarıyla az zaman içerisinde iyi olup geçerir. Kırk gün tütsüye girmekle o korkunç yaralar onulup, savulur. Bunun için bu hastalığa o kadar ehemmiyet vermiyorsunuz. Bir frengilin yanına sokulmak şöyle dursun neûzübillâh burnu düşmeğe başlamış bir adama kızınızı vermekten çekinmiyorsunuz. Bu yüzden frenginin yayılıp çoğalmasına sebep oluyorsunuz. Böylece binlerce insanlara bu illeti ulaştırıp bulaştırıyorsunuz. İşte ben size bunları anlatmak için geldim. Rica ederim, beni de hocanız gibi kendinize candan dost bilin, nasihatlerimi can kulağıyla dinleyin. Bakın sonra bana ne çok dualar edersiniz.

Şimdi ağalar iyice bilin ki frengi hastalığına tutulmak demek, zehirlenmek demektir. Bu illetin zehri insanın vücuduna öyle bir yayılış yayılır ki âlimallah dünyanın hikmetleri hep bir araya gelseler, yine o zehri öyle sizin zan ettiğiniz gibi birkaç gün içerisinde çıkaramazlar. İnsana bir zarar gelmeden o zehrin def olup gitmesi senelere muhtaçtır.”⁸⁴

2.3.2. Köy Hocası'nda Salgın Hastalıklar

Ali Vahîd Efendi Köy Hocası mecmuasında, salgın hastalıklar, frengi, çiçek, kızamık gibi başlıklara yer vermiş ve alınması gereken tedbirlerden bahsetmiştir. Bu konuların işlendiği sayılarda sık sık devletin sağladığı sağlık hizmetlerine vurgu yapılmış, yaşanan bulaşıcı hastalık tehlikelerinde devlete bildirilmesi gerektiğini hatırlatmıştır. 1924 yılında kabul edilen söz konusu kanunda aynı vurgunun yapıldığı görülmektedir. Din hizmetleri kapsamında değerlendirilen manevi/dini danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde, devlet otoritesinin ve devletin bireylere yüklediği vatandaşlık görevlerinin hatırlatılmasının, danışmanlık süresince bu hususların referans olarak kullanılmasının önemli bir yeri vardır.

⁸⁴ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 30.

Genel başlık altında bu bilgiler verildikten sonra ‘İnsanda Frengi Neden Olur?’ alt başlığı verilmiştir:

“Şimdi insanda frengi neden olur, bunu anlayalım? Frengi illeti insana babasından anasından geçer yahut bir frengilinin yarasına sürünmekten bulaşır. Hem ana hem baba frengili olursa yahut sade baba yahut sade ana frengili bulunursa böylelerin evladı daha anasının karnında iken bu illete tutulup dünyaya frengili olarak gelir.”⁸⁵

Frengi hastalığının⁸⁶ bireylere doğum öncesi yani ebeveynleri sebebiyle bulaşması durumu anlatılmış, devamında dış sebeplerle bulaşması durumuna değinilmiştir. Frengi hastalığı olan bireylerin kişisel eşyalarının kullanılması, toplu kullanım alanlarında frengili bir hastayla aynı yerlere ya da nesnelere temas etme gibi durumlar ise harici olarak bulaşmasına örnek olarak verilmiştir.

Frenginin hangi yollarla bulaşabileceğinden bahseden Doktor Mehmet Rifat Bey sözlerini yeniden Ali Vahîd Efendi’ye duyulan güven üzerinden desteklemiştir:

“Ağalar! Bana inanmazsanız hocanıza sorun; böyle hastalıklara din ne diyor, ne gözle bakıyor ondan öğrenin. Geçen hafta hocanızın böyle bulaşık hastalıklar için ne dediğini, neler söylediğini haber aldım. İşte onları düşünün, Peygamber Efendimizin böyle hastalıklardan nasıl sakındığını göz önüne getirin de ona göre davranın. Sonra bin kere pişman olursunuz ama fâide vermez. Bu illet bir kimseye bulaşınca ne olur, nasıl meydana çıkar, insanı ne hale getirir, bunları da inşallah sırasıyla söylerim. Köprülüzâde: Mehmet Rifat”⁸⁷

MDR hizmetlerinin tarih boyunca en yoğun uygulandığı alan sağlık hizmetleri alanıdır. Bireylerin yaşadıkları sağlık sorunlarında, mevcut durumlarını kabullenip tedaviye olumlu dönüt vermesi ve tedavi sürecinde maneviyatın iyileştirici etkisinin

⁸⁵ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 31.

⁸⁶ Frengi, diğer adıyla sifiliz, sistemik bir hastalıktır. Tedavi edilmez ise beyin, sinir, göz ve iç organlarda ciddi hasarları beraberinde getirerek ölüme neden olur. Tüm dünyada yaygın olarak görülür. Erken tedavi edildiği takdirde kesin iyileşme sağlanan bir hastalık olmasına rağmen, tedavisiz olgularda ilerleyerek hayatı tehdit edebilen ciddi komplikasyonlara ve iç organ tutulumlarına neden olabilir. <https://www.medicalpark.com.tr/frengi/hg-2012>. 07.06.2023, 10.25.

⁸⁷ Üryânizâde, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 31.

kullanılması manevi danışmanlar tarafından sağlanmaktadır. İslâm geleneğinde din adamlarının sağlık kurum ve kuruluşlarında danışmanlık ve yardım gibi bir misyonları olmamıştır. Ancak ihtiyaç sahibi birinin sıkıntısının giderilmesi ya da manevi desteğe ihtiyaç duyan bireylere destek olunması tüm Müslümanlara yüklenmiş bir vazifedir⁸⁸. Müellifin, halkın ihtiyaç duyabileceği her alanla özel olarak ilgilenmesi, bilgisel düzeyde eksik kaldığında alanında uzman kişilerden destek alarak tamamlamaya çalışması Müslümanlara yüklenen bu vazifenin farkında oluşunun göstergesidir.

2.3.3. *Köy Hocası'nda Lekeli Humma Hastalığı*

Mecmuanın 1921 yılında yayınlanan 31. sayısında müellif bu kez yeni bir hastalık olan 'Lekeli Humma'dan⁸⁹ bahsetmiş, o dönemde yaygın olan bu hastalıkla ilgili aynı endişelerle yol göstermeye çalışmıştır:

“Lekeli Humma: Ağalar! Sizi düşünüp iyiliğinize çalışanları gördükçe dünyalar benim olmuşçasına seviniyorum. Zira bilirim ki köylerimizin derdi bir değil, binlercedir. Öyle bir kişinin, beş kişinin çalışmasıyla olup bitecek şeylerden değildir. Belki hep el birliğiyle olacak, hem de senelerce emek vermekle elde edilecek bir iştir.”⁹⁰

Müellif, köylü halkın yaşadığı sorun ve sıkıntıları görüp bilmekte ve bu duruma çare olmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra 'Eli kalem tutanların hepsi' diye adlandırdığı halkın aydın kesiminin haline de değinmiş, üstlerine düşen sorumluluğu yerine getirmediklerinden yakınmıştır. Köylüyü ve köylerin bulunduğu durumu görüp bilen, önemseyen kişileri görünce yaşadığı mutluluğa değinmiştir:

“İşte şimdi köylünün halini bilecek, köylünün anlayacağı gibi söyleyip edecek kimseler olmalı... Olmalı ama bu sade sözle olmuyor. Öyle çarşıda

⁸⁸ Mebrure Doğan, “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/2 (Aralık 2017), 1281-1282.

⁸⁹ Tifüs, çok eski devirlerden beri bilinen, insandan insana bitler aracılığı ile bulaşan, savaş, kıtlık ve sefalet dönemlerinde salgın halinde seyreden, ateşli bir hastalıktır. Hastalığa sebep olan Rikketsiya Prowazeki adlı bakteri ancak canlı hücre içerisinde üreyebilir. Ateşli dönemde bulunan hastanın kanını emen bit, hastalık etkenini almış olur. Rikketsiyalar bitin içerisinde çoğalarak beş gün sonra üredikleri hücreleri patlatmak suretiyle bitin sindirim borusuna dökülür ve oradan dışkıyla dışarıya atılırlar. Bitlerin kan emerken döktükleri tükürük salgısı insanda kaşıntı yapar. İşte bu kaşınma sırasında bitin dışkıyla çıkardığı tifüs etkeni kan emerken açılan yaradan vücuda girer. Bununla beraber kurumuş toz halindeki bit dışkısının göze veya solunum yoluna kaçmasıyla hastalığın bulaşması mümkündür. <https://belleten.gov.tr/tam-metin/257/tur>. 09.06.2023.

⁹⁰ Üryanîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 249.

pazarda aramakla bulunmuyor. İşte ben kaç zamandır bunu arıyorum. Önüme gelenden köylü için yardım diliyorum. Lakin bakıyorum ki herkesin sermayesi ariflere zariflere göre... Hep kibar işi. Asla fakara harcı değil. Bunu böyle görünce yalnız kaldım diye mahzun oluyorum. Bir arkadaş bulunca da son derecelerde sevinip şâd oluyorum.”⁹¹

Kendileriyle aynı ya da benzer dini inançlara sahip olan bireylerle bir arada olmak insanları rahatlatan bir durumdur. Aynı şekilde düşüncelerinin başkaları tarafından anlaşıldığını ve benimsendiğini bilmek insan psikolojisine olumlu etki sağlar. Bu bağlamda bireylerin, kendileriyle aynı dini inanca sahip bireylerden danışmanlık almak istemeleri manevi/dini danışmanlık ihtiyacının en önemli unsurlarındandır⁹². Danışmanın, muhatabının halinden haberdar olması, danışanın anlayabileceği ortak bir dil belirlemesi danışmanlık süreci için önemli bir unsurdur. İnsan yapısı gereği kendi gibi olana, kendine benzeyene meyiletmekte ve kendi halini görüp bilene karşı daha rahat davranmaktadır. Müellifin, “İşte şimdi köylünün halini bilecek, köylünün anlayacağı gibi söyleyip edecek kimseler olmalı...” ifadesi bu amaca hizmet etmektedir.

*“İşte ağalar! Böylece araya araya bulabildiklerimden biri de Ankara'nın eski sıhhiye müdürü Muhyiddin Celal Bey'dir. Bu zat da sizi sevenlerden, sizin iyiliğinize çalışmak arzu edenlerdendir. Bu gün nefes tüketerek size bazı nasihatler verecek, başımızın dertlerinden birini uzun uzadıya anlatacaktır. Dikkat edip sözlerini can kulağıyla dinleyin!”*⁹³

Din görevlilerinin, sağlayacakları din hizmetlerinde muhataplarının zihin dünyasına hâkimiyetleri önemli bir unsurdur. Dinin ana konuları değişmez ancak inanan insanların sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel vb. Durumları değişiklik göstermektedir. Din hizmetlilerinin bu noktada görevi ise söz konusu değişiklikleri dikkate alarak muhatabın seviyesine uygun ortak bir dil belirlemektir. Bu bağlamda iletişim becerisinin yüksek olması din görevlisi için elzem olmaktadır⁹⁴.

⁹¹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 249.

⁹² Şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla ...*, 37.

⁹³ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 249.

⁹⁴ Remziye Ege, “Din Hizmetlerinde İletişim”, *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2022), 74.

Mecmuanın hicri 13 Rebûlâhir 1337⁹⁵ tarihinde yayınlanan 4. sayısında Günyüzü Sıhhiye Müdürü Köprülüzâde Mehmet Rifat Bey Frengi hastalığının ne olduğu, insanlar arasında nasıl yayıldığı ve hastalıktan korunmanın yollarıyla ilgili bilgiler vermiştir. Müellif, 20 Receb 1339⁹⁶ tarihinde yayınlanan 31. sayıda ise aynı amaçla Muhyiddin Celal Bey'den yardım istemiştir:

“Ağalar! Size bugün biraz lekeli hummadan bahsedeceğim.

Evvelleri bizde adı anılmayan bu hastalık Balkan Harbi'nin yâdigârı olarak memleketimizde yerleşti kaldı. Lakin ne dersenez, bu olmaz olasıca hastalığın kırıp geçirdiği insanlar, muharebelerde verdiğimiz telefattan fazladır.

Haber aldığımızı göre bu musibet hastalık şurada burada yine başkaldırmış, tek tük vukuat vermeğe başlamış. İşte asıl marifet; çoğalmadan bu hastalığın önünü almaktır. Ateş saçağa sardıktan sonra yangının önüne geçmek kolay değildir. Memleketimize göz dikmiş olan din düşmanlarıyla nasıl çarpışıyorsak bizi için için kemiren böyle salgın hastalıklarla da öylece savaşmalıyız ki yok yere telef olup gitmeyelim. Allah insana akıl vermiş, fikir vermiş. Hayrını şerrini anlayabilir bir halde yaratmış. Biz kendimizi kurtarmazsak, tembelliğimiz kayıtsızlığımız yüzünden kendimizi tehlikeye atarsak Allah'ın emrine karşı gelmiş olmaz mıyız? Cenab-ı Hak bize: 'Kendinizi tehlikeye atmayın.' diye buyurmuyor mu?...

Ağalar! Bu hastalıktan Allah'ın izniyle korunmak pek kolaydır. Sade şunu iyice bilmelisiniz ki: Lekeli humma hasta bir kimseden sağlam bir kimseye ancak bitlerle geçer. Yani lekeli hummaya tutulan kimsenin kanını emen bir bit, gelir de sağlam bir adamın kanını emerse –Allah'ın hikmetine bakın ki- o sap sağlam adam da o hastalığa tutulur. İnsana gelen bir bitin de hastadan mı gelmiştir, sağdan mı gelmiştir ayırt edilemeyeceği

⁹⁵ 16 Ocak 1919.

⁹⁶ 30 Mart 1921.

*için her bir şüpheli sayılmalıdır. Eve, esvaba asla bu pis hayvan uğratılmamalıdır.*⁹⁷

Lekeli hummanın nasıl bulaşacağından ve tehlikelerinden bahseden Muhyiddin Celal Bey, muhatabını hastalık hususunda uyarırken dini referanslara başvurmuştur. İnsanların akıl ve fikir sahibi olarak yaratıldıklarını, hastalıklara karşı dikkatli davranma ve iyi kötü ayırımını yapabilme kabiliyetine sahip olduklarını vurgulamıştır. Sözlerinin devamında;

“Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki, insanın nasıl olup da bitlendiğine akıl erdiremeyenler tutmuşlar bir laf uydurmuşlar:’ pire itte, bit yiğitte bulunur’ demişler, bit insanın vücudundan peydahlanır zan etmişler. Hâlbuki hiç de böyle değildir. Bit denilen pis hayvan ne yiğide yakışır, ne de insandan peydâ olur...

*Uzun boylu gurbet çekerek temizlenmeğe hali ve vakti olmayanlar çok bitlendikleri için bu musibet hayvanın adı da ‘Gurbet Kuşu’dur. İşte bitin nereden gelip nasıl ürediği bundan da anlaşılır.*⁹⁸

Önceki pasajlarda olduğu gibi muhatabın anlayabileceği bir dil tercih edilmiş, günlük dilde kullanılan söz kalıpları ve deyimlere yer verilmiştir.

Danışmanlar birey merkezli danışma sürecinde, danışanı düzeltmeye, değiştirmeye, şekillendirmeye çalışmazlar⁹⁹. Bu bağlamda danışanlara karşı kabullenici ve empatik bir tavır danışan açısından rahatlatıcı olacak ve sürecin sağlıklı tamamlanmasını sağlayacaktır. Muhatapla birebir ilişki kuramayan, mecmua üzerinden bir iletişim geliştiren Muhyiddin Celal Bey, tıpkı Ali Vahîd Efendi’nin yaptığı gibi halkın içinde bulunduğu durumun farkındadır. Danışmanlık süreçleri için önemli bir unsur olan empatik anlayışa uygun bir tavır sergilemektedir. Danışan karşısında, anlattıklarını objektif dinleyen, yargılamayan, kınamayan bir danışman görmek ister. Danışanla arada güçlü bir güven duygusu oluşturulmalı, profesyonel ve samimi bir üslupla

⁹⁷ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 249.

⁹⁸ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 249-250.

⁹⁹ Ömer Faruk Söylev, *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik-Alanları, İmkânları ve Yöntemleri - (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 207.

yaklaşılmalıdır¹⁰⁰. Bu bağlamda müellif, halkın hastalığa karşı ihmalkârlığını vurgulamakta ancak bunu yaparken bir yandan da muhatabının halinden haberdar olduğuna değinmektedir. Bu tutum danışmanlık hizmetlerinde danışanın, danışman tarafından anlaşıldığını düşünüp, kendini güvende hissetmesini kolaylaştırmaktadır.

“Vücutunuzda tutunup kalan bitlere gelince o da kolaydır. Bilirsiniz ki bizim Müslümanlıkta ustura tutunmak vardır. Bunu ihmal etmeyip iki de bir de tutunur, fazla şeyleri üzerinizden def edersiniz. Saçlarınızı tıraş ettirip sakalınızı da sünnet-i şerif kadar bırakırsınız. Fazlasını kestirirsiniz. Sonra sıkça sıkça, hiç olmazsa cumadan cumaya güzelce yıkanılırsınız. Hele beş vakit namaza devam edip de iki de bir de abdest alırsanız; elinizi ayağınızı, üstünüzü başınızı temiz tutup temiz yerlerde oturmaya gayret eylerseniz yok mu; Allah’ın izniyle ne bit semtinize uğrar ne de lekeli humma!...”¹⁰¹

Manevi danışmanlık hizmetlerinde süreç, dini/manevi referanslar etrafında şekillenir. Dinsel kaynaklar, kültürel birikim ve değerlerden faydalanılarak bireylerde inanç olgunluğu oluşturmak amacıyla empatik bir biçimde ilgilenilmesidir¹⁰². Beden bakımı ve temizliği ile ilgili tavsiyelerde bulunan müellif, muhatabının dünyasında karşılık bulabilmek adına anlatımını dini ve kültürel olgularla desteklemiştir.

2.3.4. Köy Hocası’nın Çiçek Hastalığı İle Mücadele Önerileri

Mecmuanın 17 Şaban 1339 tarihinde yayınlanan 2. cilt 34. sayısında¹⁰³ Muhyiddin Celal Bey bu sefer de ‘Çiçek’ hastalığından bahsetmiştir. Mecmuanın orijinal nüshalarına Beyazıt Kütüphanesi HTU ve Nadir Eserler Koleksiyonu’nda ulaşılmıştır. Ancak dönem şartları sebebiyle eserin tamamı bir arada bulunamamıştır. Çiçek hastalığından bahsedilen 34. sayfaya bu koleksiyonlarda ulaşılamamış, mecmuanın konu edildiği Ahmet Uyaniker’e ait yüksek lisans tezinde¹⁰⁴ transkripsiyonuna ulaşılmıştır:

¹⁰⁰ Duva, *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç*, 34.

¹⁰¹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 250.

¹⁰² Aka, “Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I”, 215.

¹⁰³ 11 Teşrinievvel 1340 (11 Ekim 1924) tarihinde yayınlanan 6. cilt 123-124. sayıda ‘Çiçek Hastalığı’ başlığına tekrar yer verilmiş, Doktor Muhyiddin Celal Bey’in yazısı tekrar yayınlanmıştır.

¹⁰⁴ GAÜN Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı bünyesinde 2010 yılında tamamlanan mezkûr çalışma Yunus Emre Tansü danışmanlığında hazırlanmıştır. ‘1921 Tarihli Köy Hocası

“Ağalar evvelki hafta lekeli hummayı anlatmıştım. Bugün de biraz çiçek hastalığını söyleyeyim isterim, adının güzelliğine bakıp da ehemmiyet vermemezlik yapmayın, bu pek yaman bir şeydir. Aşı bilinmediği zamanlarda çiçek hastalığı ortalığı kırar geçirirmiş. Neûzübillâh bu hastalık yüzünden ne canlar yanmış, nice insanlar kusurlu kalmıştır...

Bu böyle iken şimdi işitiyorum ki bazı köylerde çiçek hastalığı varmış yazık yazık devlet, millet avuçlarla para sarf etsin, aşı yetiştiresin köylere kadar aşıcılar göndersin de yine çiçek derdi başımızdan gitmesin. İşte benim yüreğim buna yanıyor. Bunun sebebi hep bilmemezliktir. Hiç başka şey değil. Ah dünyada şu bilmezlikten daha kötü bir şey var mıdır? İnsanın başına her belâyı getiren hep budur.”¹⁰⁵

Sağlık, yalnızca hasta olmama hali veya herhangi bir sakatlığın ya da eksikliğin bulunmama hali değil, fiziksel, ruhsal, zihinsel ve ruhsal açıdan da iyi olma halini ifade etmektedir¹⁰⁶.

Devletler, sorumlu oldukları halkın sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanabilmeleri için gerekli düzenlemeleri yapmakla yükümlüdürler. Müellifin değindiği husus bu duruma örnek teşkil etmektedir. Sağlık hizmetlerinin kısıtlı olduğu dönemlerde çiçek hastalığının ölümcül sonuçları olduğuna değinmiş ancak aşılama yapmanın hastalığın bu etkisini kırdığını vurgulamıştır. Devletin hastalığın engellenmesi için uyguladığı yöntemlere değinmiş, aşılama için özel memurların görevlendirildiğini bildirmiş ancak tüm bu imkânlarla rağmen halkın hastalığa yakalanmasının sebeplerinden bahsetmiştir:

“Ağalar! Ben işin iç yüzünü pek âlâ biliyorum. Halkımızın çiçek hastalığına karşı ne dediklerini, nasıl yakındıklarını bakın size söyleyeyim. Bazıları çiçek hastalığını sadece çocuklarda olur sanırlar. Bazıları da bir defa çiçek çıkaran bir daha çıkarmaz zannederler. Birtakımı da bir kere aşılanan bir daha hiç çiçek çıkarmaz itikadında bulunurlar. Halbuki bu

Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi’ başlıklı çalışmada, mecmuanın 45-68. sayılarının transkripsiyonuna yer verilmiştir.

¹⁰⁵ Ahmet Uyaniker, 1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi. (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 59.

¹⁰⁶ Sertaç Şahin Atabay, “Sağlık Hakkı ve Unsurları”, *Türkiye Biyoetik Dergisi* 9/3 (Aralık 2022), 106.

fikirlerin hepsi de yanlıştır. Ben size bunların doğrusunu Allah için söyleyeceğim. Sizde Rabbinizi severseniz iyice dinleyin, iyice belleyin, dinlemezseniz vebali boynunuza.

Bilmiş olun ki ağalar, bu hastalık çocuklarda da olur büyüklerde de olur nice kimseler vardır ki; çiçeği büyüklüğünde çıkarmış. Hem de pek çok zararını görmüştür. Görülen köye kılavuz istemez. Bu herkesin gördüğü bildiği bir şeydir. Bu bitti gelelim; ‘Bir çıkaran bir daha çıkarmaz’ sözüne.

Bu da boş bir sözdür. Bir kere çiçek çıkarmakla insan nöbetini savmış olmuyor. Biz nicelerine görmüşüz ki tekrar çiçek çıkarmışlar, ne tehlikeler ne sıkıntılar geçirmişlerdir. Niceleri gürleyip gitmiştir. İşte bu da böyle bir kere aşılınmak yeter sözüne gelince bu pek yanlıştır. Bir kere aşılınmak adamı ahir nefesine kadar korumaz. Zira aşının tesiri nihayet nihayet beş seneye kadar sürer. Bunun için her beş senede bir aşılınmak mutlaka lâzımdır. Eğer ihmalcilik etmeyip de böylece her beş senede bir aşılırsanız Allah’ın izniyle çiçeğe tutulmazsınız.”¹⁰⁷

Manevi danışmanlık süreçlerinde danışan, muhatabı tarafından anlaşılacak ister. Danışman, danışanda kalıcı davranış değişiklikleri meydana getirmek için öncelikle mevcut durumun farkında olmalı ve çözüm yollarını doğru tespit edebilmelidir. Yukarıda verdiğimiz pasajda, hastalıkla ilgili yanılgıların tamamına tek tek değinilmiş, her bir yanlış doğru olan bilgilerle açıklanmıştır. İyileşme sürecinin doğru şekilde gerçekleşebilmesi için yol gösterilmiştir. Pasajın devamında muhatabın sağlık hizmetlerine hangi yollarla ulaşabileceğine değinilmiş, rehberlik edilmiştir:

“Daha ne istersiniz ağalar? Para verecek pul verecek değilsiniz. İşinizi gücünüzü bırakıp kasabaya gidecek değilsiniz. Hazır aşıcı ayağınıza kadar gelir de ne için kendinizi çoluğunuzu çocuğunuzu üç-beş senede bir aşılalmazsınız? Ne var ne olursunuz niye bundan korkuyorsunuz? Aşının zararı yok, perhizi yok faydası da çok mu çok. Böyle olunca artık beş senede bir mutlaka aşılmalısınız! Hele köyünüzde, ya da size yakın yerlerde çiçek hastalığı olursa daha yeni aşılınmış olsanız bile hemen

¹⁰⁷ Uyaniker, 1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının..., 59-60.

tekrar aşılmanın! Zararı değil, çok faydası olur şunu da bilmiş olun ki aşılacak için bir yaş, bir zaman yoktur. Yazın da olur kışın da olur. Küçük de olur büyük de olur hatta üç günlük bir çocuk bile aşıya dayanır. Çiçek hastalığının zararı bu kadar çok, çaresi de bu kadar kolay iken ihmalcilik edip dediğim gibi aşılınmamak doğrusu büyük insafsızlıktır...

Hemen Cenab-ı Hak cümle ümmet-i Muhammed'i böyle hastalıklardan, böyle birtakım bilmemezliklerden muhafaza buyursun!

*Doktor: Muhyiddin Celal*¹⁰⁸

Muhyiddin Celal Bey'in çiçek hastalığıyla ilgili detaylı bilgiler paylaşıp çözüm yolları sunduğu 34. sayı 'Havadis' başlıklı bölümle sonlanmıştır. 24 Şaban 1339 tarihinde yayınlanan 35. sayıda¹⁰⁹ ise bu kez Ali Vahîd Efendi, Muhyiddin Celal Bey'in anlattıklarına değinerek çiçek aşısıyla ilgili bilgiler vermiştir:

"Ağalar! Geçen hafta çiçek hastalığı için Doktor Celal Bey'in söylediklerini hep duydunuz. Ben de sizinle beraber dinledim. Çiçek aşısını hala yan bakanlar bulunduğu dair haberler aldım aşıya sarf edilen dünya kadar paradan ziyade hep sizlere acıdım durdum. Bunun için içimden gelen birkaç söz bir de ben söylemek isterim... Şimdi size ilk önce bir şey soracağım sonra sözlerimi ona göre döndürüp dolandıracam...

Şimdi siz üzerinize köpek saldırınca kaçarsınız yahut sopa ile taş ile kendinizi korursunuz da, üzerinize hastalık kurdu hücum etmek isteyince niçin kaçmazsınız, niçin korunmazsınız? Köpek için soba taşıyorsunuz, canavar için silah hazırlıyorsunuz da onlardan daha beter olan hastalığın kurtları için niye sopa silah hazırlamıyorsunuz?

O hastalığın silahı sopası da aşıdır aşılınmaktır. Üzerinize bir hayvan hücum edince tevekkül etmiyorsunuz: 'Ben Allah'a sığındım. Sopa savurmak taş atmak ne olacakmış?' demiyorsunuz da niçin hemen çomağa çubuğa sarılıyorsunuz? Sade hastalığa gelince mi Allah'ın tevekküllü kulu

¹⁰⁸ Uyaniker, 1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının..., 60.

¹⁰⁹ Hakkı Tarık Us Koleksiyonu'nda bu sayının orijinali bulunmamaktadır. Ahmet Uyaniker'e ait tez çalışmasından faydalanılmıştır.

oluyorsunuz? Hastalık kurdunu gözünüzle görmediğiniz için inanmıyorsunuz yahut o kadar ehemmiyet vermiyorsunuz da kendinizi köpeklerden canavarlardan daha bin kat zararlı hayvanların önüne atıyorsunuz...

Siz ne zannediyorsunuz? Allah Teâlâ hazretleri karıncadan, pireden yüz bin kere daha küçük bir hayvan yaratamaz mı? O hayvanı da yılanlardan akreplerden daha zehirli edemez mi? Milyonlarca böyle hayvan yaratmak Allah'a karşı h aş a güç bir şeydir? İşte o küçük hayvanların adına hekimler mikrop demişler varsın ne derlerse desinler, ondan size ne? Mikrobu Haşa hekimler yaratmıyor ya? Onları sadece bilmek bulmak, faydasını zararını göstermekten ibarettir. Herkesin size yalan söylemekte boynunun borcu mu? Görüyorlar, biliyorlar, onu bize söylüyorlar. Fenâ mı ediyorlar? Sadece hekimler değil herkes görüyor.

Hatta ben de kaç defa gözümle gördüm. Siz de merak ederseniz siz de görürsünüz uzağı yakını gösteren nasıl dürbünler varsa küçüğü de büyük gösteren aynalar, aletler vardır. Hastanın kanından, ya bir bulaşığınan toplu iğne başı kadar alınıp bir cam parçasına sürülerek o aletin altına bir konulacak olsa o vakit gözle göremediğiniz mikropları kocaman pire kadar görürsünüz ben size bir defa daha söylemiştim. Mikroba inanmayanlara bir örnek için sirkeye baksınlar demiştim inanmayanlar, içinde şüphesi olanlar üşenmesinler bir ayna parçasının üstüne bir damla sirke damlatıp güneşte dikkatle baksınlar. ”¹¹⁰

2.3.5. Köy Hocası'nda İnsanların Moral Dünyasına Zarar Veren Diğer Sağlık Konuları

Mecmuanın ulaşabildiğimiz orijinal nüshalarında ulaşabildiğimiz, 26 Temmuz 1340¹¹¹ tarihinde yayınlanan sayısında¹¹² ‘Baş Keli’ başlığına yer verilmiştir. Başlığa eklenen dipnot bilgisi sayfa sonunda şöyle açıklanmıştır:

¹¹⁰ Uyaniker, 1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu, 68-69.

¹¹¹ 26 Temmuz 1924.

¹¹² Eserin orijinal nüshalarında 4. cilde ait herhangi bir sayfaya ulaşamadım. 5. ciltte ise ulaşılan ilk sayı 101-102. sayıdır. 5. cilt sonrası eser çift numaralarla basılmıştır.

“Baş keli için Doktor Muhyiddin Celal Bey’in yazdığı sözler makbule geçmiş olmalı ki o nüshayı isteyenler çok olur. Hâlbuki idare hanemizde eski nüshalar değil, evvelki hafta çıkan nüshalar dahi kalmadığından ‘Baş Keli’ni bu hafta tekrar koymaya mecbur olduk.”¹¹³

Sağlık hizmetlerine ulaşması zor olan halkın yaşadığı bir hastalıkla ilgili çareler arayan müellif, Muhyiddin Celal Bey’in Baş Keli hastalığıyla ilgili sözlerini ve önerilerini aktarmıştır. Başlığa eklediği dipnotta belirttiği gibi bu hastalıktan bahseden asıl nüshaya ulaşamayanlar için bu konuya tekrar yer verilmiştir:

“Ağalar? Pek âlâ bilirsiniz ki Allah vermesin kellik denilen illet çok pis, çok çirkin ve pek iğrenç bir şeydir. Dostlar başından irak olsun bu dert Allah’ın öyle bir belâsıdır ki ne takke ile örtülür, ne fes ile kapanır, ne de kokmasına kaşınmasına tâkat getirilir. Öyle bir illet ki insan kaşısa kanı çıkar, kaşımasa canı çıkar. Hele o sonradan kelliğin yeri kalması da üste caba. Sözü uzatmayalım her yüzden yana kellik pek fenâ bir baş belâsıdır. Vesselam. Bu, herkesin bildiği bir şeydir. Asıl bize lâzım olan bu dert kimlerde olur ve ne ile savulur, bunları öğrenmektir.

Şimdi ağalar bilmiş olun ki kellik pis olanlara gelir. Şeriatın emrine uyararak elini ayağını üstünü başını temiz tutanlara bu illet asla gelmez. Gözünü sevdiğim temizlik ne iyi şeydir. Tevekkeli mi temizliği imandan saymışlar. Tevekkeli mi din temizlik üzerine kurulmuştur demişler. Bunun böyle olmasının bir değil, bin hikmeti vardır.

Eğer ben bunları size söyleyecek olsam kitaplar dolar. Şimdi bunları bırakalım da kendini pis tutanların başına gelen şu hastalıktan bahsedelim.”¹¹⁴

Üst pasaj, sağlık hizmetleri alanında yapılan bir rehberlik hizmetine örnektir. Bu hizmetin temeline dini referanslar yerleştirilmiş, danışmanlık hizmeti dini bir boyut kazanmıştır. Mezkûr hastalıktan korunmanın temiz olmakla mümkün olduğu vurgusu yapılmış, dinin temiz olmakla ilgili tutumundan örnek verilmiştir.

¹¹³ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 5/113-114 (26 Temmuz 1924), 241.

¹¹⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/113-114 (26 Temmuz 1924), 241-242.

Manevi danışmanlık süreci salt dini emir ve yasaklardan oluşan bir süreç değildir. Terapötik süreç boyunca dini konular yalnızca danışmanın istediği zaman ve durumda konuşulmalı, dini öğretiler ise sürecin gerektirdiği evrede kullanılmalıdır¹¹⁵. Müellif burada dini referansları sadece ana konuya dayanak olarak kullanmış ve verilmek istenen mesajın arka planda kalmaması için dini boyutu detaylandırmamıştır:

“Ağalar! Kellik öyle dendiği gibi bir şeyden korkmadan, cin, peri uğramadan yahut başa kaynar su dökmeden değildir. Bu hastalık adama mutlaka bir kel insandan yahut bir kel hayvandan geçer. Kellik sade insana mahsus değildir. Hayvanlarda da olur. Hayvanın keli insana, insanın keli hayvana bulaşmaz demeyin. Bu illet hem hayvandan insana geçer, hem de insandan hayvana geçer...”¹¹⁶

Önceki sayılarda da olduğu gibi yine halk arasında yaygın olan söylemlere ve algılara değinilmiş, yanlışlar düzeltilmeye çalışılmıştır.

“Kellik neden geldiğini anladık. Şimdi biraz da şunun çaresini söyleyelim. Ağalar! Bunun çaresi pek kolaydır. Hiç öyle adamın aylarca yıllarca kaşınıp mihnet çekmesine değmez. Lakin işte asıl onu bilmek gerekir. Dermanı bilinmeyince böyle bir dert yıllarca sürer. Başkalarına da bulaşarak yayılır, gider. Dünyada bilmemek gibi fenâ bir şey olmaz. Ben bugün size bu derdin dermanını bildireceğim. Nasıl yapılıp edileceğini de tarif edeceğim. Sade siz tariflerime güzelce dikkat edin. Ne diyorsam, nasıl tarif ediyorsam öylece yapın. Allah'ın izniyle bir şeyciğiniz kalmaz. Lakin dediğim gibi yapmazsanız faidesi olmaz. Sonra boşuna nefes tüketmiş olurum.”¹¹⁷

Danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde danışman, danışanda olumlu yönde tutum ve davranış değişiklikleri meydana getirmeyi amaçlar. Sürecin danışanın zihninde ve yaşantısında değişikliklere sebep olması, iyileştirici bir dönüt alınmasını kolaylaştırmaktadır. Bireyde meydana gelen olumlu değişim sonucunda hem içinde

¹¹⁵ Aka, “Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I”, 215.

¹¹⁶ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/113-114 (26 Temmuz 1924), 242.

¹¹⁷ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/113-114 (26 Temmuz 1924), 242.

bulunulan durumun dışına çıkması kolaylaşır hem de hayata karşı yeni bir bakış geliştirilmiş olur.

“Şimdi ağalar! O yüzden köyünüzde olan bir keli iyi etmek için iki ilaç sağlık vereceğim. Bunun biri zeytinyağlı bir ilaçtır. Onu siz kendiniz yapabilirsiniz. Şimdi size onu tarif ederim. Biri de zehir bir merhemdir. Onunda reçetesini size yazarım. Uzak, yakın her nerede varsa bir eczacıya gösterip o merhemi yaptırarsınız. İlaçların kullanılmasına gelince:

Bir akşam üzeri o zeytinyağlı dediğim ilaç kel olan kimsenin başına güzelce sürülüp o gece öylece kalacaktır. Sabah olunca bol bol sabunla, sıcak su ile baş güzelce yıkanıp bütün çibanların kabukları iyice düşürülecektir. Lakin ağalar sakın sözümlü yanlış anlayıp da öyle zift falan yapıştırarak bütün saçları yoldmaya kalkmayın bas bayağı birer ikişer saçları el ile tutup çekersiniz. Zaten o hastalıklı saçlar eğreti gibi bir şeydir. Çeker çekmez hemen çıkar...

İşte böylece kel olan saçları yolduktan sonra o eczacıdan alacağınız merhemden başının kel olan yerlerine iyice sürüp üstüne bir bez korsunuz. Lakin o merhem zehirlidir. Dikkat edin çocukların eline vermeyin. Merhem bulaşığı varken elinizi ağzınıza falan götürmeyin. Bir de merhemden evvel başın iyice yıkanmasına, o kabukların tamamen düşürülmesine dikkat edin. Baş iyice yıkanmayıp kabuklar düşmezse merhemden faydesi olmaz. Bunu bilmiş olun.”¹¹⁸

Hastalıkla ilgili halkın doğru kaynaktan bilgi almasını önemseyen müellif, önceki sayılarda olduğu gibi bu hastalıkla ilgili desteği yine Muhyiddin Celal Bey'den almıştır. Muhyiddin Celal Bey, muhataplarına hastalıkla ilgili tedavi yöntemleri sunarken yapılabilecek hatalara da değinmiş, reçeteleri uygularken en doğru şekilde yapmaları için gerekli tavsiyeleri vermiştir. Reçetelerin uygulanışını anlaşılır bir üslupla ve dikkatle anlatmıştır:

“Şimdi dediğim gibi başa merhem sürülüp üstüne bez konduktan sonra ertesi sabaha kadar baş öylece kalacaktır. Yani akşamüstü yine o

¹¹⁸ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/113-114 (26 Temmuz 1924), 242-243.

zeytinyağlı ilacı sürmeye hacet yoktur. Sabah olunca yine bol bol sabunla, sıcak su ile baş güzelce yıkanıp kel olan yerlere o merhemden sürülerek üzerine bez konacaktır. İşte her sabah böyle yapılacak olursa Allah'ın izniyle üç beş gün nihayet bir hafta içerisinde kellik def olur gider. O kadar pis, o kadar çirkin olan bir derdin dermanı bu kadar kolay iken çaresine bakmayarak kaşınıp durmak, sonra da başkalarına bulaştırıp âlemin başını da derde sokmak tembellik değil adeta büyük bir kötülüktür.

İşte ağalar; pisliğin cezası olan derdi meydana koydum Allah'ın nimeti olan dermanı da size gösterdim. Benden vebal gitti. Artık üstünü siz bilirsiniz. Şimdi gelelim ilaçlara:

İbtidâ başa sürülecek olan ilacı size tarif edeyim: 100 dirhem zeytinyağının içine yarım dirhem Asidfenik denilen ilaçtan alıp katarsınız. Biraz yağı karıştırınca o ilaç hal olur verir. Bu ilacın olması bundan ibarettir. Lakin o dediğim zehirli merhemi siz kendiniz alıp yapmaya kalkmayasınız diye reçetesini Fransızca yazacağım. Onu eczacı güzelce yapıp size verir, sizde dediğim gibi kullanırsınız.

Ağalar; belki eczahanede biri bulunmaz öteki bulunur diye buraya iki merhem reçetesi yazıyorum. Hangisi bulunursa onu alırsınız. Yoksa merhemini ikisini birden almak lâzım değildir. İşte eczacıya gösterilecek reçete şudur:

I. Huil de cade 59

Oxyde rouge de merure 0g.59 centig.

Huile d'olive Purs et lavée 60 g.n.ex

II. Turbitth mineral 59

Vasélin 100g.u.ex Doktor Muhyiddin Celal”¹¹⁹

Doktor Muhyiddin Celal Bey, hastane ve sağlık hizmetlerine kolaylıkla ulaşamayacak olanlar için reçeteleri açıkça belirtmiş, kullanımı tehlikeli olan maddeler içinse kendince önlemler almıştır. İlaç içindeki zararlı maddeleri Fransızca yazmış, böylece

¹¹⁹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/113-114 (26 Temmuz 1924), 243-244.

insanların kendi imkânlarıyla yapmaya çalışıp olumsuz sonuçlar doğurmasının önu alınmıştır.

2.4. İslâm Dininin Temizlik ve Sağlık Alanındaki Hassasiyeti

11 Ağustos 1340 tarihinde yayınlanan bir diğler sayının kapak sayfasındaki ‘İlaçsız Eczasız Sabun Yapmak’ başlığı yine sağlık hizmetleri ve temizliğe dikkat etme konusunda müellifin halkı uyardığı bir başlık olmuştur. Temizlik için sabun kullanılması tavsiyesi veren müellif bu hususta yine alanında uzman kimyagerlerden destek almıştır:

“Ağalar pek âlâ bilirsiniz ki her şeyin başı sağlıktır. Dünyada her iş vücut sağlığı ile olur. Vücudu sağ salim olmayan kimsenin akli fikri gücü kuvveti yerinde olmaz. Öylesine zarardan mâadâ¹²⁰ ne kendine, ne de başkasına bir faydası dokunmaz. Bunun için hakikat her şeyin başı sağlıktır. Lakin bilmiş olun ki ağalar; sağlığın başı da temizliğe bağlıdır. İşte bu sebepten dinin temeli temizlik üstüne kurulmuştur. Bu sebepten Müslümanlık kılı kırk yarıp âleme temizlik öğretmiştir. Görmez misiniz dinimiz insana nasıl sık sık abdest aldırır. İktizâ ettikçe nasıl gusül ettirir. İktizâ etmede cuma namazı için adamı nasıl sudan geçirir...

Yıkanmayı Avrupalılara hekimler bildiriyor. Hâlbuki bize Allah emrediyor. Bunun için her Müslüman evinde yıkanmaya mahsus mutlaka münasip bir yer bulunmalıdır. İnsan evini kurarken bunu asla unutmamalıdır. Zira her ibadetten evvel adama temizlik lâzımdır.”¹²¹

Dinin insan yaşantısına etkisine sağlık ve temizlik üzerinden değinen müellif, dinin emir ve yasaklarındaki temizlik hassasiyeti vurgulanmıştır:

“İşte insan bunu iyice bilmeli de ne yapıp yapıp kendini temiz tutmanın çaresine bakmalı bir yerine fenâ bir şey bulaşacak diye şöyle ödü patlamalı. Abdest gittiği vakitte gücü yettiği kadar temizlenip bir yerinde bir pislik bırakmamaya çalışmalı...

¹²⁰ Edat, “-den başka, -den gayri”. <http://lugatim.com/s/maada>. 12.06.2023.

¹²¹ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 5/115-116 (11 Ağustos 1924), 247.

Hekimlerin mikrop dedikleri o kurtlar için geçenlerde size neler söyledim, neler anlattım unuttunuz mu? İşte o dediklerimi düşünün de temizlik için asla üşenmeyin. Kitaplarımızın hocalarımızın dediği gibi güzel güzel abdest alın misvak tutunun, ağzınızı burnunuzu elinizi ayağınızı temiz pak tuttuğunuz gibi üstünüzü başınızı da temiz tutmaya gayret edin. Esvabınızın eski olması ayıp değildir. Asıl kirli paslı olması ayıptır. Yamalı olsun da pis murdar olmasın yoksa. İşte bunun için insanın elinden geldiği kadar üstünü başını sıkça değiştirmeli. Bir çamaşır öyle muşamba gibi ölünceye kadar giymemeli. Hem de bu temizlik insanın içinden gelmeli.

Su her yerde bulunur ancak sabun almaya gücü yetmeyen var, ben buna bir kolaylık arar dururum. Sizi düşünüp iyiliğinize çalışanlardan bir kimyager Nuri Rafet ve Muhammed Ali Beyler bunun çaresini buldular. Hiç içine Avrupa'dan gelme ilaç ecza katmadan sabun yapıp tekrar tekrar tecrübe eylediler. Size şu satırları yazarken o tecrübe için yaptıkları sabun karşısında duruyor. Baktıkça hem iftihar ediyorum. Hem de siz isterseniz elinizle kendi sabununuzu yapabileceğinizi düşünerek seviniyorum. Göreceksiniz ki bu zâtların tarifine göre evde sabun yapmak, pekmez kaynatmak, aşure pişirmek gibi kolay bir şey. Hatta biraz zor ya da olsa yine yapmalı. Nice bu işi herkes yapmasa da her köyde sade bir kişi yapsa yine âlâdır. O adamcağız kullandığını kullanır fazlasını da komşularına satar. Ya bir şey ile değişir. Bunun sermayesi kül ile susam yağı yahut iç yağı, biraz da dikkat.”¹²²

Temizlik ve sağlık hususunda elinden geldiğince rehberlik etmeye çalışan müellif, muhatabına temiz olma hususunda tavsiyeler vermiştir. Devamında köylünün derdini bilen ve halinden anlayan iki kimyagerden destek almış, muhatabına bu durumu ‘Sizi düşünüp iyiliğinize çalışanlardan bir kimyager Nuri Rafet ve Muhammed Ali Beyler bunun çaresini buldular.’ cümlesiyle ifade etmiştir. Halka, evlerinde yapabilecekleri sabun reçetesi verebilmek için pek çok deneme yaptıklarına ve nihayetinde olumlu bir sonuç aldıklarına vurgu yapılmıştır. Ali Vahîd Efendi, ‘Köy Hocası’ imzasıyla kendine ait bölümü bitirmiş, sonrasında yazı Nuri Rafet ve Muhammed Ali beylerin sözleriyle

devam etmiştir. Ayrıca mecmuanın diğer sayılarında ilaç reçetelerinin detaylı anlatımıyla ilgili pasajlar paylaşılmıştır. Bu başlıkta da müellif, kendi çabalarıyla sabun üretimi yapan iki kimyagerin tarifini detaylı olarak muhatabına aktarmıştır. Muhatabın anlayabileceği basit bir dil kullanılmış, verilen sabun yapma tarifi köylünün kolaylıkla anlayacağı ve uygulayabileceği şekilde anlatılmıştır.

2.5. Çocuklarda Görülen Hastalıklara Köy Hocası'nın Yaklaşımı

Müellif, 29 Kânunievvel 1340¹²³ tarihinde yayınlanan sayısında çocuklarda görülen ve ölümcül sonuçları olan 'Yeşil Sürgün (Çocuk Kıran)' hastalığından bahsetmiştir:

“Mini mini yavruları kıvrandıra kıvrandıra ölüme sürükleyen bu sürgün hastalığını hemen bilmeyen yoktur desem caiz. Bu öyle bir belâdır ki bir adı da 'Çocuk Kıran'dır.

Gürbüz, neşeli, tombul tombul bir yavrucak günün birinde ishale tutulur. Galiba diş çıkarıyor, galiba çocuğun midesi soğukladı falan derken sürgün gittikçe yeşil yeşil çıkmaya başlar, gayet de fenâ kokar. Çocuk zayıfladıkça zayıflar. İğne ipliğe döner. Nihayet günün birinde ölür gider. Ağalar; sözümü veresiye dinlemeyin! Çocuklarımızın çoğunun ölümü bu yeşil ishal yüzündendir. Bu öyle bir hastalıktır ki yakaladığı çocuklardan şayet bakılmazsa yüzde seksenini alır, götürür.

Hamdolsun bizim milletimizin çocukları çok bereketlidir. Lakin doğanların yarısından fazlası böyle hastalıklar yüzünden mahvolup gidiyor. Bunun için bizim nüfusumuzda başkaları gibi artmıyor.”¹²⁴

Hastalıkla ilgili belirtileri muhatabın zihninde belirebilecek nedenlere göre açıklayan müellif, hastalığın asıl sebebini ve nedenlerini açıklayarak sözlerine devam etmiştir:

“Her ne ise bu da başka bir dert. Biz yine 'Çocuk Kıran'a gelelim:

Bu hastalık en çok iki yaşa kadar olan çocuklarda görülür. Sebebi de ne soğuk algınlığı, ne de başka bir şeydir; belki sadece sütün mideye

¹²³ 29 Aralık 1924.

¹²⁴ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 6/129-130 (29 Aralık 1924), 353.

dokunmasından, daha doğrusu sütün midede bozulmasıdır. Amel¹²⁵ fenâ; ağır kokulu olması da çocuğa yedirilen içirilen şeylerin midede bozularak bayat bir yemek gibi kokup ekşimesindedir. Bunun için siz böyle olan çocuğa artık istediğiniz yemeği veriniz, o da bozulacak, kokacaktır, istediğiniz ilacı verin mide, bağırsak sütle, yemekle dolduruldukça mikroplar onları da ekşitecektir. Çocuğun bu kokmuş yiyeceklerden bir fayda görmesi şöyle dursun daima zehirlenecek, tıpkı zehir yutmuş gibi daima amel gidecek, nihayet sürgün devam ede ede çocuğu öldürecektir.

Görüyorsunuz ya, çocuğa ne yedirilirse yedirilsin; ne ilaç verilirse verilsin, yeşil ishalin kesilmesi imkânı yoktur, öyle ise ne yapalım, çocuğu aç mı bırakalım diyeceksiniz değil mi? Evet çocuğu aç bırakmadıkça bu amelin kesilmesi mümkün değildir. Zaten verdiğiniz süttten bulamaçtan çocuk istifade etmiyor ki... Ne verirseniz girdiği gibi çıkar, çocuk yine aç kalır. Fazla olarak kanı zehirleniyor, vücudu eriyip gidiyor.

Demek ki çocuğa hiçbir şey vermezseniz mide rahat edecek, sonra giren süt bozulmayacak, bağırsaklarda mikroplar bir fenâlık yapamayacak. Vücut zehirlenmeyecek, amel kesilecek! Hakikatte öyle olur. Tecrübe edin de bakın. Lakin boyuna çocuk aç bırakılmaz ya! Elbette bunun bir derecesi bir müddeti vardır. İşte ben size onun yolunu usulünü öğreteceğim. Sizde dediğimi yaparsanız yavrularınızı Allah'ın izniyle bu hastalıktan kurtarmış olursunuz.”¹²⁶

Dönem şartları sebebiyle mecmuanın muhatap kitlesi, sağlık hizmetlerine kolaylıkla ulaşamamaktadır. Bu durumun bilincinde olan Muhyiddin Celal Bey, çocuklar için ölümcül sonuçlar doğurabilen söz konusu hastalık için halkı uyarmıştır. Hastalığa yakalanma durumlarını göz önünde bulundurarak kendi başlarına uygulayabilecekleri tedavi yöntemlerini anlaşılır bir üslupla aktarmaya çalışmıştır¹²⁷.

Muhyiddin Celal Bey öncelikle, herkesin evlerinde kolaylıkla ulaşabileceği, çocuklar için rahatça kullanılabilen, daha az yan etkiye sahip ve daha güvenilir bir ilaç

¹²⁵ Bağırsak hareketlerinin artması sonucunda tabii olandan daha çok, daha sulu ve daha sık dışkı çıkarma, ishal, sürgün. <http://lugatim.com/s/amel>. 14.06.2023,12.45.

¹²⁶ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 6/129-130 (29 Aralık 1924), 353-354.

¹²⁷ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 6/129-130 (29 Aralık 1924), 354.

önermiştir. Bu ilacın çare olmadığı daha ağır seviyeye ulaşan Yeşil Sürgün hastalığı için önereceği ikinci ilaç konusunda muhataplarını dikkatli olma konusunda ikaz etmiş ve bu ilaca eczanelerde ulaşabileceklerini belirtmiştir:

“Size ikinci bir ilaç daha salık vereyim ama bunu pek çaresiz kalırsanız yaparsınız... Bu ikinci ilaç da kireç suyudur. 20 dirhem su içerisine bir buğday ağırlığında sönmüş kireç koyup iyice karıştırılır. İşte bu suya hekimler kireç suyu derler. Lakin suyu, kireci inceden inceye tartıp ölçmeden, öyle kararlardan kireç suyu yapmaya kalkışmamalı. Bunu eczanedan almak daha iyidir. İşte ameli kesilmeyen çocuklara bu kireç suyundan bir bardak süt içerisine bir kahve kaşığı karıştırılarak ara sıra verilebilir.”¹²⁸

2.6. Dönemin Sağlık Sorunları Karşısında Köy Hocası

Sağlık hizmetleri kapsamına giren konularda alanında uzman kişilerden destek alan Ali Vahîd Efendi, ‘Kasık Yarığı’ hastalığını anlatması için bu sefer de Operatör Necdet Bey’den destek almıştır. 7 Mayıs 1341 tarihinde yayınlanan sayıda yer verilen hastalık tüm detaylarıyla anlatılmıştır:

“Kasık Yarığı

Ağalar! Bazı taraflarda ‘yarılmak’ denilen kasık ve göbek çatlaması her yaşta olur. Hatta yeni doğmuş çocuklarda bile görülür. Anadan doğma olan yarılmak; çocuğun ana rahminde iken öyle oluşundan olur. Ama sonradan olan yarılmaklar çocuğun çok ağlamasından, çok öksürmesinden yahut fazla pislik çıkarmasından olur. Bunun için çocuklarınızı çok ağlatmamaya, üşütmemeye ve daima mülâyim bulundurmaya gayret edin. Çocukta pislik varsa ilk önce çocuğun annesi zerzevat gibi, zeytinyağlı yemekler gibi insana yumuşaklık verecek şeyler yesin. Faydası olmazsa sabah akşam birer çorba kaşığı zeytinyağı içsin, yahut Hint yağı alsın. Bu gibi şeyler ananın sütüne geçerek çocuğa

¹²⁸ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 6/129-130 (29 Aralık 1924), 354-355.

mülâyemet verir. Şayet bunların faydası görülmezse çocuğa bir kaşık temiz badem yağı yahut hafif şekerli su içirirsiniz."¹²⁹

Hastalık tarif edilirken yaşam evreleri göz önünde bulundurulmuş, önce bebeklerde hastalığın oluşumu ve seyrine değinilmiş sonra ise çocuklardaki duruma değinilmiştir:

“Çocuklarda yarılmak görülünce hemen bir hekime göstermek lâzımdır. Lakin hekim bulamazsanız o dışarı uğramış olan yarılmayı elinizle aşağıdan yukarı karın içine doğru ittikten sonra üzerine kasık yağı yağlarsınız. Bu kasık yağını nasıl yapacağınızı size tarif edeyim:

Karna bağlamak için iki parmak genişliğinde bir kuşak yaparsınız. Bu kuşağın ucuna yumuşak bir bezden armut biçiminde bir kese yapıp içine sıkı sıkıya pamuk doldurursunuz. Bundan başka yine iki parmak genişliğinde dümdüz bir bağ yapıp hazırlarsınız.

O yumaklı kuşağı güzelce çocuğun karnına sarıp armut biçiminde olan ucunu tarif ettiğim gibi parmağı ile içeri ittikten sonra deliği kapayacak surette oraya uydurursunuz.

O ayrıca hazırladığınız bağı da çocuğun bacağı arasından geçirip bir ucunu arkadan kuşağa dikersiniz. Öbür ucunu da gergince getirip kuşaktaki o yumağın sap tarafına sıkıca bağlarsınız. Daima yumağın yarık üzerinde durmasına ve yarımliğin dışarı çıkmamasına dikkat edersiniz. Böylece bu bağı bir sene kadar çocuğun karnında tutarsanız yarımliğin çıktığı delik kapanarak kendi kendine iyi olur gider. Lakin o kuşakla bağı daima temiz tutmalı ve çocuğun kasığını vurup incitmemesine dikkat etmeli ki yara falan olmasın.

Göbek çatlağı içinde kuşak bağlamak lâzımdır. Lakin bu kuşağın yumağı olacaktır. Bunun için çocuğun bacağı arasından ayırınca bir bağ geçirmeye lüzum yoktur. Göbek çatlağında da dışarı çıkan şeyi içeri

¹²⁹ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 6/145-146 (7 Mayıs 1925), 364-365.

ittikten sonra kuşağın olan yumağını getirip yarılmanın çıktığı delik ağzına tıkararak güzelce kuşağı bağlarsınız. Bu da böylelikle savulur gider.”¹³⁰

Danışan yaşantısında olumlu değişiklikler sağlama süreci olan danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin uygulanmasında, kültüre özgü tedavi yaklaşımları etkiyi arttırmaktadır¹³¹. Kültürel anlamda kıymetli olan tedavi yöntemlerine ılımlı olan hastalar/danışanlar için bu yöntemlerin kullanılması ya da önerilmesi danışan-danışman arasında ki bağı güçlendirmekte ve danışanın güvende hissetmesine olumlu katkı sağlamaktadır.

Hastalığın özelliklerini ve semptomlarını yaşam evrelerine uygun şekilde anlatan müellif, çocuklardaki seyrinden bahsettikten sonra yetişkinlerdeki belirtilerine ve çözüm yollarına değinmiştir:

“Büyüklerde olan yarılmaklar daha çocuktaki gibi karında bulunan birtakım azanın kasık yolundan dışarı fırlamasıdır. Kadınlarla en ziyade uyluk kemiği ile kalça kemiğinin arasındaki büklümünden çıkar ki buna ‘kasık taşı’ derler.

Büyüklerdeki yarılmanın sebebi de, yüksek bir yerden atlamak, ağır bir şey kaldırmak, çok peklik¹³² çekmek, şiddetli öksürük olmak gibi şeylerdir. Büyükler için de demin tarif ettiğim gibi kasık yağı kullanmak icap eder. Lakin yarılmanın çıktığı delik hiçbir vakit öyle çocuklardaki gibi kendi kendine kapanmaz. Mutlaka bir cerraha gidip ameliyat yaptırmak lâzımdır.

Hâlbuki insanın ikide bir de dışarı çıkardığı pislik vücuda asla yaramayacak zehirli şeylerden ibarettir. Bu zehirli şeyler insanın içinde kaldıkça insan zehirlenip yediğini kusar. Sonra sonra da artık adamın ağzından pislik gelmeye başlar. Artık o zaman ölüm insanın tepesinde dolaşır durur. Nihayet bağırsak çürüyüp düşer, içindeki pislikler de karnın içine dökülür. Karın zarı ufünetlenir¹³³. Daha birçok fenâlıklar zuhura

¹³⁰ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 6/145-146 (7 Mayıs 1925), 365-366.

¹³¹ Cengiz Güleç, *Ruhun Sırları - Psikoterapi Hikâyeleri* (Ankara: Dipnot, 2011), 115.

¹³² Bağırsaklardaki dışkının dışarıya atılamaması veya güçlkle atılması durumu, kabız, inkıbaz. <http://lugatim.com/s/PEKL%C4%B0K>. 14.06.2023, 17.41.

¹³³ İltihaplanmak, cerahatlanmak. <http://lugatim.com/s/UF%C3%9BNETLENMEK>. 14.06.2023.

gelir. Artık o vakit en birinci hekim, en birinci cerrah da adamı kurtaramaz.

Allah dert vermişse dermanı da vermiştir. Niçin insan o dermanı arayıp bulmamalıdır. Ne yapmak lâzımsa o vakitte yapıp edip niçin o dertten kurtulmamalıdır. Bakın ağalar ben dilim döndüğü kadar söyledim. Siz de dinlediniz. İnsan hali, ya kendinizde ya başkasında böyle bir şey olur olmaz hemen dediğim gibi yapmazsanız günahı vebali sizin boynunuzu olsun. Bildiğimiz söylemekle ben yükü üzerinden attım. Artık ötesini siz bilirsiniz. Operatör: Necdet”¹³⁴

Psikolojik destek hizmetleri ve din hizmetlerinin ortak çalışma alanı insandır. Bireylerin iç dünyası, ruhsal ve zihinsel yapılarıyla ilgilenilir. Bu iki alan içinde önemli olan unsurlardan biri, muhatap kitleyi iyi tanımlayabilme ve doğru analiz edebilme becerisidir. Psikolojik destek ve din hizmetleri alanlarının ortak paydasından oluşan, MDR hizmetleri içinde geçerli olan bu durum, danışmanlık sürecinin sağlıklı ilerlemesini sağlayacaktır.

Bireylerin hayatlarını doğru anlamlandırabilmesini amaçlayan MDR hizmetlerinin sağlayıcısı olan danışmanlar, danışanlarıyla sağlıklı bir iletişim dili oluşturabilmelidir. Danışmanların yetiştikleri çevreyi, etkilendikleri kültürel ortamı, eğitim ve algı düzeylerini, sosyo-ekonomik durumlarını bilmeli ve oluşturacağı iletişim dilinde referans olarak kullanılmalıdır¹³⁵.

Müellifin, hastalığı anlatırken yerel kavramlardan faydalanması, halkın algı düzeyini ve yaşam şartlarını göz önünde bulundurması bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Mecmuanın 21 Eylül 1341¹³⁶ tarihinde yayınlanan sayıda müellif, ‘Kızamık’ başlığına yer vermiştir. Başlığın hemen alt satırına ise hastalıkla ilgili bilgileri aktaranın kim olduğunu belirten ‘Köy Hekiminden.’ şeklinde bir not düşmüştür:

“Kızamık çocuklara mahsus bulaşıcı hastalıklardandır. En ziyade 3 yaşından 10 yaşına kadar olan çocuklarda görülür. Bir defa tuttuğu

¹³⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 6/145-146 (7 Mayıs 1925), 366-367.

¹³⁵ Remziye Ege, “Din Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi”, *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*, Ed. Recai Doğan-Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2022), 75.

¹³⁶ 21 Eylül 1925.

kimseyi bir daha tutmaz. Bu sebeple büyüklerde çok görülmez. Ya çocuklar hasta olanların yanına giderek bulaşırlar. Yahut hastalık mikropları bulaştığı eşya ile bir evden başka eve gider...

Hasta âdeta kuvvetli bir nezleye tutulmuş gibidir. Bu hal 2-3 gün devam ettikten sonra ateşi tekrar birden bire yükselir ve hastanın yüzünde bir kırmızılık başlar. O gün yüzde belli olmaya başlayan bu kırmızılık yukarıdan aşağıya göğse, karna, kollara bacaklara doğru ilerler ve 48 saat zarfında tekmil vücuda yayılır. Fakat bu kırmızılık kızıl¹³⁷ olduğu gibi düz yekpâre değildir. Deriden biraz kabarıktır. Ve tane tanedir. Yani ayrı, ayrı olup birbirine bitişik değildir. Lekelerin çokluğu ve koyuluğu şiddetini gösterir bu lekeler 4-5 gün devam ettikten sonra solmaya başlar. Ve hastanın ateşi de birden bire düşer.

Hasta iyileşir. Kabartıların yerinde pullar hâsıl olur. Evvela yüzdekiler, sonra göğüs, karın kollar sıra ile yukarıdan aşağıya doğru dökülmeye başlar. Ve fakat kızıldaki gibi parça parça çıkmayıp ince pul pul olur. Büyük parça halinde asla çıkmaz bu pulların kızıl¹³⁷ olduğu gibi tehlikesi yoktur hastalığı sirayet ettirmezler. Bunun sirayeti, tehlikesi ilk zamanlarda hastanın nezlesi olduğu vakitlerdedir.”¹³⁸

Kendini ‘Köy Hekimi’ olarak tanıtan müellif, yaşayacağı belirtilerle hastalığı fark edip erken önlem alması için muhatabını uyarılmış, anlaşılır bir iletişim diliyle hastalığın seyrini aktarmıştır. Hastalığın hafif seyredebileceği ya da ağırlaşabileceği durumları örneklendirilmiş, böylece bu başlık sağlık hizmetlerine ulaşımı kolay olmayan köylü halkın endişelerine cevap veren bir kılavuz halini almıştır.

“Eğer hastalık başka hastalıklarla karışmazsa nihayet 20 gün içinde tamamen iyileşir. Fakat hasta iyileştikten bir hafta sonraya kadar dışarı çıkmamalıdır. Hastalık bazen nöbetsiz ateşsiz bir iki kırmızı leke ile ayakta

¹³⁷ Strep, boğaz enfeksiyonu olan hastalarda gelişebilen ve sıklıkla çocukları etkileyen bir enfeksiyon hastalığıdır. Genellikle yüksek ateş ve boğaz ağrısının eşlik ettiği, parlak kırmızı bir döküntü ile karakterizedir. Kızıl hastalığı, ağırlıklı olarak 5-15 yaş arasındaki çocukları etkiler. Olguların yaklaşık %80’i 10 yaşın altındaki çocuklarda görülür. Eskiden ciddi sonuçları olabilen bir çocukluk çağı hastalığı olan kızıl, günümüzde genellikle daha az tehlikelidir.

<https://www.medicalpark.com.tr/kizil-hastaligi/hg-2097>. 19.06.2023.

¹³⁸ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 7/161-162 (21 Eylül 1925), 427-428.

gececek derecede pek hafif olduğu gibi bazen de hastalıklarla karışarak ölüme kadar gider...

Hastanın vücudundaki kırmızılık geçtiği halde ateşini düşmez veyâhut iyileştikten 1-2 gün sonra tekrar ateşini çoğalır ve öksürük başlar, göğsünde ağrılar sancılar olur. Ağzını kokar ise işe başka hastalıklar karışmaya başlamış olduğundan vakit geçirmeyerek ihmal etmeyerek hemen hekime götürmeli...

Hastanın gözünü kulaklarını sık sık asit borikli su ile yıkarsanız göz ağrıları kulak akıntıları olmaz. Burnunun deliklerine asit borik merhemi sürmeli. Ağzını ara sıra limonlu su ile (bir bardak suya yarım limon sıkılır. Şeker konmaz.) gargara ettirmeli, çocuk gargara edecek çağda değil ise ağzını limonlu suya batırılmış temiz bir tülbent veya eczane pamuğu parçasını ile silinir. Limonlu su yakarsa asit borikli su ile silinir.

Bu temizlik ile çocuğun ağzını, diş etlerini kangrenden kurtarabilirsiniz. Bu asit borikli su ile kız çocuklarının bacak aralarını dahi silmeyi unutmamalısınız. Hastayı havadar, temiz bir odaya yatırmalı. Pencerelerine yeşil veya kırmızı bezden perdeler asmalı. Hastanın üzerine güneş varmamalı. Hastayı üşütmemeli. Ateşini tamamen geçinceye kadar söylediğim şeylerden başka bir şey yedirmemeli. Çocuk ağlasa bile perhizini bozmamalı. Çünkü o anlamaz. Onu başka şeylerle aldattınız. Ona istediğini yedirerek ağlatmak istemez iseniz sonra siz ağlarsınız. Hastanın odası çamaşırları yiyeceği hakkında çiçekte kızılta söylediğimiz tedbirlerin hepsini burada yapmak ve diğer çocukları da yine o vecihle sakınmak lâzımdır. Doktor Hafız Eyüb Sabri”¹³⁹

Hastalığın oluşum ve gelişim aşamaları detaylıca anlatıldıktan sonra alınabilecek önlemler sıralanmış ve hastalığın hafif atlatılması için tavsiyeler verilmiştir. Ali Vahid Efendi, hastalıklar ve sağlık hizmetleriyle ilgili hususlarda daha önceki sayılarda da olduğu gibi uzman bir doktordan yardım istemiş, Doktor Hafız Eyüb Sabri Bey ise

¹³⁹ Üryânîzâde, *Köy Hocasını* 7/161-162 (21 Eylül 1925), 428-429.

mecmuanın amaç ve yöntemine uygun bir üslup ve yöntem kullanarak sunulan danışmanlık hizmetine destek olmuştur.

2.7. Gündelik Hayatta Köy Hocası'nın Manevi Rehberliği

Mecmuanın 29 Teşrinievvel 1341¹⁴⁰ tarihinde yayınlanan sayısı 'Büyük Bir Nimet' başlığıyla başlar. Zenginlikten bahseden bu başlık sonrası sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirebileceğimiz ve MDR hizmetleri bağlamında inceleyeceğimiz 'Sağlık Bilgisi' başlığına yer verilmiştir:

“Sağlık demek; insanın hiçbir tarafında bir ağrı, sızı, kesiklik ve dermansızlık olmaması; istek ile yiyip içmesi bir nokta etrafındaki şeyleri güzelce görüp duyması, rahat rahat nefes alarak yatıp kalkması, yürüyüp çalışır iken bir zorluk duymayıp şen ve şatır¹⁴¹ yaşamasıdır. Vücudu daima sapasağlam olup işiyle gücüyle uğraşan çalışkan bir adam memleketinin en yararlı bir evladıdır. Çünkü böyle bir kimse çalışmaya elverişlidir...

İnsanın kendi canına, sıhhatine, sağlığına ehemmiyet vermesi de memlekete hizmet sayılır. Çünkü her adam az çok çalışıp vatanına hizmet etmektedir. Mesela: çiftçi çift sürüp toprağın bereketini arttırır; tüccar memleketin parasını çoğaltır, asker malımızı, canımızı muhafaza eder. Hâsılı bütün sanat ehli ve iş gücü adamları memleketin hayırlı evlâtlarıdır. Bunlardan biri eksik olsa vatana zarar gelir. Mesela çiftçiler hastalansa ekinsiz kalırız, yiyecek buğdayımız olmaz. Tüccarlar yatağa düşse paramız tükenir. Asker olmasa toprağımızı düşman basar.”¹⁴²

Din, ortaya koyduğu ahlaki ve manevi prensiplerle birey ve toplum yaşantısında düzenleyici bir role sahiptir¹⁴³. Muhatabının bedensel ve ruhsal anlamda sağlıklı olmasını önemseyen, dert edinen ve bu bağlamda rehberlik hizmeti sunan müellif, bu sayıda vücut sağlığı konusuna değinmiş, bu hususta tavsiyeler vermiştir:

¹⁴⁰ 29 Ekim 1925.

¹⁴¹ Neşeli, şen. <http://lugatim.com/s/%C5%9Fat%C4%B1r>. 19.06.2023.

¹⁴² Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 7/163-164 (29 Ekim 1925), 438.

¹⁴³ Ömer Faruk Söylev, *Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi Kavram Kuram ve Uygulamalar* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020), 238.

“O halde bir memleketin evlâtları ne kadar çalışırlarsa vatan da o kadar yükselir. Lakin çalışmak için de sıhhat lâzımdır. Hasta adam çalışamaz. Çalışmadığı için para kazanıp ailesine geçindiremez. Çoluğu, çocuğu aç kalır. Çok kere bir hastalık yüzünden bir ev yıkılır. Açlık ve parasızlık sebebiyle bir ocak söner. Yatağa düşen bir adam ailesini işinden gücünden alıkoyar. Çünkü hasta bakılmak ister. İşte bundan da anlaşılır ki hasta olmamaya gayret etmek memlekete yardım etmek demektir. Bir memleketin kuvvetli bulunması için para lâzım olduğu kadar sıhhat de lâzımdır. Hatta düşman vatanımıza bir gün ırzımıza saldırınca onu def etmek, imha etmek için paradan ziyade sıhhat ve kuvvet lâzımdır. İnsan düşmana karşı namusunu para ile değil kaniyla, canıyla muhafaza eder...”

İnsan tuttuğu işte ziyan ederse tekrar çalışarak kaybettiğini kazanabilir. Hâlbuki bir kere fenâ hastalıklara yakalandı mı artık kolay kolay kendine gelemmez. Eski halini bulmak için çok zahmet çeker. Hem malından hem canından zarar eder. Onun için sağlığın her şeyden daha kıymetli olduğunu unutmamalıyız. ‘Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi’ sözünü hiç hatırdan çıkarmamalıyız.

Sıhhatin muhafazasına çalışanlar hekimlerdir. Bir yerde hastalık çıkınca o memleket ahalisi hastalanmasın diye hekimler savaşıyor. İnsanların iyi olmalarına, sağlam yaşamalarına onlar çalışıyor. Onun için hekimlerin her dediğini yapmalıdır. Onların verdiği faydalı öğütleri dinlemeyenler hastalığa yakalanırlar.”¹⁴⁴

Tamamlayıcı bir hizmet olarak da tanımlayabileceğimiz MDR hizmetleri, bireylerin ihtiyaç duydukları temel ihtiyaçlarını gidermeleri hususunda destekleyici bir tutum sergilemeyi gerekli kılmaktadır. Üst pasajda müellifin öncelikle beden sağlığının önemini vurgulaması, örneklerle anlatımını zenginleştirmesi, devamında ise bireyleri sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri için doktorlara yönlendirmesi bu duruma örnektir.

¹⁴⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 7/163-164 (29 Ekim 1925), 439-440.

“Ne yapıp yapıp 5-10 köye bir hekim getirmelidir.’ Hekimsiz hâkimsiz yerde oturma’ derler pek doğru bir sözdür. Hekimsiz yerde yaşamak, hırsızlara kapısını açık bırakıp uyumaya benzer. Hastalık hırsız gibidir. İnsana haber vermeden saldırır. Hastalığın def olması da çalışan hekimdir. Bazen hekimsizlik yüzünden beyhude yere canlar tel olur. Mesela hekimi olmayan bir köyde bir çocuk güneş palazına tutulsa yahut birisi kör bağırsak olup, ya kasığı yarılıp bükülüp de ameliyat yapmak lâzım gelse buna yapacak hekim olmadığı için hastalar ne hak yere ölüp giderler. Hâlbuki bir hekim olsaydı Allah’ın izniyle o zavallular kurtulurlardı. Sonra bir köyde çiçek çıksa, buna karşı ne yapmak lâzımdır, karahumma yapılırsa nasıl kaçınmak icab eder, kolera girse...

Velhasıl memleketin sağlığı, selameti yurdumuzun şenlenmesi, milletimizin saadeti için sağlık bilgilerini büyük bir ehemmiyetle, öğrenmek ve sıhhat öğütlerini dinleyip ona göre hareket etmek her insana vazîfedir.”¹⁴⁵

Sağlıklı olmak ve sağlıkla ilgili hususlara değinen müellif, mecmuanın bu sayısını ‘Vaaz’ başlığını verdiği son bölümle bitirmiştir. Bir sonraki sayı, 19 Teşrinisani 1341¹⁴⁶ tarihinde yayınlanmış ve kapak sayfasında ‘Vücut Sağlığı’ başlığını taşıyan yeni konuyla başlamıştır:

“Vücut sağlığı bize Allah’ın büyük bir nimetidir. Onun üstüne titremek boynumuzun borcudur. Bunun için size evvela soluk almaktan bahsedeceğim. Ağalar! Her şeyin bir usulü erkânı olduğu gibi soluk almanın da bir yolu yordamı vardır. Görürsünüz ki soluk hem ağızdan alınır, hem de burundan. Acaba ağızdan soluk almakla burundan soluk almanın bir farkı var mıdır, yok mudur? Farkı varsa bunun hangisi iyidir, hangisi fenâ? İşte ben asıl size bunu anlatmak istiyorum.

Şimdi bilmiş olun ki: sade ağızdan soluk almakla sade burundan soğuk almanın büyük farkı vardır. Bakın bunu size anlatayım: hani o yerlere atılan pislikler, balgamlar tükürükler yok mu? İşte onlar ayak altında

¹⁴⁵ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 7/163-164 (29 Ekim 1925), 440.

¹⁴⁶ 19 Kasım 1925.

ezilir, çiğnenir. Kuruyup toza, toprağa karışır. Lakin onların içindeki mikrop denilen hastalık kurtlarının bazısı ölmez. Öylece uyuşur kalır.

O kurtlar tozla beraber havaya kalkıp, rüzgârın önünde öteye beriye dolaşır dururlar. İşte o sırada insan nefesini ağzından aldı mı hemen o uçan şeyler doğruca insanın ciğerlerine girer...

Havadan sonra sıra yiyeceğe, içeceğe gelir. Yiyeceğimizin, içeceğimizin temizliğine dikkat etmek de boynumuzun borcudur. Öyle: 'kör boğaz değil mi ne olursa ver gitsin' dememeliyiz. Çünkü can boğazdan gelir. Hastalığın çoğu da vücuda ağızdan girer...

Sonra tencereleri, kabı kacağı da gayet temiz tutmalı. Sabun yoksa hiç olmazsa külle, yahut kumla ovup güzelce temizlemeli. Bir de herkesin haline göre kilerinde, dolabında; onlardan yana nesi varsa onları da güzelce muhafaza etmeli!

Çürütmemeli, küflendirmemeli, ekşitmemeli, kokutmamalı ya bal pekmez her ne ise bu gibi şeylerin de ağızını iyice örtmeli. İçine fare, böcek toz toprak girmesine meydan vermemeli."¹⁴⁷

Din görevlileri toplumsal yaşamda, çocuk, genç, yetişkin ve yaşlıların manevi eğitimini sağlama, sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olma ve ihtiyaç duydukları manevi eksikliklerini giderme gibi hizmetler sağlamaktadırlar. Yine insanları yaşamlarının her alanında iyi ve güzel olana yönlendirme, neyin doğru neyin yanlış olduğu bilincini kazandırma, olumsuz yaşam olayları karşısında ümitlendirme, cesaretlendirme ve pozitif yönde destek sağlama, toplumsal birlik ve beraberliği destekleme gibi sosyal ve manevi hizmetler sağlamaktadırlar¹⁴⁸.

Günümüzde de sağlık kurum ve kuruluşlarında sağlanan MDR hizmetleri, hastalar, hasta yakınları ve kurum personellerine manevi destek sağlamanın yanında itikadi ve

¹⁴⁷ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 7/165-166 (19 Kasım 1925), 444-445.

¹⁴⁸ Abdülkadir Çekin, *Din Görevlisinden Beklentiler ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri (Elazığ-Erzurum-Malatya-Urfa Örneği)* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 35.

fikhi konulardaki bilgi eksiklikleri ve yanlışlıklarının giderilmesi gibi hizmetleri de kapsamaktadır¹⁴⁹.

Vücut sağlığı, havanın temiz olması, sağlıklı nefes alma gibi pek çok sosyal konuya değinen müellif, yemek yapmak ve ekmek pişirmek gibi gündelik konulardan da bahsetmiş ve muhatabına bu hususlarda rehberlik etmiştir:

“Pişecek yahut öğütülecek şeylerin de güzelce yıkanmasına, temizlenmesine, dikkat etmeli. Yemekleri iyice pişirmeli. Ekmeği de hamur bırakmamalı. Bilmemek ayıp değildir, sorup öğrenmemek ayıptır. İnsan yemek ekmek pişirmesini bilemiyorsa bunu kendine umur edip öğrenmeli de ona göre ekmeğini, yemeğini yoluna koymalı.

Ben biliyorum, siz şimdi bana karşı: ‘Babamız da bu ekmeği yemiş, dedemiz de bu ekmekle büyümüş. İşte biz de pek âlâ yiyoruz. Bak bir şey olduğumuz var mı?’ diyeceksiniz. Siz diyeceğinizi deyin, aklınıza geleni söyleyin. Ben memnun olurum, darılmam. Lakin siz de benim sözlerime darılmamalısınız. Dediklerim haklı ise bana hak vermelisiniz.”¹⁵⁰

Muhatabıyla yüz yüze bir danışmanlık süreci geçirme imkânı kısıtlı olan müellif, mecmuada sık sık karşılıklı diyaloglar oluşturmuş, danışana verdiği öğütlere alabileceği tahmini cevaplara yer vermiştir:

“Şimdi siz diyorsunuz ki: ‘Biz hep bu ekmekle büyüdük, bak bir şey olduk mu?’ ... Yahu insaf edin daha ne olacaksınız? Size olmuş olacaklar da haberiniz yok, çoğunuzun on, on beş evladı olmuş ancak ikisi, üçü zar zor yaşayabilmiş onlar da öylesine. Allah nur topu evlât verir. Lakin kadir kıymet bilmediğiniz için zavallı yavrucakları sıska yaparsınız. Her sene binlerce evlât gömersiniz..

Ama: ‘Eceli gelen gider’ diyeceksiniz. Pek doğru söylersiniz. Lakin siz ecel ile oynamayacaksınız! Eceli gelen gider diye kendinizi bırakıvermeyeceksiniz! Dinimiz bize hem ecel olduğunu bildiriyor. Hem ecelin gizli aşikâr birtakım sebepleri bulunduğunu anlatıyor. Hem de

¹⁴⁹ Doğan, “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık...”, 1294.

¹⁵⁰ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 7/165-166 (19 Kasım 1925), 445.

dünyada rahat yaşamının yollarını güzelce gösteriyor. Siz bunu hiç görmemezliğe geliyorsunuz. Kader kısmet ne ise o olur diye her sebebi bir yana bırakıyorsunuz. İşinize gelince tutarsınız işinize gelmeyince atarsınız.”¹⁵¹

Sağlık kurum ve kuruluşlarında sunulan MDR hizmetlerinde, hastalıklar ve sağlık problemleriyle baş edebilme ve tedavi sürecinin sağlıklı tamamlanabilmesi açısından dinin insan ve insan yaşamına yaklaşım tarzının toplumun kültürel yapısıyla harmanlanarak sunulması önemlidir¹⁵². Müellif, hem yaşadığı toplumun değerlerini kendi benliğinde eritmiş olmasıyla hem de zaman zaman dinin insana bakış açısına atıflarda bulunarak MDR hizmetlerinin bu boyutunu gerçekleştirmektedir:

“Müslümanlık size sade eceli mi bildirdi? Peygamber Efendimiz bize sadece bunu bildirmek için mi geldi? Kur’ân-ı Kerim’de ecelden, kaderden başka hiçbir şey yok mudur? Dünyamız için, ahiretimiz için Allah’ın indirdiği bunca ayetleri, bunca sureleri hep inkâr mı edeceksiniz? Nedir bu sizin ettiğiniz? Dilinize sade bir ecel sade bir kader, kısmet dolamışsınız. Kim size bir nasihat verecek olsa hemen kaderi, eceli, bastırıyorsunuz. Kim size doğru bir yol gösterecek olsa hemen kadere kismete güvenip yan çiziveriyorsunuz..

Müslümanlar, Müslümanlar! Gelin etmeyin! Böyle sonu gelmez yola gitmeyin! Kaderi, kısmeti yanlış anlamayın! Hem ecele inanın, hem de ecelin birtakım sebepleri olduğuna inanıp başınızın selametine bakın! Ecele, kadere inanırsanız bir zarara, bir felakete uğradığınızda bunalıp kalmazsınız. Kahrınızdan kendinizi yerden yere vurmazsınız. Gidip ötekine, berikine çatismazsınız, sabredersiniz.. İşte kadere inanmanın bir faydası da budur.”¹⁵³

Din görevlilerince hastanelerde manevi yönelimli destek ve moral hizmetlerinin sağlanmasının öncelikli amaçlarından biri de hastalıkların bireyler için inançlarını kuvvetlendirecek bir araç olarak kullanılmasıdır. Bu bağlamda hastalıklardan

¹⁵¹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 7/165-166 (19 Kasım 1925), 445-446.

¹⁵² Doğan, “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık...”, 1285.

¹⁵³ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 7/165-166 (19 Kasım 1925), 446.

faydalanılarak kuvvetlendirilmeye çalışılan inanç esasları ise Allah'ın varlık ve kudretine, kader ve kazanın varlığına, kabir hayatı ve ölüm sonrası yaşamın varlığına iman şeklinde çeşitlendirilebilir¹⁵⁴. Müellif, hastalıklar ve yaşanan sağlık problemlerini açıklarken sık sık dinin bu inanç esaslarını referans olarak kullanmış, Allah'ın kudret ve merhametini vurgulamış, hastalıkların şifasının Allah tarafından verileceği ama tıbbi tedavi yöntemlerinin bunun için gerekli olduğuna dikkat çekmiştir.

“Siz şimdi inat etmeyin de beni dinleyin. İlk önce şu ekmeklerinizi güzelce pişirmeyi öğrenin! Ne yapıp yapıp bunun bir çaresine bakın... Evlâtçıklarınıza acıyın. Siz de canınızın kıymetini bilin! O hamur topları, o gül pideleri bugün size dokunmuyorsa yarın dokunur. Yarın dokunmazsa bir dokunacağı gün olur. Bunun için ekmek yaptığınız arpa buğday, çavdar mısır; darı... Her neyse onu iyice ayıklayın, iyice temizleyin. Güzelce öğütüp suyunu, tuzunu kararınca koyun. Maya lâzım olanların da mayasını iyice tutturup fırında güzelce pişirin. Ağız tadıyla bir ekmek olsun yiyin! Allah'ın kulları ne olur böyle yapsanız, siz de biraz Avrupalılar gibi canlansanız günaha mı girersiniz?...

Boğazınıza dikkat edin! Temiz yiyin! Temiz için, iyi hava alın! Elinizden geldiği kadar tütün içmemeye gayret edin! Hele rakı nedir. Afyon esrar nedir bilmeyin. Ölümden ejderhadan kaçır gibi böyle şeylerden kaçın!

Eğer böyle yaparsanız Allah'ın inayeti ile o halsizlik; O miskinlik sizden geçer? Evinize hastalık girmez. Günden güne gücünüz kuvvetiniz artar. Vücudunuz demir gibi sağlam olur. Evlâtlarınız tosun gibi yetişir. Gittikçe çoğalırsanız. Gittikçe dal budak salarsınız! Böylelikle memleket zenginler her taraf cennete döner. Devlet kutlaşır, peygamber efendimiz de bizimle iftihar eder. Bu güzel günleri görmek, bu güzel günlere bir ayak evvel kavuşmak isteyenler dediklerimi yapar. Sözlerimi tutar... İstemeyenler de küflenip yatar. Hemen Rabbim anlayıp dinleyip yoluyla, iziyle çalışmaklar cümlemize müyesser eylesin... ”¹⁵⁵

¹⁵⁴ Altaş, “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri”, 619.

¹⁵⁵ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 7/165-166 (19 Kasım 1925), 446-447.

2.7.1. Köy Hocası Mecmuasında Hamile Kadınların Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Mecmuanın orijinal nüshalarına ulaşabildiğimiz HTU Koleksiyonu'nda 7. cilt 165-166. sayıdan sonra 6 Zilhicce 1344¹⁵⁶ tarihinde yayımlanan 8. cilt 191-192. sayılı nüshası verilmiş, arada yayımlanan sayıların orijinal haline ulaşılamamıştır. 8. cilt 191-192. sayısı ise “*Tayyâre İçin Yardım İşte Böyle Olur*” başlığı ile başlamış, 2.başlık “*Kurban Derileri*”ne yer verilmiş ve daha önceki sayılarda¹⁵⁷ işlenen “*Baş Kelî*” başlığı tekrar ele alınmıştır. Daha önce bu başlığa değinildiği için burada tekrar yer verilmeyecektir.

16 Ekim 1926 tarihinde yayımlanan sayıda “*Tayyâre Kongresi*” başlığından sonra “*Gebelerin Öğrenmesi Lâzım Gelen Şeyler*” başlığına yer verilmiştir:

“İlk aylar içinde gebeyi en çok rahatsız eden şey kusmadır. Bu kusma az olduğu zamanlar ehemmiyeti yoksa da ziyadeleşmesi kadının zayıflamasına sebep olur. Bu gibi hallerde gebeyi hekime göstermek lâzımdır. Kolayca doğurabilmek için gebenin sağlığı, sıhhati yolunda olmak icap eder.

Gebenin giyeceği elbise her vakittekinden daha geniş ve daha rahat olmalıdır. Gebe yiyeceğine dikkat etmelidir. Hele son aylarda, sabahları bir parça fazla yemesinde beis yoksa da akşam yemekleri herhalde hafif olmalıdır.

Gebelerde en ziyade görülen şeylerden biri de inkıbazdır. Bundan dolayı ekseriya gebeler kabızlık çekerler. Buna karşı ara sıra Hint yağı içmelidir...

Gebeler gebeliğin ilk aylarında çalışabilirlerse de son aylarda kendilerini yormamalıdır. Ufak bir yorgunluk, ağır bir şeyi kaldırmak, atılmak, fazla ısınmak gibi bir hal yüzünden hem çocukları düşer hem kendileri

¹⁵⁶ 17 Haziran 1926.

¹⁵⁷ Aynı başlık 5. cilt 113-114. sayıda işlenmiştir.

hastalanırlar ve belki de canlarından olurlar. Hele çocuk düşürmek yüzde seksen kadının hayatını tehlikeye kor."¹⁵⁸

Sağlıklı gelişen bir hamilelik süreci ortalama 40 haftalık bir periyodu kapsar. Anne adayını ve çocuğun fiziksel ve psikolojik değişimler yaşadığı farklı evrelerden oluşur. Yaşanan bu değişimler zaman zaman bulantılar, kusmalar, mide sorunları, halsizlik, baş ve vücut ağrıları, uykusuzluk gibi zorlukları beraberinde getirir. Gebenin yaşadığı bu fiziksel zorlukların yanında düşük, erken doğum gibi çocuk ve anne sağlığını tehdit eden olumsuzluklar da yaşanabilir¹⁵⁹. Tüm bu değişim ve risk durumlarının etkilediği anne adayını, iyileştirici ve destekleyici rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır.

2.7.2. Köy Hocası Mecmuasında Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Hususlar

Hamile bir kadının süreç boyunca yaşayabileceği bedensel değişimler ve rahatsızlıklardan bahseden müellif, doğuma kadar dikkat edilmesi gereken hususlara değinmiş, gebe ve çocuk hayatı için tehlikeli olabilecek durumlara dikkat çekmiştir. Hamilelik süreci, anne-bebek sağlığı konusunu işledikten sonra ise müellif, "*Emzikteki Çocuklara Nasıl Bakmalı*" alt başlığı ile doğum sonrası çocuk bakımıyla ilgili bilgiler aktarmıştır:

"Çocuk doğar doğmaz yüzünü, gözünü temizledikten sonra 3-5 dakika ılık su içinde bulundurulur. Çocuğu su içinde sol el ile ensesinden tutup sağ el ile güzelce ovalamalıdır. Ondan sonra kurulayıp giydirmeli. Ve her sabah böylece çocuğu yıkamalıdır. Çocuğu beslemek pek mühim bir meseledir. Yeni doğan çocuklar için en iyi yiyecek süttür. Çocuklara süt 3 türlü verilir. Ya anası emzirir, ya bir sütanneye emzirtilir. Yahut hayvan sütüyle beslenir.

Şimdiye kadar yapılan tecrübelerden anlaşıldı ki çocuk için en iyi ve en faydalı süt insan memesidir. Hele her annenin kendi çocuğuna vereceği süttür...

¹⁵⁸ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 10/209-210 (16 Ekim 1926), 172-173.

¹⁵⁹ Serpil Başar, *Gebelik Sürecinde Kadınlara Yönelik Olarak Hastanede Manevi Bakım Uygulamaları (İzmir Örneği)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 8.

Anneler gebeliğinin son günlerinde yaptığı gibi çocuğu emzirmeye başladığı zamanlar dahi meme başlarını temizlemeli ve hatta bu esnada taharet ve nezafete daha ziyade dikkat etmelidir. Çünkü kirli bırakacak olursa pislik yüzünden meme başlarında çatlaklık ve ufak birtakım yaralar hasıl olur. Nihayet bütün memenin içerisine o kirler siner. Meme şişer ve cerahatlenir. Buna meydan bırakmamak için çocuğu emzirdikten sonra meme başlarını mutlaka temizlemek lâzımdır.

Şayet böyle bir hal olursa yani meme başlarında yara ve bere zuhur eder ve memenin bir tarafında kızartı görülürse ve sancı duyulursa ihmal etmeyip hemen hekime göstermelidir.”¹⁶⁰

MDR hizmeti sunan danışmanların özellikle hizmet sağlayacakları alanla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Söz gelimi mecmuanın bu sayısında olduğu gibi hamilelik ve doğum süreçleriyle ilgili bir danışmanlık hizmeti sağlanacağında danışana doğru yönlendirilmenin yapılması önemlidir.

Danışmanlık sürecinin sağlıklı yürümesi için problemin doğru tanımlanması gerekmektedir. Bunun sağlanması da alanla ilgili bilgi sahibi olmak ve durumu iyi analiz etmekle mümkündür. Rehberliğe ihtiyaç duyan danışan açısından da içinde bulunduğu durumun bilinmesi, danışman tarafından anlaşıldığı hissini kuvvetlendirir ve karşılıklı bir güven inşa eder¹⁶¹.

“Çocuğun anası hasta olursa, hali olmazsa zaafından ötürü çocuğunu doyuracak kadar memesinde sütü bulunmazsa o zaman çocuğu sütanaya emzirtmelidir. İyi bir sütananın hiçbir hastalığı olmaması lâzımdır. Bunu anlamak için de hekime muayene ettirmek gerekir.

Bir iki çocuk doğurmuş kadınlar ilk çocuk doğuran bir sütanadan iyidir. Çünkü onlar çocuk büyütmesini bilir ve zahmete daha ziyade katlanırlar. Sütananın yaşı 25 ile 35 arasında olmalı; 2-3 aylık lohusa bulunmalıdır. Dişleri sağlam ve kendisi güçlü, kuvvetli olmalıdır.

¹⁶⁰ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 10/209-210 (16 Ekim 1926), 173-174.

¹⁶¹ Rukiye Sarı, *Hastane Hizmetleri Kapsamında Kadın Doğum Bölümünde Manevi Danışmanlık (Konya Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi Örneği)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 118.

Hayvan sütü ile beslemeye gelince; eğer bir anne kendi çocuğunu emziremezse ve herhangi bir sebepten ötürü sütana tedarik edemezse çocuğu hayvan sütüyle beslemek icap eder. Çocuğa inek, koyun, keçi, sütlerinden biri verilebilirse de en iyisi inek sütüdür. Sütü daima 'emzik şişesi' içinde vermelidir...

Çocukları 18 ay emzirmeli; ondan sonra süttten kesmelidir. Çocuğa vaktinden evvel birtakım sütlü unlar vermek ve taze süt dururken kutu sütü ile beslemek doğru değildir. Çocuklarını birlikte sofraya getirip et gibi, sebze gibi hamur gibi şeyleri çiğnedikten sonra yavrucaklara tattırmak çok fenâ bir adettir... Vaktinden evvel çocuğa yumurta vermemelidir.”¹⁶²

Hamilelik süreci ve doğum sonrası yeni doğan bebeğin beslenmesi, gelişim aşamaları ve kritik dönemleriyle ilgili bilgi verilmiştir. Doğum sonrası süreç farklı evrelerde tanımlanmış, aşamalara uygun besleme yöntemleri örnek verilmiştir.

Hamilelikle başlayıp çocukların yürüme aşamasında gelmesine kadar geçen süreci aşamalı olarak aktaran müellif, kritik dönem ve durumlara vurgu yapmıştır. Mecmuanın bu sayısı 'Vaaz' başlığıyla bitirilmiştir.

Mecmuanın orijinal nüshalarında ulaşılan 25 Teşrinisani 1926¹⁶³ tarihli 10. cilt 215-216. sayısında 'Çok Ehemmiyetli Bir Kongre' başlığı işlenmiş, devamında ise önceki sayılarda olduğu gibi frengi hastalığına yer verilmiş, önceki sayılarda anlatılanlar tekrarlanmıştır¹⁶⁴.

9 Kânûnievvel 1926¹⁶⁵ tarihinde yayınlanan sayıda 'Tayyâre Kongresi'nin Yeni Kararları' başlığından sonra ikinci başlık 'Yanığın Çaresi' olarak verilmiş ve müellif yaşanabilecek yanık durumlarında neler yapılabileceğini anlatmıştır:

“Ağalar! Bugün size yanıklardan bahsedeceğim. Yanık için sizin yapabileceğiniz şeyleri biraz söyleyeceğim. Anlatacağım şeyler

¹⁶² Üryânîzâde, *Köy Hocası* 10/209-210 (16 Ekim 1926), 174-175.

¹⁶³ 25 Kasım 1926.

¹⁶⁴ 16 Kânunusani 1335 (16 Ocak 1919) tarihinde yayınlanan 1. cilt 4. sayıda ve 12 Mart 1341(12 Mart 1925) tarihinde yayınlanan 6. cilt 139-140. sayıda aynı şekilde 'Frengi' hastalığından bahsedilmiştir.

¹⁶⁵ 9 Aralık 1926.

kulağınızda kalsın da hafazanallah bir kaza olduğunda dediklerimi yaparsınız.

Pek âlâ bilirsiniz ki; bazen aceleden telaştan, bazen de dalgınlıktan, dikkatsizlikten birinin bir yeri tutuşur, ya bir yerine kaynar bir şey devrilir yahut tuz ruhu, zaç yağı gibi yakıcı bir şey dökülür, ötesi berisi yanar. Köylerde de hekim bulunmaz ki hemen derde derman olsun. Bu sebepten çaresiz kalıp bilir bilmez birtakım ev ilaçlarını yapmaya kalkarsınız. Az zamanda iyi olabilecek bir yanık hem uzadıkça uzar. Hem yanan kimse bin türlü elemeler acılar çeker. Bazı da zavallı kurtulamayıp gider. İşte ben bu halleri çok gördüğümünden size yanıklar için birtakım şeyler söyleyeceğim.”¹⁶⁶

Mecmuanın önceki sayılarında da olduğu gibi önemli bir hastalık ya da sağlık sorunuyla ilgili muhabata doğru bilgilendirme yapılabilmesi için alanında uzman bir doktordan yardım alınmıştır. Bireylerin yaşadıkları sağlık sorunlarında, tedavi imkânlarına ulaşmaları kolay olmadığından geleneksel şifa yöntemlerine başvurdukları ancak bilinçsiz yapılan bu tedavilerin olumsuz sonuçlar doğurduğu, çoğu zaman yararından çok zararı olduğu vurgulanmıştır. MDR hizmetlerinde de danışmanlar, danışanlarını ihtiyaç duydukları sağlık hizmetini alabilmeleri için uzman doktorlara yönlendirmektedir:

“Şimdi ilk önce size: yanık nelerle olur, onu anlatayım.

İnsan ya ateş, kav¹⁶⁷, kibrit, gaz gibi şeylerle yanar. Yahut su, süt, yağ, kurşun, demir gibi erimiş, kaynamış kızmış şeylerle yanar, haşlanır. Yahut da tuz ruhu, zaç yağı gibi yakıcı şeylerle yanar kavrulur. Ben de size bu 3 çeşit yanığın her birine ayrı ayrı söyleyeceğim. Kav, kibrit, gaz yahut kömür, odun ateşinden olan yanıkların derecesi vardır.

Bunların 1. derecesi; yanık derin olmayıp yalnız derinin yanmasından ibarettir. Böyle olunca deri kızarır. Üzerinde tek tük yahut fasıla fasıla

¹⁶⁶ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 10/217-218 (9 Aralık 1926.), 204.

¹⁶⁷ Kibritin icadından önce ateş veya sigara yakmak için kullanılan ve çakmak taşı üzerine konup bir çelik parçası ile vurulduğunda kıvılcım çıkaran, kurumuş, kof duruma gelmiş ağaç kabuğu, bir nevi ağaç mantarı. <http://lugatim.com/s/kav>. 24.06.2023, 12.01.

kabarcıklar olur. Siz hemen bu kabarcıkları delip suyunu irinini akıtmayın. Bırakın 2-3 gün geçsin. Sonra bir dikiş iğnesini alevde kızdırdıktan sonra başka hiçbir yere dokundurmadan kabarcığı bir kenarından delersiniz. Bunun o kadar acelesi yoktur. Siz her şeyden evvel temiz bir tülbendi ya bir Amerikan veya patiska¹⁶⁸ parçasını temiz zeytinyağında ıslatarak yanığın üzerine sararsınız. İkide bir de kaldırmayıp 24 saatte bir kere bu tülbendi ya bezi değiştirirsiniz. Yani yeniden zeytinyağı ile ıslatıp sararsınız...

Ağrı sızı azaldıkça yine zeytinyağlı tülbendi koyarsınız. Eğer bu dediğim eczane pamuğu yok ise elinize geçen paçavrayı yanığın üstüne koymayın. Bir Amerikan bezini ya bir patiskayı temiz suda güzelce kaynatın. Soğuduktan sonra zeytinyağına batırıp yanığa sarın. Hatırımda iken söyleyeyim ki zeytinyağı ne kadar iyi, temiz olursa o kadar faydası vardır. Yanan kimseye ne kadar çok iyilik etmek isterseniz o kadar hâlis zeytinyağı kullanın ve zeytinyağını su ile kaynatıp kaynatıp yıkayın, süzün. Şayet iyi zeytinyağı bulamazsanız dediğim gibi temiz bezi sade su ile ıslatıp sararsınız.”¹⁶⁹

Muhatabının yaşam koşullarına ve kültürel dünyasına hâkim olan müellif, yaşanabilecek yanık durumlarında neler yapılabileceğiyle ilgili tavsiyeler ve reçeteler vermiş, bu süreçte yapılması muhtemel hatalara değinmiş ve uyarılmış, yapılması gereken doğru uygulamaları da uygun üslupla ifade etmiştir. Devam eden satırlarda müellif, yeni bir tedavi yönteminden bahsetmiş, muhatabının bu metodu bilmeme ihtimaline karşın detaylıca anlatmıştır:

“Böylece kaynamış bezi kaynamış suda ıslatıp koymak usulüne ‘yaş tımar’ derler. Askerlik edenler bu usulü bilirler. Siz de bunun adını belleyin. Şimdi öteki yanıkları söylerken bunun adı geçecektir.

Ateş yanığının 2.derecesi; deri ile beraber altındaki yağın yanmasıdır ki kızıl kızıl etler görünür. Bu türlü yanıkların 1 ve 2. gününde demin dediğim gibi zeytinyağlı bez koyarsınız. Ağrı çoksa ıslak pamuk sararsınız. 3. günü

¹⁶⁸ Pamuktan dokunmuş ince, düzgün bez, patis. <http://lugatim.com/s/patiska>. 24.06.2023.

¹⁶⁹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 10/217-218 (9 Aralık 1926.), 204-205.

artık bayağı bıçak, kurşun yarası imiş gibi yanığa bakarsınız. Yani yarada irin yoksa 'kuru tımar' yaparsınız. Yara irinleşmiş ise yaş tımar yaparsınız. Kuru tımar yapmak için güzelce elleri sabunla, sıcak su ile yıkadıktan sonra yine sabun ve sıcak su ile yıkanmış temiz bir makasla yaranın cürmü kadar, eczane pamuğu kesip kuru kuru yaranın üstüne koyarsınız. Daha üstüne kuru eczane pamuğu koyup yarayı bir sargı ile sararsanız. Şayet eczaneden alınma gaz tülbent bulunmazsa gayet ince bir tülbent yahut bir duvak parçasını yarım saat kadar suda kaynar kaynar kaynatıp kuruttuktan sonra gaz tülbent yerine onu kullanırsınız. Eczane pamuğu yerine de yine o kaynamış tülbentten, ya duvaktan kesip buruşturup şöyle kabaca koyarsınız. Bir kere kullanılan tülbendi de ertesi günü bir daha kullanmayıp atarsınız.

Ateş yanığının 3.derecesi de; deri ile beraber altındaki damarların, sinirlerin, etlerinde yanıp paramparça olmasıdır. Böylesine de tıpkı bıçak, kurşun yarası gibi bakarsınız. Yani yara irinleşmiş ise 'yaş tımar' irinleşmemişse 'kuru tımar' usulünü tutarsınız. Yalnız yanıkların böylesi tehlikelidir. Çünkü kan damarlarının yanan uçları kendiliğinden tıkanır da yara iyi bakılmayıp karıştırılır durulursa damarın ucu açılır.

Kan da durdurulamazsa zavallı yanık ölüp gider. Bunun için yarayı karıştırmayın. İnsan hali böyle bir damar açılıp kan gelmeye başlayınca yanık kolda ayakta ise üst tarafından eli yahut kolu her ne ise hemen bir şey ile boğmalı...

Ateş yanığının 4. derecesi; yanan azanın simsiyah kömür kesilmesidir ki Allah vermesin böylesinin ilacı yoktur. O azayı hekime gösterip kömürleşen yeri temizlemeli, ne icap ederse onu yaptırmalıdır. Lakin şunu unutmayın ki yanık mutlaka bu 4 derecenin yalnız biri olmaz. Bir insanın bazı yerinin hem derisi hem yağı yanar. Bazı yerinin de etleri damarları yanmış olabilir. Böyle olunca her yerdeki yanığın derecesine göre tarifim gibi ayrı ayrı ilaç yaparsınız.”¹⁷⁰

¹⁷⁰ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 10/217-218 (9 Aralık 1926.), 205-206.

Sağlık hizmetlerinden yararlanacak olan bireylerin kültürel değerlerini ve sahip olduğu inanç esaslarını bilerek, hasta ve doktor arasındaki iletişimi sağlama görevini üstlenebilecek bir din görevlisinin varlığı önemli bir destek hizmeti sağlamaktadır¹⁷¹. Toplumun sosyal yaşantısına, gelenek-göreneklerine, batıl inanç ve ritüellerine hâkim olan müellif, muhatabına sunduğu rehberlik hizmetinde bu birikiminden faydalanmıştır.

“Gelelim şimdi kaynar ve kızgın şeylerle olan yanıklara:

Bunlar ateş yanığından daha çok olur. İnsanın bir yerine kaynar su, süt, çay, yemek gibi her şey dökülebilir. Hele o hastalara hiç faydası olmayan kurşun dökmek âdeti yok mu? Bu yüzden yani hastanın başına tutulan kalbur içindeki çanağa dökeyim derken hastanın başından aşağı dökülmüş kurşun yüzünden yanan, ölen birçok kimseler görmüşüm. Bu gibi kaynar, kızgın şeylerin yaptığı yanık sade deride olur.

Bunun çaresi de ateş yanığında söylediklerimden ibarettir. Zaç yağı, tuz ruhu gibi şeylerin yanığına gelince; bunlar da sadece deride yanık yaparlar. Lakin ateş yanığında dediğim gibi ilaca başlamazdan evvel bol su dökerek tuz ruhunu; yahut zaç yağını yanığın üzerinden akıtmalı, yanığı iyice yıkamalı ondan sonra zeytinyağlı bez sarmalıdır.

Sözümü kesmezden evvel şunu da söyleyeyim ki Allah etmesin üstü başı tutuşup yanan kimsenin imdadına koştüğünüzde söndürmek için su aramaya kalkmayın. Yanmakta olan kimseyi hemen bir kilime, bir yorgana yahut bir örtüye, bir çarşafa sararak ateşe hava aldırmayın. Kendiliğinden çabucak söniürer. Hemen Rabbim cümleyi böyle şeylerden muhafaza buyursun. Doktor Muhyiddin Celal”¹⁷²

Mecmuanın 5 Kânûnisânî 1928¹⁷³ tarihinde yayımlanan sayısında ‘Hacer Hanım’ın Fedakârlığı’ başlığından sonra ‘Verem’ başlığına yer verilmiştir.

¹⁷¹ Söylev, *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik*, 153.

¹⁷² Üryânîzâde, *Köy Hocası* 10/217-218 (9 Aralık 1926.), 207.

¹⁷³ 5 Ocak 1928.

“Ağalar; bugün size verem hastalığını söyleyeceğim. Sizin ince hastalık diye isimler taktığınız hastalığı anlatacağım. Verem çok korkunç bir hastalıktır. Almanyalı meşhur Doktor Koh¹⁷⁴ bu hastalığın tahmini mikrobunu bulup meydana çıkarmıştır. Artık bunun bulaşıcı bir illet olduğuna kimsenin şüphesi kalmamıştır.”¹⁷⁵

1882 yılında Alman Doktor Robert Koch, mikroskop yardımıyla tüberküloz basilini göstermiş ve verem hastalığının bulaşıcı ama aynı zamanda korunabilen ve iyileştirilebilen bir hastalık olduğu tezini açıklamıştır¹⁷⁶. Dönemin yaygın ve tehlikeli hastalıklarından olan veremle ilgili bilgiler veren Köprülüzâde Mehmet Rifat Bey, hastalığın ilk keşfinden, çaresiyle ilgili yapılan çalışmaları anlatırken tarihi arka planına, bilimsel alt yapısına değinmiştir. Ancak tüm bunları yaparken muhatabının bilgi ve kültür düzeyini göz ardı etmemiş, anlaşılır bir dil kullanmaya özen göstermiştir.

“Verem; 14 ile 30 yaş arasındaki gençlerde çokça ve ufak çocuklar ile yaşları ilerlemiş olan ihtiyarlarda azca görülen bir hastalıktır. Bakın dikkat ediyorum musunuz bu illet insanlara en ziyade işe yarayacakları çağda musallat olur. Bu hastalığın mikrobi veremli insanların balgamları ve tükürükleri içinde sayısı bilinemeyecek derecede çok bulunur.

Veremli bir hasta rastgele yere tükürür balgamını çıkarır atar. Bu balgam ve tükürük yerde kurur toz olur. Bu bulaşık tozlar nefes alırken sağlam insanların ciğerlerine girer. Böylece hastalık bulaşır. Verem mikrobi uzun zaman yaşar... Bunun ne kadar ayıp ve fenâ bir huy olduğunu bilip bunu yapmamaya gayret etmelidir. Böylece öteye beriye tükürmeden edemeyenler hele verem hastalığı olan kimseler Kapaklı hokkalar içine tükürmeli ve bu hokkaları günde 2 kerecik olsun külle su içinde kaynatıp yıkamalı.”¹⁷⁷

Ali Vahîd Efendi, mevcut şart ve durumlara göre konular belirlemeyi, özellikle mecmuanın yayımlandığı dönemlerde yaygın olan hastalıklardan bahsetmeyi

¹⁷⁴ Robert Koch.

¹⁷⁵ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 12/273-274 (5 Ocak 1928), 420.

¹⁷⁶ Barış Yi, “Dünyada Tüberküloz’un Tarihi”, *Konuralp Tıp Dergisi* 3/2 (Ağustos 2011), 3.

¹⁷⁷ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 12/273-274 (5 Ocak 1928), 420-421.

önemsemiştir. Mezkûr sayının yayınlandığı dönemde, verem hastalığı tehlikesinin artması, önlem almayı gerekli kılmıştır. Böylece veremli hastalara ‘tükürük hokkası’ denilen kutular verilmiş, sokaklarda ve kışlalarda yere tükürmek yasaklanmıştır¹⁷⁸.

“Yahut hiç olmazsa bir mendile tükürmeli. Lakin hastalıklı adamın mendile tükürmesi de doğru değildir. Çünkü içine tükürdüğü mendilini masa, iskemle veya pike üzerine kor yahut cebine koyarken tükürük akar oraya buraya bulaşır. Eğer mendile tükürülürse bile hemen o mendili yarım saat kaynar külle veya sodalı suda kaynatmalı ve bu suretle etrafında bulunanları olsun hastalıktan korumaya çalışmalı...”

Verem insanın bedeninin üzerindeki her bir azasında olur ve başka başka isimle söylenirse de hepsinin aslı birdir. Bu hastalık çok korkunç ve gençlere dinçlere musallat olur, kurtulması pek zor bir hastalıktır. İnsan bir nezle oldu mu ayaklarını sıcak suya sokmalı ve dişlerinde nezleden dolayı ağrı varsa haşhaş ile kaynatılmış suyu ılık ılık gargara etmeli. Göğüste ve ellerde ter görülürse nezle ile beraber kuru öksürük varsa hiç vakit geçirmeden bir hekime koşmalı. Yahu hekimi getirmeli bu yapılacak en emniyetli bir iştir.

Verem hastalığı veremli ineklerin sütü ile de bulaşır. Onun için sütü güzelce kaynatıp pişirmeli ve sonra içmeli. Veremli hastalara sabah ve akşam yüzer dirhem taze sütü kaynatıp soğutarak içirmeli. Azar azar lakin sık sık besleyici yemek vermeli, açık ve güneşli havalarda gezdirmeli...

Bunları iyi okur ve öğütlerime dikkat ederseniz çok faydasını görmüş olursunuz. Allah’a emanet olun ağalar...

Ömerli Köyü Dispanseri Sıhhiye Memuru Köprülüzâde Mehmet Rifat”¹⁷⁹

Bir sonraki sayı olan 12. cilt 275-276. sayıda ‘Meramın Elinden Bir Şey Kurtulmaz’ başlığından hemen sonra ikinci başlık olarak yine ‘Baş Keli’ konusu işlenmiş. Önceki sayılarda işlenen konuların farklı zaman ve sayılarda tekrar işlenmesi, müellifin güncelliği önemsedığının göstergesidir. Mecmuanın sloganı halini alan ve her sayının

¹⁷⁸ Yi, “Dünyada Tüberküloz’un Tarihi”, 4.

¹⁷⁹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 12/273-274 (5 Ocak 1928), 421-422.

kapak sayfasında yer alan ‘*Maksadı köyliye dinini dünyasını bildirerek çalışıp çabalamanın yolunu göstermekten ibarettir.*’ ibaresi Ali Vahîd Efendi’nin amacını özetlemektedir. Dönemin yaygın hastalıklarını, yaşanan sosyal, toplumsal ve yönetsel değişikliklerini, kültürel olay ve olgularını konu edinen, farklı alanlardaki uzmanlardan destek alan müellif, mecmuanın muhataplarına her yönden kuşatıcı bir rehberlik hizmeti sunmaktadır.

2.8. Sağlık Kurum ve Kuruluşları Kapsamında Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

Sosyal bir varlık olan insan, yaşamı boyunca bilmediği bir durumla karşılaştığında bilen kişinin destek ve yönlendirmesine ihtiyaç duymaktadır. Bireyler kendi başlarına çözemedikleri durumlarda bir başkasının fikirlerine, öğüt ve tecrübelerine başvurma eğilimindedir. Böylece olaya karşı farklı bir bakış açısı kazanmış olacaktır¹⁸⁰. Danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturan bu durum, müellifin mecmuada muhtelif konu başlıklarına değinmesi ve gerekli gördüğü konularda işin uzmanından destek alması bu amaç doğrultusundadır.

Yaşanan sosyal ve teknolojik değişiklikler sonucu sağlık hizmetlerinde hasta merkezli bir anlayış gelişmiştir. Hasta olarak sağlık hizmetinden faydalanmak isteyen bireylerin davranışlarını ve zihin yapısını oluşturan, şekillendiren kültürel değerleri, inanç ve gelenekleri sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirilir¹⁸¹. Bu bağlamda hastalara sunulan hizmetlerde destekleyici bir rehberlik hizmeti olan MDR, mecmuanın muhtelif sayılarında gördüğümüz hastalık ve sağlık problemleriyle ilgili başlıklarda da işlendiği gibi sosyal ve dini motiflerle zenginleştirilmiştir. Müellif, hastalıklarla ilgili bilgileri doktorlar aracılığıyla aktarmış, hasta-doktor arasında bir bağ kurmuş ve bu bağın bir parçası olmuştur.

Manevi desteğe ihtiyaç durumunu hasta merkezli değerlendirdiğimizde; hastanın yaşadığı problemi anlamlandırma, tedavi süreciyle ilgili umudunu muhafaza etme ve arttırma, hastalığın getirdiği olumsuzluklarla başa çıkma gibi hususlarda ikna edilmeye, desteklenmeye ihtiyaç duyacağı çok açıktır. Bireylerin yaşadıkları duruma

¹⁸⁰ Hasan Tan, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik-Teori ve Uygulama* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 3.Basım, 2000), 10.

¹⁸¹ Söylev, *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik*, 152.

adapte olma süreçlerinde dinin destekleyici bir etken olarak sunulması, hastalıklarla mücadele konusunda özgüven kazandırılması, tedavi için gerekli tıbbi prosedürün uygulanması ve sürecin sabır ve tevekkülle kolaylaştırılması konusunda MDR hizmetlerinin sunulması, hastanın moral ve motivasyon kazanması açısından önemlidir¹⁸².

2.8.1. Diyanet İşleri Başkanlığı Bünyesinde Sunulan Hizmetler

Hastanelerde sağlık hizmetlerinden faydalanan bireylere, inandıkları din çerçevesinde manevi destek, moral ve motivasyon sağlamak, hastalık durumlarının izin verdiği ölçüde dini ritüellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak amacıyla destekleyici sosyal hizmetler Batılı ülkelerde 20.yüzyılın başından beri sunulmaktadır. Bu bağlamda söz konusu uygulamaların var olduğu ülkelerde, bu hizmetler hastaların tabii haklarından ve sağlık kuruluşlarının görevlerinden sayılmıştır. Ülkemizde ise uzun yıllarca hastanelerde manevi destek sunulması durumu gündeme dahi gelmemiş, din görevlilerinin bu bağlamdaki görevi ölüm anı yaklaşmış bireylere son dini görevlerini gerçekleştirme hususunda yardımcı olmakla sınırlı kalmıştır. Hastalara din ve moral desteği sağlanması durumu ilk kez 1994 yılında Sağlık Bakanlığı Bütçe Plan Komisyonu'nun üyelerinin ortak önerisi olarak gündeme getirilmiştir. Bakanlık bu öneriyi incelemiş, il teşkilatlarına müftülüklerle koordine bir şekilde bu hizmetin başlatılmasını isteyen bir yazı göndermiş ve süreç bu şekilde başlatılmıştır. 1995 yılı başlarında ise DİB il müftülüklerine yaptığı görevlendirme ile uygulamayı başlatmıştır¹⁸³.

Bu görevlendirme kapsamında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vurgulanmıştır. Görevlilerin dini yükseköğrenim görmüş olması önemsenmiş, görevlendirilmede beşeri ilişkileri gelişkin, hitabeti ve ikna kabiliyeti güçlü personellere öncelik verilmesi önerilmiştir. Görevli personellerinde hastalara kaza ve kader inancından, tıbbi tedavinin öneminden, sabır ve şükür kavramlarından bahsetmeleri, moral ve motivasyon sağlayıcı bir üslup kullanmaları tavsiye edilmiştir¹⁸⁴. Sağlık Bakanlığı ve

¹⁸² Doğan, “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış”, 1286.

¹⁸³ Nurullah Altaş, “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri (Türkiye Uygulaması Üzerine Deneysel Bir Araştırma)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (1999), 599.

¹⁸⁴ Altaş, “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri”, 600.

DİB ortaklığında yürütülen bu çalışma yapılan itirazlar ve Danıştay'a yapılan şikâyetler sonrası yürürlükten kaldırılmış, istenilen amaca ulaşılamamıştır.

Uygulamalarla ilgili yasal süreç, 01.08.1998 tarihinde yayımlanan 23420 sayılı Resmi Gazete'de yer alan HHY'nin "*Dini Vecibeleri Yerine Getirebilme ve Dini Hizmetlerden Faydalanma*" başlıklı 38.maddesinde manevi bakımın temel ilkelerinin belirlenmesiyle devam etmiştir¹⁸⁵. Yönetmeliğin söz konusu maddesinde mevcut şart ve koşullar ölçüsünde hastaların dini vecibelerini rahatça yerine getirebilmeleri için gereken tedbirlerin alınması istenmiştir. Bunun yanında kurumların genel işleyişlerinde ve sunulan hizmetlerinde aksamalara sebebiyet verilmeden, başka bireyleri rahatsız edilmemesi, uygulanmakta olan tıbbi tedaviye hiçbir şekilde müdahale edilmemesi şartıyla, hastaların talebiyle dini inançlarına uygun bir din görevlisinin çağırılabilmesi ve hastaya dini telkin ve manevi destekte bulunabileceği belirtilmiştir¹⁸⁶.

2.8.2. Günümüzde Sunulan Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

MDR hizmetlerinin modern anlamda uygulanması ise DİB ve Sağlık Bakanlığı'nın 07 Ocak 2015'te ortaklaşa imzaladığı "*Hastanelerde Manevi Destek Sunmaya Yönelik İşbirliği Protokolü*" sonrası başlamıştır¹⁸⁷. Söz konusu protokolde amaç, DİB görevlilerinin, Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık kurum ve kuruluşlarında talep eden hastalar, hasta yakınları ya da kurum çalışanlarına şart ve koşullar göz önünde bulundurularak manevi destek, moral ve motivasyon sağlama, dini konularda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sağlamaları hususunda usul, esas ve yükümlülüklerin belirlenmesi olarak açıklanmıştır.

İki tarafında ayrı görev ve sorumluluklarının olduğu bu protokolde, Sağlık Bakanlığı'nın DİB'ce görevlendirilen müftülük personellerinin vazifelerini yerine getirebilecekleri bir çalışma ortamı hazırlamak, emniyetli ve huzurlu bir çalışma ortamı sunma gibi özel yükümlülükleri vardır. Hazırlanan protokol için bir geçerlilik süresi belirlenmemiş, karşılıklı mutabakat sonucu protokolde değişiklikler ya da

¹⁸⁵ Erkan Kavas-Nurgül Kavas, "Manevi Destek Algısı (MDA) Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenilirliği", *Journal of Turkish Studies* 9/2 (2014), 909.

¹⁸⁶ Hasta Hakları Yönetmeliği (HHY), *Resmi Gazete* 23240 (01.08.1998), 4847, Md.38.

¹⁸⁷ Gülpembe Oğuzhan - Gizem Zevde Aydın - Onur Yılmaz, "Hastanelerde Manevi Destek Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma", *Usaysad Dergi* 7/3 (2021), 475.

eklemeler yapılabileceği vurgulanmıştır. Halen yürürlükte olan ve geliştirilen bu protokol, amaç, kapsam ve yükümlülükleri ile ülkemizde sunulan MDR hizmetlerinin genel çerçevesini oluşturmaktadır.

Görevlendirilecek danışmanlara verilen eğitimler sonrası MDR hizmetlerinin sunulması için pilot iller¹⁸⁸ belirlenmiş ve görevlendirmeler buna göre yapılmıştır¹⁸⁹.

Batılı ülkelerde de bu durum önemsenmiş, hastalar için gerekli din ve moral-motivasyon hizmetlerinin sunulması, hastaneler için temel görev olarak benimsenmiş, hastaların bireysel hakları arasında kabul edilmiştir¹⁹⁰.

DİB, toplumun tüm kesimlerine ve ihtiyaç duyulan her alanda din hizmeti sunmayı görev edinmiştir. Bu bağlamda toplumun temel yapı taşlarından biri olan genç kitleye milli ve manevi değerleri aktarmak amacıyla dini, kültürel, sosyal vb. alanlarda çalışmalar yürütmektedir. Gençler için direkt olarak sunulan din hizmetlerinin yanında Başkanlık, GSB gibi kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde farklı alanlarda hizmetler sunmayı da önemsemektedir. Böylece kurumlar arası uyum ve iş birliği ile bütün kesimlere ulaşmayı amaçlamaktadır. Ortak gerçekleştirilen çalışmalarda; gençlere sorumluluk kazandırma, yeteneklerini geliştirme, nitelikli zaman geçirmelerini sağlama gibi temel amaçlar belirlenmiş, bunların ise tamamen gönüllülük esasına dayandırılarak yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Yapılacak çalışmalarda ve uygulanacak MDR hizmetlerinde gereken planlama ve gruplandırmaların muhatap kitlenin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde oluşturulması kararlaştırılmıştır¹⁹¹.

2.9. Manevi Danışmanlık Hizmetleri Bağlamında Köy Hocası Mecmuasında Bağımlılıklarla Mücadele

Bağımlılıklarla mücadele amacı taşıyan Yeşilay, bağımlı olma halini “*Kişinin kullandığı bir madde, alkol, nesne veya yaptığı bir davranış (eylem) üzerinde kontrolünü kaybetmesidir. Kontrolsüzce kullanılan her madde ya da gerçekleştirilen*

¹⁸⁸ İlk etapta, Ankara, İstanbul, Erzurum, Kayseri, Ordu ve Samsun olmak üzere 6 pilot il belirlenmiştir.

¹⁸⁹ Oğuzhan - Aydın - Yılmaz, “Hastanelerde Manevi Destek Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma”, *Usaysad Dergi* 7/3 (2021), 475.

¹⁹⁰ Hişyar Dilen, *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 28.

¹⁹¹ Sevede Düzgüner (ed.), *Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2021), 15.

*her davranış bağımlılık oluşturma riski taşır. Kişiler hayatta birçok şeye karşı bağımlı olabilir. Örnek: madde, alkol, sigara, kumar, teknoloji, herhangi bir eşya veya davranış*¹⁹².” şeklinde açıklamıştır. Bireylerin ani yaşam değişimlerinde yaşadıkları bocalama durumuyla başa çıkma arayışları sonucu sığındıkları sahte ve geçici mutluluk sağlayan bağımlı olma hali, hayatlarını pek çok açıdan değiştirmektedir.

İnsanlar fitratları gereği buldukları sosyal ortama uyum sağlama ve diğer bireylerle iletişim kurma ihtiyacı hissederler. Yaşamlarının her alanında ve her döneminde rehberliğe ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu ihtiyacın giderilebilmesi, bireylerin karşılaştıkları olumsuz durumlarda onlara gerek duydukları desteğin sağlanması için psikoloji bilimi ortaya çıkmıştır. Psikoloji, bireylerin davranışlarını, iç dünyalarını, bilinçaltılarında yatan süreçleri incelemektedir¹⁹³. Sahip olduğu dini inanış, insan psikolojisini etkileyen faktörlerden biridir ve bu yönüyle psikolojinin araştırma alanına girmektedir.

Dini/manevi danışmanlık hizmetlerinde temel argüman dindir. Rehberlik ve danışmanlık süreci boyunca vurgu din üzerinden yapılır ve danışanın ihtiyacına uygun destek ve yönlendirme hizmetleri bu çerçevede sunulur.

Uyuşturucu madde ya da alkol kullanımı, bireylerde beden ve ruh sağlığını, ekonomik dengeyi, sosyal ilişkileri, mesleki başarı ve gelişmeyi olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda bireylerde davranış bozukluklarına sebep olduğundan sosyal çevrelerini de etkilemekte haliyle toplumsal bir sorun haline gelmektedir. İnsanlık tarihi boyunca varlığını sürdürmüş tüm dini oluşumlarda bu fiiller yasak ve günah sayılmıştır. Din olgusu, bireylere umut ve güven hissi sağlaması, aidiyet duygusu oluşturması, mensupları arasında güçlü bir sosyal bağ oluşturması bakımından insan psikolojisi açısından önemlidir. Bu bağlamda dini bakış açısı, bireylerin hayatla ilgili zorluklara, travmalara ve sorunlara katlanabilmeleri ve daha kolay aşabilmeleri hususunda destekleyici bir etki sunmaktadır¹⁹⁴.

¹⁹² Yeşilay, “Bağımlılık Nedir?” (07 Temmuz 2023).

<https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir>.

¹⁹³ Duva, *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç*, 28.

¹⁹⁴ Melih Çoban, “Uyuşturucu Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarının Yeri ve Önemi: İstanbul Örneği”, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik II*, Ed. Ali Ayten vd. (İstanbul: Dem Yayınları, 2016), 128-129.

İnsanlık tarihi boyunca var olan ancak dönem ve şartlara göre değişen bağımlılık hali, mecmuanın yayınlandığı dönemde de toplum için sorun teşkil eden bir boyuta ulaşmış ve müellif tarafından zaman zaman mecmuada işlenen bir konu halini almıştır.

2.9.1. Alkol Bağımlılığıyla Mücadele

İlk olarak 14 Ağustos 1335¹⁹⁵ tarihinde yayınlanan 1. cilt 18. sayılı¹⁹⁶ mecmuada ‘İçki Belâsı’ başlığıyla alkol bağımlılığı işlenmiştir:

“Ey ağalar! Bilmiş olun ki bizi kasıp kavurarak bu hale koyan dertlerin en büyüklerinden biri de içki belâsıdır. Biz muharebelerden, salgın hastalıklardan çok zararlar gördük; bu yüzden nice ziyanlar çektik. Lâkin içkiden gördüğümüz zararı hiçbir şeyden görmemiştir. Sarhoşluk yüzünden ettiğimiz ziyarı hiçbir şeyden etmemiştir. Neden dersiniz: Muharebe denilen şey bir fırtınadır, yakar yıkar; ne kadar çok sürerse yine gelir geçer. Salgın hastalık dediğin bir sel gibidir, önüne geleni kapar kırar; ne kadar zorlu olsa yine defolur gider. Lakin içki böyle mi ya o bir defa musallat oldu mu artık bir daha aman aralık vermez. İnsanı malından, canından, evladından, iyâlerinden¹⁹⁷; hatta neûzübillâh dininden imanından eder. Adamın başına türlü belâlar açar, olmadık felâketler getirir...”¹⁹⁸

Muhatabının yaşadığı ve olumsuz etkilendiği farklı durumlardan bahseden, bunların zararlarını hatırlatan müellif, bu örnekler üzerinden alkolün insan yaşamına verdiği zararlardan bahsetmiştir. Satırlarının devamında alkol bağımlılığı yaşayan bireylerin çocuklarının da benzer bağımlılıklar yaşayabileceğinden bahsetmiş ve sözlerine dinin alkol bağımlılığına bakış açısını anlatarak devam etmiştir:

“İşte bunun için ağalar size nasihatim olsun ki: ölümden ejderhadan korkmayın; sarhoşluktan korkun! Kendinize acımazsanız bari gelip geçecek evlâtlarınıza acıyın. O zavallı yavrucaklara öyle kötü hastalıkları

¹⁹⁵ 14 Ağustos 1919.

¹⁹⁶ Mecmuanın orijinal haline ulaşılan koleksiyonlarda bu sayının orijinal hali bulunamamıştır. Bu sebeple Önder Yazıcı’ya ait tez çalışması kaynak olarak kullanılmıştır.

¹⁹⁷ Eş, zevce ya da aile reisinin geçimlerini sağlamak zorunda olduğu kimseler, çoluk çocuk. <http://lugatim.com/s/aya1>. 07.07.2023.

¹⁹⁸ Önder Yazıcı, *1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 179.

miras bırakmayın! Yarım saatlik keyif için o bîçâre çocukcağızlarında başını ateşe yakmayın! Böyle yaparsanız, bu dediklerimi tutarsanız hem vaktinden evvel çöküp gittiğiniz çıkmaz. Hem de çocuklarınız öyle cılız çelimsiz kalıp hastalıklı olmaz. Şimdi ağalar! Bakın bizim dinimiz ta bin üç yüz kadar sene evvel bu içki derdine derman olmuş, insanları bu belâdan korumuştur. Müslümanlıkta içkinin damlası bile haramdır. Sarhoşluğa Müslümanlık kadar hücum eden bir şey yoktur. Başka milletler içkinin bu kadar fenâ bir şey olduğunu daha yeni yeni anlamaya başladılar. Şimdi onlar da bu belâdan kurtulmaya bakıyorlar, içkinin vücudunu memleketlerinden kaldırmaya çalışıyorlar...’’¹⁹⁹

Ülke içi iletişim imkânlarının bile kısıtlı olduğu bir dönemde müellif, farklı ülkelerin durumları ve uygulamalarıyla ilgili bilgiler vermiştir. Satırlarının devamında bireylerin yaşam tarzlarında, alacakları kararlarda, davranış ve tutumlarında etkili olan dini inanışlarını referans olarak kullanmıştır:

“Şimdi biz Müslümanlar bu haberden hem sevinmeliyiz hem de sıkılıp utanmalıyız. Sevinmeliyiz derim; çünkü bugünkü günde Amerika gibi bir devlet; Müslümanlığın açtığı bir yol tutuyor, sarhoşluğu sıkı sıkıya yasak ediyor. Utanalım sıkılalım derim; çünkü biz Müslüman olduğumuz halde memleketimizde Amerika gibi içkiyi kaldırmak şöyle dursun belki büsbütün ortalığa yayıp duruyoruz. Memleketimizde sarhoşluk azalmak şöyle dursun gittikçe çocuklar kadınlar bile içkiye alışıyor, koca adamların sarhoşluğu da teneşire kadar sürüyor. İçkinin en büyük düşmanı olan ahir zaman peygamberinin ümmeti böyle sarhoş mu olacaktı? İçki içen kimsenin yüreğinde iman nuru kalmaz diyen iki cihan serverinin ümmeti böyle mi edecekti? Vah vah vah... Yazıklar olsun bize ki ne dinimizin dediğini yapıyoruz ne de peygamberimizin gösterdiği yolu tutuyoruz. Sonrada hiç sıkılmadan ah acaba Allah bizi niye böyle etti? diye solucanlar gibi kıvrılıp yatıyoruz.

Ağalar! Bu içki belâsı öyle bir oturuşta söylemekle bitecek tükenecek şeylerden değildir. Daha söyleyecek neler vardır. Lakin bugünlük bu

¹⁹⁹ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 180.

kadar demiş olak. Yine bir sırasına getirir de içkinin mala, cana, ırza, namusa, dine, imana ne gibi zararı ziyanı olduğunu uzun uzadıya anlatırım. Hemen Rabbim yardımcımız ola."²⁰⁰

Alkol bağımlılığı, 13 Temmuz 1338²⁰¹ tarihli 3. cildi 60. sayıda tekrar işlenmiştir. Bu kez 'İçki Derdi' başlığı verilmiş, önceki sayıda kurulan cümleler birebir tekrar edilmiştir. Ancak bir yandan da güncellik önemsenmiş, farklı ülkelerin uygulamalarından bahsedildikten sonra ülkede yaşanan gelişmeler aktarılmıştır:

"...Sarhoşluk yüzünden sefil düşenlerin kanlı katil olanların bini bir paraya... İçki yüzünden bin türlü hastalığa tutulanların haddi hesabı yok. Böyle olunca: 'İnsanları kendi hevâlarına bırakmak, reva değildir.' dediler. Tuttular içkiyi büsbütün yasak ediverdiler.

Amerika gibi bir Hıristiyan devlet, Müslümanlığın açtığı yolu tutup sarhoşluğu sıkı sıkı yasak ederken biz içkiyi büsbütün ortalığa yayıyorduk. Gittikçe çocuklar, kadınlar bile işrete²⁰² alışıyordu. Bereket versin ki Büyük Millet Meclisi imdada yetişti. Allah razı olsun. Hemen içkiyi yasak edip sarhoşluğu ortadan kaldırdı. Meyhaneler kapandı. Söz dinlemeyen nice sarhoşlar mahkeme kararıyla dayaklar yedi, cezalar gördü. Hükümet vazifesini yaptı. Bu yüzden boynunun borcunu ödedi. Artık iş gizliden gizliye sarhoşluk edenlere kaldı. Şimdi onlarda insaf etsinler biraz akıllarını başlarına alıp canlarının kıymetini bilsinler. Evlâtlarının, ayallerinin selametini düşünüp sarhoşluktan vazgeçsinler ve bilmiş olsunlar ki içki demir gibi bir vücudu paçavraya çevirir. Arslan gibi bir adam sarhoşluğa başlayınca ilk önceleri tembel, uyuşuk, uyuntu, sinirli olur. Sonra sonra sarsak olur, sıska olur. Kolunu kanadını kımıldatamaz bir hale gelir. Hele pek bekrî²⁰³ olan sarhoşların akıbeti çok fenâ olur. Sinirlerinin bozukluğu artıkça artar. Git gide evham getirip âdeta deli gibi olurlar. Gölgelerinden korkarlar. Olmayacak şeyden ürkerler. Sebepsiz yere dünyayı kendilerine zindan edip bin türlü azaplar çekerler...

²⁰⁰ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 180-181.

²⁰¹ 13 Temmuz 1922.

²⁰² İçki içme, içki. <http://lugatim.com/s/i%C5%9Fret>. 01.07.2023, 23.53.

²⁰³ Çok içki içen, içki müptelası kimse, ayyaş. <http://lugatim.com/s/BEKR%C3%8E>. 01.07.2023.

Bu hallerin hiçbirisi bu ümmete yakışmaz ama neylersin ki iyice düşünüp biraz insaf eden yok. Hemen Rabbim cümlemizi aklını başına almış insaflı kullarından eyleye.”²⁰⁴

Devletin uyguladığı cezalar ve aldığı önlemler anlatılmış, sarhoşluk halinin bireylere zararları zikredilmiştir.

Dini oluşumlar, mensupları için uygun olan ve olmayan davranış kalıpları belirlemekte ve insan davranışları için belli standartlar oluşturmaktadır. Böylece mensuplarına, yaşantıları boyunca olağan yaşam olaylarında ya da beklenmedik bir durumla karşılaştıklarında nasıl tepki verebileceklerine dair rehberlik hizmeti sunmaktadır²⁰⁵. Mecmuada ele aldığı pek çok konuda dini referanslardan faydalanan müellif, muhataplarına dinin bu fonksiyonundan faydalanarak kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmayı hedeflemiştir.

2.9.2. Kumarın Aile ve Topluma Verdiği Zarar

Üst pasajlarda zikrettiğimiz gibi ‘Kişinin kullandığı bir madde, alkol, nesne veya yaptığı bir davranış (eylem) üzerinde kontrolünü kaybetmesi’ şeklinde tanımlanan bağımlılık halinin bir diğer şekli de kumar bağımlılığıdır. Bu hususla ilgili de halkı bilinçlendirmek isteyen müellif, farklı zaman dilimlerinde mecmuada bu konuya yer vermiştir.

16 Teşrinievvel 1338²⁰⁶ tarihinde yayınlanan 1. cilt 21 numaralı mecmuada konu ilk kez işlenmiş, daha sonra ise 22 Haziran 1338²⁰⁷ tarihli 3. cilt 59. sayıda tekrarlanmıştır²⁰⁸. Son olarak ise 15 Ağustos 1340²⁰⁹ tarihinde yayınlanan sayıda aynı başlığa tekrar yer verilmiştir:

*“Ağalar! Bizi berbat ve perişan eden dertlerden biri de kumar belâsıdır.
İşret nasıl ocaklar söndürüyorsa, nasıl adamın aklını başından alıp işini*

²⁰⁴ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 153-154.

²⁰⁵ Orhan Gürsu, *Bağımlılık ve Din: Nöropsikolojik Bir Yaklaşım* (İstanbul: DEM, 2018), 93.

²⁰⁶ 16 Ekim 1919.

²⁰⁷ 22 Haziran 1922.

²⁰⁸ 1. cilt 21. numara ve 3. cilt 59. numaraların orijinal nüshasına ulaşamamış bu sebeple Önder Yazıcı’ya ait tez çalışmasından transkripsiyonuna bakılmıştır. 5. cilt 117-118. numaralı orijinal nüshayla karşılaştırıldığında başlık ve içeriğin aynı olduğu görülmüş, bu sebeple orijinal nüshadan faydalanılmıştır.

²⁰⁹ 15 Ağustos 1924.

tersine döndürüyorsa kumar da öyledir. O da bir nevi sarhoşluktur. Allah etmesin bir kimse bir defa kumara dadandı mı artık geçmiş ola, ondan hayır gelmez. Öyle senin gözüne hiçbir şey çekilir görünmez. Artık ne iş, ne güç, ne evlât ne aile. Sade varsa oyun, yoksa oyun. Ama birde çoluk çocuk aç kalacakmış, kumar başına türlü belâlar gelecekmiş. O hiç oraları düşünmez. Asla kendine hükmü geçemez. Âdeta deli gibi bir şey olur. Çünkü kumar kadar adamın beynini yoran, kumar kadar insanın sinirini bozan bir şey yoktur. O ne yorgunluktur, o ne hırpalanmaktır? Bakarsın bir kazanır, beş ütülür²¹⁰. Aman şu acıları çıkarayım diye çırpınır durur. Varını yoğunu ortaya koyar. Ah bir kazansam, ah şu kaybettiklerimi bir geri alabilsem diye saatlerce kıvrınır yatar. Geldi, gelecekti derken yine ütülür. Yine oynar yine ütülür. Nihayet elinde avucunda bir şey kalmayınca tutar ondan bundan ödünç alır yine oynar. Oyun üstüne oyun, ziyan üstüne ziyan bunalıp kalan bu zavallı artık yaptığını bilmez, söylediğini kulağı işitmez bir hale gelir. Kafası kazan gibi olur. Gözleri kan çanağına döner. Suratı mosmor kesilir. Öyle kendinden geçer, öyle sarhoş düşer ki dünyayı getirip başında patlatsalar hiç o aralarda olmaz. O sade ütmek, sade yenmek ister ha oldu ha olacak, işte asıl şimdi dana kazığı koparacak derken yine yenilir, yine ütülür. Artık bütün umutları kesilince neuzibillâh talihine sövüp saymaya başlar. Ona buna çatmak için bahane araştırır. Şöyle dokunsalar ağlayacak gibi olur. İşte o zaman kavganın kıyametin suntuurlusu²¹¹ hemen hazırdır, bir işarete bakar. Zira kafalar dönmüş, sinirler boşanmış olduğundan kimse söz kaldıramaz. Kimse kimsenin hatırını sayamaz. O sırada bir tek lakırdı kıyametlerin sonunu koparıverir. Sövüşmek sayışmak mı, atışmak dövüşmek artık hepsi hazırda yazar...’’²¹²

2.9.3. Bağımlılıkların Fizikî ve Ruhî Açından Yol Açtığı Yıkımlar

Bireylerin kullanma-kullanmama hususunda kendini kontrol edememe durumu olarak özetleyebileceğimiz bağımlılık hali farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Kumar

²¹⁰ Oyunda, kumarda yenilmek. <http://lugatim.com/s/%C3%BCt%C3%BCImek>. 07.07.2023.

²¹¹ Şiddetli, yaman, dehşetli, berbat. <http://lugatim.com/s/suntuurlu>. 07.07.2023.

²¹² Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 5/117-118 (15 Ağustos 1924.), 255-256.

bağımlılığı, Bağımlılıklarla Mücadele Yüksek Kurulu tarafından ‘fiziksel bir maddeye dayandırılmayan, davranış tabanlı bağımlılıklar²¹³’ şeklinde tanımlanan davranışsal bağımlılıklar kategorisinde değerlendirilmektedir. Günümüzde gittikçe yaygınlaşan oyun, bilgisayar, sosyal medya kullanımı da davranışsal bağımlılık kapsamında değerlendirilebilir. Bu tür bağımlılıklar bireyler için fiziksel rahatsızlıklara sebep olabilmekte ancak daha çok ruhsal ve sosyal problemler oluşturmaktadır²¹⁴.

Dinin temel işlevlerinden biri de, bireylerin yaşayabilecekleri varoluşsal sorgulama ve belirsizliklerle başa çıkma süreçlerinde onlara yardımcı olabilmektir. Din, bireylerle karmaşık ve belirsizliklerle dolu dünya hayatını anlamlandırma hususunda destekleyici bir anlam sistemi sunmaktadır²¹⁵.

Müellif sözlerine kumar bağımlılığının bireylerde oluşturduğu fiziksel rahatsızlıklara ve ruhsal zararlara değinerek başlamıştır. Sonra ise sosyal ilişkilere verdiği zararı vurgulamıştır. Sözlerine devam eden müellif bu kez birden fazla bağımlılığın aynı anda sürdürülmesinin vereceği hasarı anlatarak devam etmiştir:

“İşte ağalar bilmiş olun ki insanları birbirine düşürmek için şeytanın kullandığı zehirlerin birincisi işret, ikincisi de kumardır. Hele bu iki zehir bir araya gelecek olursa, yani sarhoşlar kumar oynamaya kalkarlarsa yahut kumar üstüne işrete başlanırsa artık seyreyleyin gümbürtüyü. Kimi bakarsın neüzübillâh dine imana söver. Hem dininden hem nikâhlısından olur. Kimi bakarsın hafazanallah birinin canına kasteder, kanlı katil olur. Başına olmadık işler gelir. Kimi de varını yoğunu bu yolda telef eder. Sermayesini kediye yükletip deli divane olur gider. Bunlar bu marifetleri yapıp şeytanın maskarası olurken kahırdan nice anaların yüreğine iner. Arından nice babalar yerlere geçer. Nice yavrucukların boynu bükülür. Nice kadıncağızların evi barkı yıkılır. Artık felâket mi dersin, rezalet mi dersin bini bir paraya. Bu perişanlıklar içerisinde adamın ne dünyası dünya olur, ne de ahireti ahiret...”

²¹³ Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu (BMYK), “Davranışsal Bağımlılık”, <https://bmyk.gov.tr/TR-67183/davranissal-bagimlilik.html>. 07 Temmuz 2023

²¹⁴ BMYK, “Davranışsal Bağımlılık”, 07 Temmuz 2023.

²¹⁵ Gürsu, *Bağımlılık ve Din*, 92.

İşte bunun için bizim dinimiz işreti, oyunu yasak ediyor. Böyle belâlardan, böyle yüz karalıklarından insanları saklayıp esirgemek istiyor. Şundan da anlamalı ki Müslümanlık bizleri daima iyi edecek, daima iyilik tarafına çekecek bir nimettir. Öyle boş boşuna adamın başına bir yük değildir. Müslümanlık insanların işretle, kumarla iki paralık olmalarına razı olmuyor. Müslümanlık insanların öyle akıllarını kaybedip âleme eğlence olmalarına kâil²¹⁶ olmuyor. Oyunu işreti haram ediyor. Sarhoşluğa, kumarbazlığa ağır ağır cezalar veriyor. Fenâ mı ediyor? Çok âlâ ediyor, pekâlâ oluyor. Lakin akıl başta olmalı da bunun böyle olduğunu bilmeli. Yoksa akıl fikir yerinde olmadıktan sonra iyiyi kötüyü seçebilmek biraz güççedir...’’²¹⁷

Acı, üzüntü ve ruhsal sıkıntı veren yaşam olaylarında din, bireyleri teselli eder ve manevi bir destek sağlar. Dini inançlar, yaşanan acı, üzüntü olaylarını tamamen ortadan kaldırıp yok etmez, ancak tıpkı mutluluk veren olaylarda da olduğu gibi yaşanan durumu anlamlandırma hususunda yardımcı olur. Dinin bu işlevi sayesinde bireyler, kendilerini zorlayan bu durumlara katlanabilir hatta olaylara farklı anlamlar yükleyerek süreci kolaylaştırabilir²¹⁸. Dinin zararlı alışkanlıklar ve bağımlılıklara karşı tutumu bu iyileştirici ve destekleyici fonksiyonuna örnek teşkil etmektedir. Din, insanın bedenine, zihnine ya da ruhuna zarar verebilecek her türlü davranıştan korumakta ve alıkoymaktadır. Böylelikle her yönden sağlıklı ve güçlü bir kişilik inşası sağlamış olur. Dini inanç ve kabullerin muhatabının dünyasında yaptırımını olduğunu bilen müellif, dinin bu boyutuna dikkat çekmiştir.

“Ağalar tamam işte şimdi âmin demenin meyanesi geldi değil mi? Şimdi biz bu kadar söz üzerine bir âmin der geçeriz. Sanki bu kadarcıkla her şey olur biter. Sanki sade bir âmin demekle boynumuzun bütün borcu ödenir gider. Hâlbuki her vakit söylerim kuru lafla borç ödenmez. Bal bal demekle ağız tatlanmaz. Çalışmak çabalamak ister yorulmak, yolunda bulunmak icab eder. Mademki siz benim şu duama âmin diyorsunuz,

²¹⁶ Râzî olmak, boyun eğmek. <http://lugatim.com/s/kail>. 01.07.2023.

²¹⁷ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/117-118 (15 Ağustos 1924.), 256-257.

²¹⁸ Hişyar Dilen, *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 32.

mademki siz kumardan işretten hoşlanmıyorsunuz öyle ise yalnız kendinizi korumakla kalmayın başkalarını da düşünün. Elinizden geldiği kadar başkalarını da o belâlardan kurtarmaya gayret edin. Din kardeşliği dediğin sade fakirlere yardım etmekten ibaret değildir. Kardeşliğin vazifesi çoktur. Fakirini görürsen para ile pul ile yardım edersin. Cahillik edenini görürsen onu da nasihatle yola getirmeye himmet eylersin. Bir gamlısını kederlisini görürsen onunda gamına kederine ortak olursun asıl din kardeşliği böyle olur. Yoksa öyle uzaktan uzağa yabancı durmaktan ne çıkar? Böyle birtakımların kendini göz göre perişan etmelerine kardeş yüreği nasıl kâil olur? Yazık değil mi cahillere? Sarhoş oluyorlar kumar oynamıyorlar diye bırakmışsınız onları kendi hevâlarına. Onlar öyle ne yaptıklarını bilmezler. Sizde öyle çekilirsiniz bir tarafa hiç aldırmasınız. Sonra da bir belâ gelince: ‘Ya Rabbi bizim suçumuz ne idi?’ der durursunuz.’²¹⁹

Bir ruh sağlığı hizmeti olan manevi danışmanlık, teoloji ve davranış bilimlerinin harmanlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Bireyleri tüm yönleriyle ele almayı amaçlayan bu hizmet, zihinsel, fiziksel ve manevi boyutlar arasındaki bağlantıdan faydalanan bir terapi modeli sunar. Danışmanlık süresince danışan için; kaygı, stres gibi olumsuz duyguları yatıştırabilme ve güçlü bir irade mekanizması oluşturarak kişilikteki çatışmaları en aza indirme becerileri kazandırmak hedeflenir²²⁰. Sözlere başlarken, kullanıcının iradesini kullanmama durumu olan bağımlılık durumunun sosyal zararlarından bahseden müellif, ‘din kardeşliği’ kavramıyla sosyal destek ve toplumsal iyileşme hususlarını vurgulamıştır.

Sosyal destek, yaşanan olumsuz yaşam olaylarında bireyin, sevildiği ve değer gördüğü başka bireylerle empati, saygı ve sempati üzerine kurulu karşılıklı bir ilişki çeşsidir. Bu bağlamda karşılıklı bilgi alışverişi, tecrübe paylaşımı ve yeni bakış açıları kazanımlarını sağlayan, arkadaşlık, dostluk, komşuluk, akran ya da zaman zaman büyük-küçük ilişkileriyle meydana gelen, bireylerin psikolojik, fizyolojik, zihinsel her

²¹⁹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/117-118 (15 Ağustos 1924.), 257.

²²⁰ şirin, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla ...*, 22.

türlü problem ve duruma karşı arada tampon görevi gören savunma mekanizmalarıdır²²¹.

Müellif, güçlü sosyal bağlara sahip olan muhataplarına sosyal desteğin sağlanması hususunda tavsiyeler vermiş, dini referanslarla anlatımını güçlendirmiştir:

“- Hocam tuhaf söylüyorsun sanki bütün köyün sapıklarını yola getirmek bizim elimizde imiş gibi laf ediyorsun!. Dinler mi onlar bizi hiç?!

- Siz söylemenin yolunu yordamını bilerseniz pekâlâ dinlerler. Ağalar bilmiş olun ki insanoğlu kulağından avlanır. Söz dediğin bir büyüdür. Karşıdakinin haline göre söylenirse tesir etmek şöyle dursun adamın iliğine bile işler. Sade şunu unutmamalı ki: söz vardır adamı zorla deli eder, cin atına bindirir. Söz vardır adamı kuzu gibi yumuşatır yola getirir. Sözden söze fark olduğu gibi söylemekten söylemeğe de fark vardır. Tutarsın birine tatlılıkla: -Haydi kalk bana bir su ver dersin, o da o saat peki sultanım der güzel güzel kalkar sana bir su verir. Eğer o adama yıkık bir suretle sert sert: Haydi kalk bana bir su ver, diyeceksen olsan: Babanın kölesi yok ya kalk da kendin iç der belki daha fenâ şeyler söyler. Tatlı dil yılanı yuvasından çıkarır dedikleri boş değildir. Bunun için sizde nasihati yoluyla verin iyi yapayım derken onları büsbütün çıldırtmayın. Yanlışlıkla esmayı da üzerinize sıçratmayın. Doğrusu bu pek nazik ve güç bir şeydir. Lakin o kadar da sevaplı bir iştir. Hani insan bir kimseye yolu gösterse bütün insanları hidayete eriştirmiş kadar sevap alır. Bunun için ağalar böyle şeyleri âdeta kendinize iş edinin. Üçünüz beşiniz bir araya gelip: Yahu falanın oğlu falanca şöyle yapıyor böyle ediyor. Gelin bunu kendi hevâsına bırakmayalım deyin...

Fenâlığın önü böyle böyle alınır yoksa insan işin öyle dört ucunu bırakacak olursa sonunda böyle başımıza bin türlü belâ gelir. Git gide daha da beterin beteri olur. Bunu da bilmiş olalım.”²²²

²²¹ Elif Aygün, “Kur’ân’da Din Kardeşliği Bağlamında Sosyal Desteğin Psikososyal Boyutları”, *Journal of Analytic Divinity* 5/1 (Nisan 2021), 72.

²²² Üryânîzâde, *Köy Hocası* 5/117-118 (15 Ağustos 1924.), 257-258.

Dinin, toplumsal hayatı düzenleyici normlar sistemi sunması, toplum yapısındaki önemli fonksiyonlarından biridir. İnananlarına nasıl davranmaları, ne yapıp ne yapmamaları gerektiğini gösteren bir kılavuz görevi görmektedir²²³. Ali Vahîd Efendi, üstlendiği rehberlik görevini mecmua üzerinden gerçekleştirirken bir yandan da muhataplarına sosyal destek yoluyla rehberlik edebilmenin yollarını göstermekte ve toplumsal iyileşmeyi sağlamayı amaçlamaktadır.

2.9.4. Kahvehanelerde Oyun Bağımlılığı

Mecmuanın 1. cilt 25. sayısında²²⁴ ‘*Oyalandığımız Şeylere Bakın Bir Kere*’ ve 26. sayısında da ‘*Oyalandığımız Şeylerden*’ başlıklarıyla anlatılan ve müellifin söylemlerinden anlaşıldığı kadarıyla, mecmuanın yayınlandığı dönemde özellikle gençler arasında yaygınlaşan ve bağımlılık halini alan bir başka durum ise ‘oyun bağımlılığı’dır.

24 Kânûnievvel 1338²²⁵ tarihli 25. sayı, birinci cildin son sayısı olarak yayınlanmış, 26. sayı ile ikinci cilt başlamıştır. Bu sebeple 25. sayıda ‘*Birinci Cildin Fihristi*’ başlığıyla, 25 sayılık mecmuada işlenen konu başlıklarının alfabetik olarak hazırlanmış fihristine yer verilmiştir. Söz konusu transkripsiyonda ‘Dal’ harfine gelindiğinde ‘*Oyalandığımız Şeylere Bakın Bir Kere*’ başlığına geçilmiştir. 25. sayının başında, mecmuanın ‘İçindekiler’ görevini gören, içeriğin kısa kısa başlıklarla anlatıldığı kapak sayfasında, ‘*Oyalandığımız Şeylere Bakın Bir Kere*’ ana başlığının alt başlıkları sıralanmıştır:

*“Boğaziçi’nde bir kahvenin hali - Kıtıktan çıkmışçasına tavlaya dalan gençler, ihtiyarlar - Oyuncular içinde, seyirciler arsında kimler var - Kahve halkının ağzında dönüp dolaşan sözler - Kahveye karşı kapalı duran cami-i şerif - Kur’an sinmiş duvarlara, tavaları can kulağıyla dinleyiş - O kahvenin halini unutup 20 sene evveline kadar gitmek - Mehtaba karşı bir Mısırlının Kur’an okuyuşu - Bir köylünün; köy hocasına verdiği nasihat”*²²⁶

²²³ Özcan Güngör, “Kur’an’da Sosyal Bütünleşme”, *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Haziran 2007), 176.

²²⁴ Orijinal nüshasına ulaşamayan bu sayı, Önder Yazıcı’nın tez çalışmasında transkripte edilmiş ancak konunun başlangıç kısmı bulunamamıştır. O sebeple söz konusu tezde ulaşılan kısımları kullanılmıştır.

²²⁵ 24 Aralık 1919.

²²⁶ Yazıcı, *1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası...*, 234.

Bu alt başlıklardan anlaşıldığı kadarıyla, müellif konuya Boğaziçi'nde gittiği kahvede şahit olduğu bir anısını anlatarak giriş yapmıştır:

“Her kafadan bir ses çıkıyor herkes birbirine laf yetiştirmeye bakıyordu. Oyun birkaç yerde oynandığı için sesler birbirine karışıyordu. Tütün dumanları içerisinde ardi arası kesilmez bir uğultudur gidiyordu. İki saat bu gürültü içinde nasıl geçireceğimi düşündükçe sıkılmaya başladım. Hep havaya bakıyor belki biraz açılır da buradan bir an evvel kurtulurum diyordum. Lâkin ortalık gittikçe kararıyor, yağmurda hiç dineceğe benzemiyordu. Ben vakti ile buranın hep güzel zamanlarını, güzel günlerini görmeye alışmışım. Hiç böyle bir gamlı halini görmediğimden o gün âdeta mahzun olmuşum. Eğer bulunduğum yer öyle gönül sıkılmayacak bir yer olsaydı ben o mahzunluğundan da kendime göre bir zevk duyardım. Lâkin o tavlacıların hali beni pek sıkıyordu. Ben din kardeşlerimi öyle tavla başında görmek istemiyordum. Onlara o hali hiç yakıştıramıyordum...”²²⁷

Ortamın ve Müslüman gençlerin halinden rahatsız olan, vakitlerini ziyan ettikleri düşüncesiyle geçmiş günlerini hatırlayarak dalıp gittiğini anlatan müellif, sözlerini şöyle sonlandırıyor:

“Ben geçmiş zamanın bu tatlı hayalini hatırlayınca artık tavla çatırtısı arasında durmam yağmur değil taş yağsa yine burada oturmam diye kalkmak istedim. İşte ağalar! Tam o sırada gözümün önüne köylü kıyafetinde biri gelerek bana karşı: ‘Hocam bunları burada bırakacaksın da nereye gideceksin senin sade sözün köylülere mi geçer? Birazda bunlara nasihat etsen ya! Bunlarda Allah’ın kulu peygamberin ümmeti değil mi? Zeybeklere o kadar acıyorduk ediyorduk ta bunlara niye acıımıyorsun niye bunlara da iki çift lakırdı söylemiyorsun?’ demesin mi?”²²⁸

²²⁷ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 242-243.

²²⁸ Yazıcı, “1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası...”, 244.

29 Kânûnisânî 1336²²⁹ tarihli, 2. cildin ilk sayısı olan 26. numaralı mecmua, ‘İkinci Cilde Başlıyoruz’ başlığıyla giriş yapılmış, ‘Oyalandığımız Şeylerden’ başlığı ise bir önceki sayıda işlenen konuya devam edilmiştir:

“Ben bu sözlere hemen hak verdim. Lakin söz söylemenin, nasihat vermenin yolu yordamı vardır. Böyle gözleri kızarmış, kafaları şişmiş kimselere bu halde iken söz söylenir mi? Söylense de bir hayrı olur mu? Her şeyin vaktini, zamanını beklemek gerektir. Bence bunlar için nasihat vermenin şimdi hiç vakti değildi. İnsan bunlara söyleyeceğini ya oyun başlamadan evvel söylemeli yahut oyun bittikten sonra... Yoksa şimdi şunların hangisine söz söyleyen, hangisine söz geçirebilirsin. Her biri ateş püskürüyor.

Ben kendi kendime böyle düşündüm, nafîle şimdi bunlara söz kâr etmez diye kalkıp yürümeye başladım. Tam kahvenin kapısına yaklaştığım zaman kapının yanındaki (...) oyun seyreden ihtiyar bey baba oyuncularından birisi ‘Gözünü aç mars olacak mars’ diyerek benim yüzüme dikkatli dikkatli bakmaya başladı. İhtiyarın bu sözleri üzerine ben birdenbire geçerek “Biz zaten mars olduk gitti” deyiverdim.

Zaten ihtiyarın haline çok kızıyordum. O söz beni büsbütün çıldırtmıştı. Bana bütün hesaplarımı şaşırtmıştı... Ben o sözümü hiddetinden pek sert söylemiş olmalıydım ki o kadar oyun gürültüsü bir anda duruverdi. Herkes ne oluyor diye dönmüş bize bakıyordu. Ben gözlerimi hiç ihtiyarın gözünden ayırmıyordum. Adam benim yüzüme dik dik bakıp duruyordu. Nihâyet bana karşı: ‘Ne demek istiyorsun?’ dedi. Ben: ‘Ne demek istediğim meydanda bugünkü günde biz böyle şeylerle oyalandıktan sonra mars olmadık neremiz kaldı? Mars dediğin oyunda iki kat yenilmek değil midir? Biz bu gidişle on kat yenildik demek istiyorum, başka ne demek isteyeceğim’ dedim. İhtiyâr benim bu sözlerim üzerine başını sallayarak mırıldanmaya başladı. O sırada tuhaf sözlü birisi ayağa kalkıp: ‘Efendiler, arkadaşlar! Oyunu kaybetmek üzere olanlar hep bu lafları bahane ederek usulcacık tavlaları kapatıyorlar, farkında değilseniz haberiniz olsun!’

²²⁹ 29 Ocak 1920.

deyince herkes bir kahkaha koparıp ‘Sahih sahiih’ demeye başladılar. Bu adamcağızın söz söyleyişii o kadar tuhaftı ki ben bile biraz hiddetlenmiş olduğum halde kendimi gülmekten alamadım.”²³⁰

Muhatapla kurulan ilişkinin sağlıklı, samimi ve içten olması danışmanlık hizmetleri için önemli bir unsurdur. Danışanın ruh halinin, verilecek öğütlere ya da yönlendirmelere hazırbulunuşluk durumunun iyi analiz edilmesi, uygun ortam ve zamanda danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini sunulması, sağlıklı bir danışmanlık süreci için elzemdir.

Danışan, kaygılı ve olumsuz bir ruh hali yaşamaktadır. Danışman ise kendi kişilik gelişiminden memnundur ve ilişki içerisinde tutarlı bir duruş sergilemektedir. Danışman, şart ve koşullar ne olursa olsun danışanı kabullenmekte ve saygı duyarak kuşatıcı davranmaktadır²³¹. Müellif, paylaştığı anısında sert bir üslup kullandığını vurgulamış, ancak samimi tutumu ortamda bulunan bireyler tarafından fark edilmiş ve muhatapları verilecek öğütlere hazır hale getirmiştir:

“Derken orada bulunanlardan nazik bir zat bana karşı: ‘Haklısınız efendim. Lakin nasılsa işte bir cahilliktir oluyor... Şöyle biraz buyurmaz mısınız efendim, bir çay içelim’ dedi. Ben ortalığın böyle yumuşayıp oyun patırtısının geçtiğini görünce: ‘Eksik olmayın, çaya falan hacet yok’ diyerek bir sandalyeye oturmak istedim. ‘Yok, efendim oraya olmaz şöyle buyurun’ diyerek beni başköşeye geçirdiler, bir de çay ısmarladılar. Ben artık sözün zamanı geliyor diye seviniyordum. O zat bana: ‘Vallahi efendim, hep biliyoruz iyi bir şey değil. Lakin işte insan bazı can sıkıntısını def etmek için oyuna koyuluveriyor’ deyince ben hemen cevap verdim, ‘Aman efendim’ dedim:

-Rica ederim bu ne koyulmak. Bu nasıl can sıkıntısı def etmek? Şunun şurasında iki saate yakındır sizi seyrettim. Vallahi billahi halinize hep acıdım durdum. O ne çırpınma, o ne meşguliyet? Ben senet veririm ki şimdi sizde ne baş kalmıştır ne beyin... Zira o yorgunluk insanı ne yapar, o kadar sinirlenmek insanı ne hale koyar? Artık size bugün geçmiş ola; başka bir

²³⁰ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 2/26 (29 Ocak 1920), 204.

²³¹ Söylev, *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik*, 209.

işe yaramazsınız. Kâbil değil kendinizi dinlendiremezsiniz. O kadar yorulan baş neyle yerine gelir? O kadar bozulan sinir neyle düzelir? Siz uzun uzadıya dinlenmelisiniz, geceyi rahat bir uykuyla geçirmelisiniz ki anca bu oyunların tesiri geçsin. Eğer akşam sabaha böyle bir fasıl oynanırsa artık o başın, beynin hayrını görmeli!

-Aman efendim o kadar da değildir zannedirim... Ne bileyim biz her vakit oynuyoruz. Hiç bu sizin dediklerinizin biri olmuyor. Ne yoruluyoruz, ne bir şey...

-Efendiler! Affedersiniz ama siz kendi yorgunluğunuzu bilmiyorsunuz. Bu oyunların size neler yaptığını bilmek istemiyorsunuz. Ben dediğimi derim, isterseniz size bin ispat getiririm. Bana inanmazsanız gidin hekimlere sorun. Bu işi akli erenlere sorun! Bakın o didinmeler o çırpınmalar boşa gider mi? O çabuk çabuk oynamalar o bir anda bin türlü hesaplar adamı kırıp geçirmeden bırakır mı? Bir kafa taştan olsa yine bu kadar hırpalanmaya dayanmaz. Bir gün dayanır beş gün dayanır. Nihayet vücut başlar neşesini çekmeye: yavaş yavaş iştahsızlık, isteksizlik baş gösterir. Gittikçe kırıklık, uyuşukluk, iç sıkıntısı artar. Biraz açılmak için yine oyun oynanır, yine gevşeklik artar. Bütün halleri gizli isteme gibi belirsiz devam eder durur. Hiç şüphe etmem ki benim bu dediğim şeyler sizde hep oluyor, o neşesizlikler o bezginlikler hepinizde görülüyor. Lakin siz bunu oyundan bilmiyorsunuz. Havalardan sanıyorsunuz. Ortalığın ahvalinden öyle oluyor zannediyorsunuz. Lâkin çok aldanyorsunuz. O gevşeklik, o bezginlik havadan olsa niye bizimle yaşayan başka milletlerde de olmuyor. Neden hava onları da bizim gibi etmiyor? Onların havası başka bizim havamız başka mı? Hava sade bizi mi uyuşturuyor. Sade bize mi gevşeklik veriyor?

Ortalığın halinden insana gönülsüzlük gelir sözüne inanmam. Çünkü ortalığın halini düşünen, bugünkü gazeteleri şöyle bir okuyan bir defa burada böyle şeylerle oyalanmaz. Öyle gülerek ederek bu oyunların birini

bile oynamaz. İçi kararır, kasveti artar, çenelerini bıçaklar açmaz olur."²³²

MDR hizmetleri sağlanırken danışan ve danışman arasında güçlü ve sağlıklı bir bağ kurmak elzemdir.

Görüşme, danışan ve danışmanın rahat edebileceği, uygun ve sakin bir ortamda yapılmalıdır. Danışmana yöneltici, yargılayıcı sorular yöneltilmemelidir. Danışma sürecinin sağlıklı ilerlemesi ve beklenen şekilde sonlandırılması için karşılıklı güven ilişkisi kurulmalı, danışanın çekinmeden duygu ve düşüncelerini açıklaması sağlanmalıdır. Yüz yüze gerçekleşecek bu süreçte, jest, mimikler, beden dili ve sözel olamayan uyarılara dikkat edilmelidir²³³. Manevi danışmanlık hizmetlerinin sunulması sürecinde özellikle yargılama ve eleştiriden kaçınılmalı, danışanın açıkça düşünce ve hislerini ifade edebilmesine imkân sağlanmalıdır. Bu bağlamda Ali Vahîd Efendi'nin paylaştığı anısında kullanılan üslup değerlendirildiğinde, MDR hizmetlerinin bu ilkesiyle bağdaşmadığı görülmektedir. Ancak müellif sözlerinin devamında, üslubunu duruma göre yumuşatıp, anlatımını farklı millet ve ülkelerle ilgili örneklerle zenginleştirerek ortamı yumuşatmıştır:

"Benim bu sözlerim üzerine biraz atakça olduğu halinden, türünden olduğu anlaşılan bir genç ile aramızda şu sözler geçti:

-Şimdi demek ki hoca efendi! Ortalıktan oyun kalkarsa dünya düzelecek. Darılmayın ama sizde büyüttünüz, oyunu hemen sarhoşlukla bir tuttunuz. Biz de biliyoruz oyun oynamak fenâdır. Ama artık bu kadar mı fenâ?

-Ne zannediyorsun ya azizim? Sizin gibi gençleri işinden gücünden alıkoyan bir oyundan daha fenâ ne olur dünyada? Bakın bir kere insaf edin! Siz hiç bu tavlanın başına yaraşır mısınız? Sizin gibi canlı kanlı yiğitlere öyle şeşbeşler böyle dübeşler yakışır mı? Size sorarım; günün bu saatinde burada işleriniz ne şimdi niye siz işlerinizin başında değilsiniz? Niye kendinizi burada çürütüp duruyorsunuz? Bir işiniz yoksa niye kendinize bir iş bulmuyorsunuz? Yazık değil mi size? Siz kendinize

²³² Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/26 (29 Ocak 1920), 205-206.

²³³ Söylev, *Türkiye'de Dini Danışma ve Rehberlik*, 210.

acıyorsanız bari milletimize memleketimize acıyın! Millet memleket size, sizin gibilere muhtaçtır! Çarşılar, pazarlar, dükkânlar, tezgâhlar, fabrikalar hep sizleri bekliyor. Topraklar altında yatan el sürülmemiş türlü türlü madenler bunca Allah'ın nimetleri hep sizin yolunuzu gözlüyor. Ne vakit kalkıp kumldayacaksınız? Ne vakit onları oradan çıkarıp edeceksiniz? Ne var, ne duruyorsunuz? Bizi bu memleketlerden çıkarmak isteyenlerin mi kalıp o madenleri çıkarmasını bekliyorsunuz? Başka ne diyeyim, daha nasıl ağır konuşayım? İnsan vallahi kahrından çatlayacak. Siz gençliğinizi böyle burada telef edip gidersiniz. Köylüler o zavallılarda tarlalarının başında ne yapacaklarını, toprakları ile nasıl baş edeceklerini bilemezler dururlar. Onlar öyle siz böyle. Peki, bu memleketin yüzünü kim güldürecek?

Ben bu sözü söylerken bu kazadan kocaman bir ecnebi gemisinin köpükler saçarak geçtiğini kahvenin yan penceresinden gördüm. Hemen elimle o gemiyi; bakın dedim:

-Bunlar, bunun gibi binlerce vapurlar biliyorsunuz ki bugünkü günde dünyanın bütün denizleri üzerinde böyle koşup gidiyorlar. Sonra yeryüzünde şimendiferler gün yüzünde tayyareler bunlarla yarış tutuyor. Bankalar, fabrikalarda bunlardan hiç geri kalmıyor, onlar da alabildiğine gidiyor. İşte bunları kullanıp döndüren hep sizin gibi gençler, sizin gibi babayiğitlerdir. Ben az çok onların içinde bulundum. Onları çok yakından gördüm. Baktım dikkat ettim ki onlar hiç sizin gibi yapmıyorlar. Böyle iş zamanında kahvelerde yan gelip tavla atmıyorlar. Onlar alimallah şöyle çıldırmış gibi işe sarılıyorlar. Hani siz şu tavlayı onlar da işlerine öylece hevesli hevesli görüyorlar. Bizim gibi iş başına geçince öyle esneyip gerilmiyorlar. Top oynar gibi sekiyorlar. Güreşiyorlar gibi kapıp koyuveriyorlar. İcap edince de uzak yakın deyip dağ gibi dalgaların sırtına binerek dünyanın öbür ucuna gidiyorlar. Senelerce gurbete dayanıp neler yapıyorlar, ne işler görüyorlar.”²³⁴

²³⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/26 (29 Ocak 1920), 207-208.

2.9.5. Manevi Danışmanlıkta Dinî Referansların Önemi

Muhatabı rahatlatmak, gündelik konulardan bahsederek aidiyet duygusu oluşturan müellif, konuyu dini dayanak ve örneklerle güçlendirmiş, İslâm dininin temel kaynaklarından olan sahabe kıssalarından faydalanmıştır:

“Ashab-ı kiram efendilerimizin büyüklerinden Abdullah bin Mes’ûd hazretleri bir gün Basra’da hurma bahçeleri arasından geçermiş. Bakmış ki birtakım gençler suyun kenarında oturmuşlar, işret ediyorlar. Bir acem delikanlısı da uda benzer bir çalgı çalıp güzel sesle gazeller söylüyor. Abdullah bin Mes’ûd hazretleri bunları böyle görünce ses çıkartmamış. Çünkü aklı başında olmayanlara ne denir sade ah çekerek ‘Ne olurdu şu sesi Kur’an’da dinleseydim’ diyerek geçmiş. Bu sözü orada oturanlar hep duymuşlar. “Zozan” ismindeki o acem delikanlısı da duymuş lakin ne söylediğini pek anlayamadığından sormuş, ne dedi demiş. Onlar da canım neyine lâzım demişler. Zozan merak etmiş, söyleyin ne dedi diye and vermiş. Nihayet söylemişler, ‘Ne olurdu şu sesi Kur’an’da dinleseydim diyor’ demişler. Yavaş yavaş uzaklaşmakta olan Abdullah bin Mes’ûd hazretlerinin arkasından bakınarak bir müddet düşünür durur.

Şimdi efendiler sizde düşünün! Bundan bin üç yüz sene evvel Basra bahçelerindeki macerayı “o gençleri” o hurmalıklar arasında akarsuları gözünüzün önüne getirin? Daima Peygamber Efendimizin yanından ayrılmayan ve o mübarek sözlerini hep hatırında tutmak isteyen Abdullah bin Mes’ûd’un öyle hurmalar arasında uzaklaşıp gidişini Zozan’ın düşünüşünü hep görür gibi oldum!

İşte Zozan böylece bir müddet durup bin türlü şeyler düşündükten sonra hemen kararını verir ‘lanet olsun buna’ diyerek elindeki çalgıyı yere vurup hemen yerinden fırlar. Abdullah bin Mes’ûd hazretlerinin arkasından koşmaya başlar. O gidiş bu gidiş Zozan bir daha geri dönmez. O zat-ı şerifin peşinden asla ayrılmaz.

Sonra efendiler! Zozan ne oldu biliyor musunuz? Âlim oldu, kâmil oldu, en sonunda Abdullah bin Mes’ûd hazretlerinden hadis-i şerif rivayet etti.

Kendinden sonra gelenlere: ben şeyhim Abdullah-bin Mes'ûd'dan istedim ki Peygamber Efendimiz falan şey hakkında şöyle şöyle buyurmuş diye hadis-i şerif nakletti. O mübarek zatın bir sözüyle kendisine hidâyet erişip az zamanda böylece büyükler sırasına geçti.

Şimdi efendiler! Abdullah bin Mes'ûd hazretleri şuracıktan geçip sizi oyun oynarken görmeli de iki çift lakırdı söylemeli. Ah şu tavla başındaki atiklikleri beceriklilikleri memleketin muhtaç olduğu işlerde görseydim diye size bir gönül etmeli ki tesiri görünsün. Yoksa benim gibi bir zavallı akşama kadar değil, sabaha kadar çene çalsa yine nafiye...

Derken o tuhaf zat bana karşı: hoca efendi bizim manganın topu tövbekâr oldu. Sen bizlere de dua et dedi bu söz üzerine; biz de vazgeçtik, biz de oyun oynamayacağız diye her taraftan sesler gelmeye başlayınca hemen kulaklarıma inanamayacak gibi oldum âdeta bu sözleri şakaya dinlemek istedim. Meğer istediklerim hep sahiciymiş. Meğer benim o gün oraya gidişimde büyük bir hikmet varmış.

Artık kahvenin içi pek tuhaf olmuştu. Allah'tan herkesin yüreği yumuşamış, herkesin sınırları gevşemişti. Kahve halkı birbiriyle hızlı hızlı konuşuyor. Kimi oynamıyoruz bunun ucunda ölüm yok ya diyor. Vakti saati gelmiş zaten bırakmak istiyordum. Şimdi bizim valide duyarsa ne kadar sevinir diyor elhâsıl her biri bir şey söylüyordu. Ben de sevincimden ne yapacağımı ne diyeceğimi bilmiyordum. O sırada iskeleden ince bir düdük sesi hissedildi. Ben İstanbul'a gidecek vapurun gelmekte olduğunu anlayınca ayağa kalktım. Allah hepinizden hoşnut razı olsun! Cümlelerinizi de tövbesinden dönmez kullarından eylesin Cenab-ı Hak tuttuğunuzu kolay getirsin. Var olun; aziz olun! Ben bugünkü hali hiç unutmayacağım, siz de beni duadan unutmayın! Geçmişleri andığınız vakit Abdullah bin Mes'ûd hazretleri ile hazreti Zozan'ı da hatırlayın! O nurun ruhunu da kendinizden haberdar eyleyin! Ne yaptıysa-evelallah- Abdullah bin

Mes'ûd hikâyesi onun gönlünü yaktı. Bizimkisi orada bir tellallık. Hemen Rabbim şefaatlere nail eylesin."²³⁵

Danışmanlık sürecinde, danışman ahlaki ve dini değerlerini doğrudan iletmeden, danışanın hayatında olumlu değişiklikler yapmayı hedefler²³⁶. Örneklendirmeler, dini terim ve kıssalar, benzetmeler kullanılarak anlatımı zenginleştiren, muhatabının zihin ve ruh dünyasına girebilmek için farklı yöntemler deneyen müellif amacına ulaşmış, olumlu bir davranış değişikliği kazandırmıştır. Başından geçen bu hadiseyi mecmuada detaylı bir şekilde ele alması, yaşanan diyalogları olduğu haliyle aktarması mecmuanın muhatap kitlesine de gerekli mesajı verip, benzer olumlu değişimler yaşanmasını sağlama amacı taşımaktadır:

"Şimdi ey ağalar! Size bunu böyle uzun uzadıya söylemekten maksadım; şayet sizin içinizde böyle oyun tiryâkileri varsa şu sözlerimi dinleyip insafla düşünsünler. Bu fenâ tiryâkilikten vazgeçsinler. O kahvede söylediğim sözler sade İstanbullulara değildir hepinizedir. Hepinizin de sağlığınız selâmetiniz lâzımdır. Hepinizin de halinize göre yolunuzu bekleyen işler güçler vardır. Rica ederim beni yormayın. Kahvedeki sözleri bana bir daha tekrar ettirmeyin. Hep külâhlarınızı önünüze koyup güzelce düşünüp taşın! Hele Abdullah bin Mes'ûd hazretlerinin hikâyesini iyice zihnimize yerleştirin. Sırası geldikçe bunu duymayanlara anlatın! Belki sizin içinizde de yüreği yumuşamayanlar olur, kendisine hidayet erişenler bulunur.

Söz uzandıysa da bahsi pek uzatmadım diye kendime teselli veriyorum. Meramım Müslümanların selâmeti olduktan sonra doğrusu ne söylense yine az görürüm. Hemen Cenab-ı Hak bizleri tez vakitte meramına nâil olan kullarından eyleye. Bir haftamız da bununla geçti din dersimiz de inşallah gelecek haftaya."²³⁷

Dini oluşumların tamamında toplumsal hayatı düzenlemek adına birtakım kurallar koyulmuştur. İslâm dini özelinde ise sosyal destek ve toplumsal iyileşmenin tesisi için

²³⁵ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/26 (29 Ocak 1920), 209-211.

²³⁶ Fatma Zehra Uzun, *Yas Danışmanlığı ve Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 63.

²³⁷ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/26 (29 Ocak 1920), 212.

emredilen hususlardan biri de iyiliğin yayılmasını ve kötülüğün engellenmesi sağlamaktır²³⁸. Müellif, kalabalık bir ortamda muhataplarına doğru ve iyi olanı açıkça tebliğ etmiş, bu davetin toplum refahı açısından önemini vurgulamış, mecmuada bu hususa değinerek daha geniş kitlelere ulaşmayı hedeflemiştir.

İnananlar arasında toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanması, güçlü bir sosyal bütünleşmenin sağlanması için sigorta görevi gören bu emirle mümkün olacaktır. İnsanlık tarihi boyunca, alkol kullanımı ve bağımlılığı, kumar, can güvenliğini tehdit, rüşvet ve adam kayırma, hırsızlık gibi olumsuz fiiller tüm toplumlar için tehlike unsuru olmuştur. Sağlıklı ve refah bir toplum ideali bu olumsuzluklarla mücadeleyi gerekli kılmaktadır²³⁹.

2.10. Din Dersi Başlığı ve Din Eğitimi Hizmetlerinin Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Kapsamında Değerlendirilmesi

İlk sayısı 1 Kânûnievvel 1334²⁴⁰ tarihinde yayınlanan mecmua, güncel konu başlıklarından oluşan, 15 günlük periyodlarla çıkarılan bir süreli yayındır. Mecmuanın ilk sayısında ‘*Din Dersi*’ başlığıyla müstakil bir bölüm oluşturulmuş, diğer sayılarda da bu başlıklı bölüm aynı şekilde işlenmiştir. ‘*Din Dersi*’ başlığı, muhatabın bilmesi gereken dini bilgilerin yer aldığı bir bölüm olmuştur. Evrenin yaratılışı, Allah’ın varlık ve birliği, özellikleri, peygamberler, melekler, kader ve kaza inancı, ahiret inancı ve ilmihal bilgileri muhatabın anlayabileceği uygun bir üslupla anlatılmıştır. Mecmuanın 1. cilt 1. numarasında;

“*Selamün Aleyküm*” başlığından sonra “*Bizi Sahici Müslümanlık Kurtarır*”, “*Biz Hem Müslümanlığı Kimseye Vermeyiz Hem De Layığıyla Bilmeyiz*”, “*Müslümanlık Yanlış Bir Yol Göstermez*”, “*Müslümanlığı, Sofiliği Yanlış Anlamayalım*”. “*Müslümanlığı Bilen Kimsenin Gidişi Nasıldır, Müslümanlığı Bilmeyen Kimsenin Gidişi Nasıldır*”, “*Dinsizlik Ahlaksızlıkla Halimiz Nereye Varır?*”, “*Kendimizi Aileme Sevdirmeye Beğendirmeye Çalışalım*”, “*Sen Sen Olmazsan Seni Kendisine Hizmetkâr Edecek Çok Bulunur*”, şeklinde alt başlıklarla konu çeşitlendirilmiştir. Zikredilen alt başlıklardan sonra ise sayının ikinci bölümünü oluşturan “*Din Dersi*” başlığına geçilmiştir.

²³⁸ Güngör, “Kur’ an’ da Sosyal Bütünleşme”, 182.

²³⁹ Güngör, “Kur’ an’ da Sosyal Bütünleşme”, 184-188.

²⁴⁰ 1 Aralık 1918.

“Ey cemaat! Bu içinde bulunduğumuz camiye bir göz gezdirin! Bakın neler var? Kandil şamdan, seccade hasır, rahle kürsü, minber mihrap, kapı pencere, cam çerçeve, duvar tavan, sonra minare şadırvan... Bunun gibi daha birçok şeyler değil mi?

Şimdi pek âlâ bilirsiniz ki bunların hepsinin bir hizmeti²⁴¹, hepsinin bir hikmeti vardır. Pencerele kapılar sırasına göre açılır kapanır. Kandiller şamdanlar yanar yakılır. Şadırvanda abdest alınır, minarede ezan verilir. Seccadeler üzerinde namaz kılınır, minberde hutbe okunur, kürsüde vaaz edilir. Bunların hiçbiri fazla, hiçbiri lüzumsuz değildir. Bunların her biri bir işe yarar.

Demek ki: vaktiyle buraya bir cami yapmak lâzım gelmiş. Ustalar ölçüp biçmişler. Dülgerler²⁴², duvarcılar gelip temel atmışlar, duvar yapmışlar, direk dikmişler bu binayı kurmuşlar. Sonra da ne lâzım ise hepsi yerli yerinde düzülüp koşulmuş.

Şimdi bu böyle iken biri çıksa da: ‘Yok canım; bu cami öyle ustanın yapmasıyla istemesi ile olup bitmemiştir. Bunların hepsi kendi kendine; gelişi güzel oluvermiştir.. Seller taşını, toprağını getirip yığmış. Rüzgârlar yağmurlar gire çıka bu duvarları delik delik etmiş; pencereler açılmış... Güneşin sıcağından bu yığıntının üstündeki çamurlar kurumuş, kiremit olmuş.. Mihrabı minberi, kapısı penceresi de öyle hesapla kitapla yapılmamış. Nasılsa rastgele oluvermiştir’ desen bu söze hiç inanılır mı?...

Söyleyin yahu! Hiç bu cami kendi kendine kurulur mu! Bu kadar şeyler kendi kendine düzülüp koşulur mu? Bu olacak şey midir? Çocukların bile akli erer ki mutlaka bunları bir yapan, bir eden vardır. Şimdi camiye bırakıp bir kere de şu dünyaya bakın! Size sorarım! Bu yerler gökler, aylar güneşler, yıldızlar yıldırımlar, bulutlar şimşekler rüzgârlar; karlar yağmurlar, dağlar taşlar; kırlar ovalar, dereler tepeler, ırmaklar pınarlar, denizler adalar, ağaçlar çiçekler, yemişler ekinler, madenler hayvanlar,

²⁴¹ Hizmet kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. <http://lugatim.com/s/hidmet>, 04.07.2023.

²⁴² Yapıların kapı, pencere dışındaki kaba tahta ve ağaç işlerini yapan usta.

<http://lugatim.com/s/d%C3%BClger>, 04.07.2023.

kurtlar kuşlar, balıklar insanlar, kadınlar erkekler, çoluklar çocuklar bunları hep görüp duruyorsunuz! Bunlar nedir, neyin nesidir? Başınızın üstünde dönüp dolaşan, gözlerinizin önünde olup biten şeyleri şöyle bir düşünün... Bunları yeni görüyormuşsunuz gibi davranın!”²⁴³

Dini bilgilerin, dinle ilgili öğretilerin bireylere aktarılması hassas bir konudur. İnsan yapısı gereği, manevi ve soyut konuları somut olgulardan daha zor kavramaktadır. Çünkü maddi ve somut konular bilme ve anlama üzerinde gerçekleşirken, manevi ve soyut konular daha çok ikna olma ve kabul etme halidir²⁴⁴.

Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'in kendine has üslubunda bu tarz soyut konular beşeri kıyaslamalara uygun şekilde aktarılmış, insan zihninin kavrama gücünü giderecek benzetmeler yapılmıştır. Allah'ın sıfat ve özellikleriyle ilgili 'el, kol, taht' gibi kavramlar kullanılmış, merhamet, büyüklük ve kudretle ilgili 'en, daha' gibi ifadeler seçilmiştir²⁴⁵. Muhatabını, Allah'ın varlığı ve evrenin, insanın yaratılışı gibi soyut konularla ilgili bilgilendirmek isteyen müellif, gündelik kavram ve benzetmelerle anlatımını somutlaştırmış ve örneklendirmiş, muhatabının anlayabileceği seviyede aktarmıştır:

“Bakın bir kere ne tuhaftır; sabah olur, güneş doğar, ortalık aydınlanır. Herkes işine gücüne gider. Kurtlar kuşlar bile rızkını aramaya başlar. Akşam olur, gün batar ortalığa karanlık basar. Kurt kuş yuvasına çekilir. Herkes uykuya dalar. Ay doğar yıldızlar çıkar, rüzgârlar ninni söyler, dünya bir zaman böyle kalır. Sonra şafak atar, sabah olur, akşam olur, günler gelir, geçer. Her gün dünya bin türlü kılığa girer. Gün olur bulutlar yığılır bardaklardan boşalırcasına yağmurlar yağar. Gök gürler şimşek çakar; yıldırımlar düşer. Kış gelir karlar yağar buzlar tutar; ortalık beyazlara bürünür... Güneşler açılınca karlar yavaş yavaş eriyerek sular; sine sine dağların bağına geçer, hazinelerde toplanır. Havalarda düzeler. Baharlar açmaya; ortalık ısınmaya başlar. Ekinler biter ağaçlar çiçeklenir. Otlar ormanlar yeşerir. Dereleler tepeler yeşillenir donanır.

²⁴³ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/1 (1 Aralık 1918), 8-9.

²⁴⁴ Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, 62.

²⁴⁵ Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, 64.

*Kelebekler uçuşur, kuşlar cıvıldar. Tatlı tatlı rüzgârlar eser, ırmaklar akar
değirmenler döner; hayvanlar yavrular. Ekinler toplanır, aylar günler,
yazlar kışlar birbirini kovalar. Böyle böyle devirler döner, zamanlar
geçer...*

*İşte iyi cemaat; ey insanoğulları! Bilmiş olun ki bu dünyayı böylece yapıp
yoktan var eden de Allah Teâlâ hazretleridir!”²⁴⁶*

Mecmuanın bu sayısında yer alan “*Din Dersi*” başlıklı bölümü bu cümlelerle sonlanmış, sayfanın sol alt köşesine şu not eklenmiştir: “*Bu ders İnşallah daha çok uzun sürecektir.*” Eklenen not ilerleyen sayılarda bu başlık altında inanç ve ibadetle ilgili dini konuların işleneceği anlamına gelmektedir.

Çağdaş dünyanın sağladığı geniş fırsatlarla bireyler bilginin bizatihi kendine ulaşma imkânlarının bolluğuna rağmen dini şahsiyetlere başvurma ihtiyacı hissetmektedir. Bu durumun en gerçekçi sebeplerinden biri de dini konularda hata yapma korkusu ve iç huzura kavuşma isteğidir. Bu bağlamda birey bilgiye bizzat ulaşsa dahi yeterli görmemekte ve kendinden daha donanımlı birinin manevi feyzine ve yol göstericiliğine ihtiyaç duymaktadır²⁴⁷. Bir yandan toplumsal yaşamda gerçekleşen hızlı değişim, dini yaşantı alanını da etkilemektedir. Bireyler günlük yaşantıda karşılarına çıkan yeni olay ve durumlar karşısında inandıkları dinin tutumunu ve bakış açısını öğrenebilmek, zaman zaman yaşadıkları psikolojik krizler karşısında bir çıkış yolu bulabilmek için bir çeşit manevi destek arayışındadırlar²⁴⁸. Mecmuanın yayınlandığı dönem şartları göz önünde bulundurulduğunda, gerek dini gerek ilmi bilgiye ulaşma imkânı kısıtlı olan halk için anlayabilecekleri bir üslupla sunulan bu hizmet, ihtiyaç duyacakları rehberlik hizmetini karşılama amacı gütmektedir.

16 Kânûnievvel 1334²⁴⁹ tarihinde yayınlanan numaranın son başlığı yine “*Din Dersi*” olmuştur. Bir önceki hafta anlatılanların devamı işlenmiştir:

²⁴⁶ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/1 (1 Aralık 1918), 9-10.

²⁴⁷ Suat Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (Haziran 2010), 60.

²⁴⁸ Söylev, *Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi*, 70.

²⁴⁹ 16 Aralık 1918.

“Ey cemaat! Zaten bilirdiniz, lakin geçen derste de bir kere daha düşündünüz taşındınız; aklınızla bulup iyice karar verdiniz ki: Bütün bu dünyayı yaratıp yoktan var eden Allah Teâlâ hazretleridir.

İşte bunun böyle olduğuna inandığınız gibi yine bileceksiniz inanacaksınız ki: Allah’tan başka Allah olmayıp oğlu, kızı; eşi, ortağı dahi yoktur. Hak Teâlâ hazretleri hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey ona muhtaçtır. Diridir, görür, bilir, duyar, işitir, her şey ona aşikârdır. Ona karşı gizli, kapaklı bir şey yoktur... Diler dilediği gibi yapar, kimse işine karışamaz...

Rabbimiz görür, bilir; işitir; diler, söyler, gücü yeter ama bizim gibi gözle kulakla; dil ile dudakla; el ile ayakla; akıl ile gönül ile değil... Nasıl olduğuna bizim aklımız ermez. Her şeye akıl erdirdik de bir bu mu kaldı? Aklın erdiği şey var, ermediği şey var.

Bakkal terazisi 3 okkalık, 5 okkalık; 10 okkalık, 20 okkalık bir şey tartar. Ama bir çeki odunu tartamaz. Çünkü her şeyin bir kararı vardır. Bakkalın terazisi bakkala lâzım olduğu kadar tartar. Bizim aklımızda kendimize lâzım olacak kadar erer, öteye geçemez. Bunun için Allah’ın varlığına birliğine, gücüne, kuvvetine inanırız da: ‘Allah ne imiş, nasılmış, ne ile yapıyor, nasıl oluyor da yaratıyor?’ diye aklımızın ermeyeceği şeyleri anlamaya kalkışmayız. Üzerimize elzem olan işleri aklımızın erebileceği şeyleri bırakıp da üstümüze elzem olmayan şeylerle meşgul olmayız.

Şimdi biz biraz da kendimizi düşünelim! Biz neyiz, neyin nesiyiz. Nereden geldik, niye geldik; ne olacağız, nereye gideceğiz? Bunları sezip anlamaya çalışalım. Bir adam pazara gittiği vakit ne alıp ne satacağını, ne yapıp ne edeceğini; pazara ne için neye geldiğini bir düşünmez mi? İşte ey ağalar siz de bunun gibi düşünün! Bu dünyada necisiniz ne olacaksınız bunu bir öğrenmeye çalışın!...

Hayır hayır... Biz dünyaya öyle kediler kuzular, sinekler kelekler gibi sade yiyip içmeye, sade koşup gezmeye; dönüp dolaşmaya gelmedik. Bizim

dünyaya gelişimizin sebebi, hikmeti başkadır. Bunu da inşallah gelecek derste uzun uzadıya söyleriz."²⁵⁰

Mecmuanın sonraki sayısında yer alan "Din Dersi" başlığında konuya devam edilmiştir:

"Geçen derste düşünerek taşınarak: sadece yemek içmek, sade boy göstermek için dünyaya gelmediğimize akıl erdirmiştik. Dünyaya gelişimizin hikmeti ne olduğunu öğrenmeyi de bu derse bırakmıştık. Bakalım bu ne imiş?"

Şimdi ey Müslümanlar! Allah kitabında bildiriyor ki: bizim dünyayı gelişimiz bir imtihandır. Dünya herkesin nasıl adam olduğunu meydana çıkaracak bir imtihan yeridir. Sakın birdenbire yanlış anlamayın. Bu imtihan herkesin hem kendine karşı hem de birbirine karşıdır. Yoksa Allah'a karşı gizli kapaklı bir şey olmadığından herkesin ne mal olduğunu anlamak için insanları imtihan etmeye Cenab-ı Hakk'ın haşa ihtiyacı yoktur.

Herkesin dünyaya çıktığında ne yapip ne edeceğini Hak Teâlâ hazretleri pek ala bilir. Allah Teâlâ istese idi: dünyaya getirmeden de herkesi layığına göre cennete, cehenneme koyardı. Sadece şu var ki, o vakit cehennemlikler: 'Yahu biz ne yaptık ki bizi buraya attınız?' derler... Onlara karşı: 'Siz dünyaya çıka idiniz şöyle şöyle fenâlıklar yapacaktınız. Bunu Allah bildirdi de bunun için siz cehenneme girdiniz!' denilse onlar o vakit: 'Haşa biz hiç öyle şeyler yapmazdık bir gün asla öyle fenâlıklarda bulunmazdık. Bir fenâlık, bir kötülük yapmadan etmeden bizi niye cehenneme atıyorsunuz?' diyecekler.

İşte sonra böyle denemek için Hak Teâlâ insanları bir defa dünyaya çıkarıyor. İyi, kötüyü seçmek için de akıl, fikir veriyor. Onları bilir, anlar, sezer, düşünür bir hale getiriyor. Sonra insanları yeryüzünde öyle

²⁵⁰ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/2 (16 Aralık 1918), 17-18.

büsbütün hayran koymuyor. Her tarafı onların yüzüne karşı kapalı da bırakmıyor.

Peygamber gönderiyor, kitap indiriyor. Kendini göstermeksizin insanlara söz söylüyor, kelamını işittiriyor, nasihat veriyor, buyuruyor:

'Ey insanlar! Ben benim, Allah... Siz birtakım zavallı mahlûklarsınız! Ben hiçbir şeye muhtaç değilim. Siz her şeye muhtaçsınız! Birbirinize bile muhtaçsınız. Bunun böyle olduğunu sakın unutmayın! Emrimi tutun, birbirinizle hoş geçinin. Kendinizi fenâlıklara bulaştırmayın; benim de ulular ulusu olduğunu hatırdan çıkarmayın! İyilere cennet, kötülere de cehennem... İşte cennet yolu bu! Cehennem yolu da bu!'

Cenab-ı Hak insanlara hayrı şerri böylece bildirip cennet yolunu gösterdikten sonra onları iki yol ağzında muhayyer bırakıyor, bunun üzerine artık herkes kendi dileğiyle istediği yolu tutuyor. Cennet yolu ise cennet. Cehennem yolu ise cehennem. Bu böyle olursa, insanlar böyle bir imtihana çekilirse herkesin kaç paralık adam olduğunu kendi de anlar, âlemde anlar. O vakit kimsenin kimseye bir diyeceği kalmaz. Kendim ettim kendim buldum deyip herkes cezasına razı olur.

İşte ey Müslümanlar şimdi biz tam yolun çatallandığı yerde duruyoruz. Cennet cehennem yolunun ayrıldığı yerde bulunuyoruz. Cenab-ı Hak bize hem akıl fikir vermiş, hem de peygamber, kitap göndererek buyuracağını buyurmuştur. Bizden evvel gelenlere de kitap gelmiş, peygamber gelmiş, herkes sırasını savmış. Şimdi nöbet bize gelmiştir. Artık gemisini kurtaran kaptandır. Bizde gözümüzü dört açalım! Allah'ın peygamberlerine, kitaplarına inanalım. Ne buyurmuşsa Allah onu yapmaya çalışalım ki cennet yolunu turalım; selameti bulalım!

Şimdi, peygamberlere kitaplara nasıl inanacağız, Allah'ın dediklerini nasıl yerine getireceğiz bunları da inşallah gelecek derslerde sıra ile söyleriz."²⁵¹

²⁵¹ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/3 (2 Ocak 1919), 25-26.

Bu başlıkta işlenen konulardan sonra gelecek hafta ve ilerleyen sayılarda anlatılacaklardan bahsedilmesi ve anlatılacak tüm konuların belirli bir sırayla işleniyor olması muhatabın zihin dünyasına hitap etmeyi kolaylaştırmaktadır.

1. cildin 4. numarasında ise “*Muhafazasız İman*” başlığından sonra frengi hastalığı anlatılmış ve son olarak ise yine “*Din Dersi*” başlığına yer verilmiştir. Geçen derste işlenenler kısaca hatırlatılmış ve yeni konuya geçilmiştir:

“Geçen derste: peygamberler ne için gelmiştir, kitaplar niye gönderilmiştir bunları öğrenmiştik. Bu derste de: peygamberler kimlerdir, nasıl adamlardır; bunlara verilen kitaplar ne kadardır, isimleri nedir? Bunları öğreneceğiz!

Şimdi ey cemaat bilmiş olun ki! Peygamberler de sizin bizim gibi birer insandır. Onlar da yerler, içerler; uyurlar, gezerler, evlenirler, çoluk çocuk sahibi olurlar. Yaradılışça insanlardan hiç farkları yoktur. Sadece şu var ki peygamberler hep Allah’ın iyi ve sevgili kullarıdır. İçlerinde haşa hiçbir fenâ kimse yoktur. Onların vazifesi insanlara doğru yolu göstermek, daima insanların selametine çalışmaktır.

Peygamberler zaman zaman gelip Allah’ın emriyle insanların zihnini açmışlar, insanlara hocalık etmişlerdir. Ekin ekme, yemek pişirmek, dikmek, demircilik, gemicilik etmek; daha bunun gibi o zamanlar kimsenin bilmediği sanatları ilk önce hep onlar ortaya koymuşlardır. Her şeyin yolunu izini herkese onlar göstermişlerdir. Eğer insanlar muhtaç oldukları şeyler için ilk evvel böyle başka bir taraftan salık almamış olsaydılar o acemilikleriyle halleri nereye varırdı? Bunun için peygamberlerin vücudu âleme rahmet olmuştur.”²⁵²

Peygamberlere iman, peygamberlerin görevleri ve nasıl insanlar olduklarından bahsedilen bu derste, öncelikle insani yönleri vurgulanmıştır. Gündelik hayatlarını sıradan insanlar gibi sürdürdükleri örneklendirilmiştir. Daha sonra rehberlik edici yönlerinden, insan hayatını devam ettirmek için gerekli olan sosyal iş ve meslekleri öğretici konularından bahsedilmiştir. İnsanların dünyaya gönderildikten sonra hem

²⁵² Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 32.

dini hem de sosyal yaşantı bağlamında başıboş bırakılmayarak, peygamberlerle desteklendiği vurgulanmış, insanlara yol gösterici rehberlerin gönderilmesindeki rahmet anlatılmıştır. Peygamberlik müessesinin sosyal hayata katkılarını anlattıktan sonra müellif satırlarına, dini rehberlik konumunu anlatarak devam etmiştir:

“Peygamberler sadece bu kadarla kalmayıp insanlara Mevla’sını da tanıtırmışlar, birbirleriyle hoş geçinmenin, birbirlerine karşı daima iyi muamelede bulunmanın da yolunu göstermişlerdir. İnsanlara ilk iptida: hak nedir, hukuk nedir, insaf nedir, merhamet nedir? Bütün bu gibi şeyleri öğreten hep peygamberler olmuştur. Yeryüzünde iyiliklerin temellerini önce onlar atmışlardır...”

Gelelim peygamberlerin kimler olduğuna... Peygamberlerin ilki Âdem aleyhisselâmdır. Sonuncusu da ahir zaman peygamberi Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleridir...

Peygamberlerden her birinin derecesi bir değildir. Hepsinin kendine göre Allah yanında bir mertebesi vardır. Bunlardan kiminin peygamberliği sade bir yeredir. Kiminin birkaç yeredir. Hele Peygamber Efendimizin peygamberliği bütün dünyadır, öyle sade birkaç yere mahsus değildir. Peygamberlerin içinde hem peygamber hem padişah olan da vardır. Peygamberin kimine Hak Teâlâ tarafından kitap verilmiştir, kimine verilmemiştir. Kendilerine ayrıca kitap verilmeyip de sade peygamberlik verilenlerin vazifesi kendilerinden evvel gelen peygamberlerin şariatını halka öğretmek ve nasihat etmektir.

Peygamberlere gelen kitapların bazıı büyük büyük kitaplardır. Bazısı da birtakım sahifelerdir. Kitapların isimleri: Tevrat, Zebur, İncil, Kur’an’dır. Musa aleyhisselâma Tevrat, Davud aleyhisselâma Zebur, İsa aleyhisselâma İncil, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize de Kur’an-ı Kerim gelmiştir. Âdem aleyhisselâma 10 sahife, Şit aleyhisselâma elini sahife, İdris aleyhisselâma 30 sahife, İbrahim aleyhisselâma da 10 sahife verilmiştir. Kur’an-ı Kerim’den mâadâ bu kitapların her biri bir zamana göre bulunduğundan o zamanlar geçmiş, artık onların hükümleri kalmamıştır. Lakin Kur’an-ı Kerim öyle sade bir

zamana mahsus olmadığından onun hükmü kıyamete kadar sürecektir. Nasıl ki her hastalığın geçtiğine göre bir ilacı bir perhizi varsa her devrin her zamanında kendine göre bir kitabı, bir şeriati vardır. Evvel zamanla ahir zaman hiçbir olur mu? Elbette âdemoğlunun emeklediği, sıraladığı devirler başkadır, yaşını başını alıp düşünmeye başladığı devirler başkadır. Bunun için evvel zamanda peygamberlere gelen kitaplarla Peygamberimize gelen Kur'an-ı Kerim bir değildir. Hepsi Allah kelâmıdır. Lakin Kur'an-ı Kerim ahir zamana göre bir kitaptır. Bunun böyle olduğuna inanmayanlar; ya inat edenler yahut Kur'an'ı iyice anlamayanlardır. Yoksa o Allah kelâmını anlayıp insaf eden; benim dediğim gibi der, başka türlü diyemez...

Sade ne var ki: asıl marifet öyle nazik bir mihenk taşını, öyle inceden inceye bir teraziye zamanına göre kullanmayı bilmektir. Sen, ben bir altın parçasını mihenk taşına vursak ne anlarız, eczacının, kimyacıнын kılı kırk yaracak kadar ince hesap veren terazisini nasıl kullanırız? Biz anlayamazsak, kullanamazsak kusur mihenk taşında ya terazide midir, yoksa bizde midir? Onun için insanlar insaf etsinler de kendi kusurlarını Kur'an'ın üzerine atmasınlar. En kolay sandığımız bir sanat bile senelerle emek verilmedikçe iyice kavranılmıyor. Nerede kaldı ki Kur'an? Kur'an-ı Kerim'de herkesin anlayabileceği pek çok şeyler bulunduğu gibi sade ehlinin erbabının anlayabileceği birçok şeyler de vardır. Allah beş parmağı bir yaratmamıştır. Herkesin akli bir olmaz. Herkesin de mutlaka İmamı Azam olması lâzım gelmez. İşte: Kur'an'ın hükmü kıyamete kadar sürecektir dediğimizin bir hikmeti de budur.”²⁵³

Karmaşık bir yapıya sahip olan insana uygulanacak psikolojik danışma ve destek hizmetlerinin de aynı şekilde çok boyutlu ve geniş kapsamlı olması gerekmektedir. Bu bağlamda hizmeti sağlayacak danışman, eklektik bir uygulayıcı olduğunun, farklı görüşlere açık olması gerektiğinin farkında olmalıdır. İnsanın manevi dünyası için en belirleyici faktörlerden olan din, manevi sorunların çözülmesinde, psikolojik denge ve huzurun sağlanmasında büyük bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda dini bilgi ve tecrübeler

²⁵³ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/4 (16 Ocak 1919), 32-34.

danışmanlık hizmetlerinin farklı boyutlar kazanması, pratik ve teorik yönden gelişmesi bakımından da önemlidir²⁵⁴.

30 Kânûnisânî 1335²⁵⁵ tarihli 5. sayının²⁵⁶ ‘*Din Dersi*’ başlığında, “*Geçen dersimizde peygambere, kitaplara nasıl iman edeceğimiz öğrenmiştik. Bu dersimizde de kitapların peygambere nasıl verildiğini, meleklerle nasıl itikad edileceğini öğreneceğiz.*”²⁵⁷ cümleleriyle giriş yapılmış, bir önceki sayıda işlenen konu hatırlatılmış ve işlenecek yeni konu bildirilmiştir. Melekler tarafından Allah’ın hitabının bir beşere aktarılması süreci olan vahiyden bahsedilmiştir. Ancak gözle görünmeyen varlıklar arasında gerçekleşen bu soyut olguyu aktarırken anlaşılma zorluğunu gidermek için somutlaştırma ve gündelik yaşamdan örnekler vererek anlatımını güçlendirmiştir:

“İşte böylece Cebrail aleyhisselamın getirip peygamberlerin bildirdiği kitaplar hep Allah kelamıdır. Melek sözü, peygamber sözü değildir. Meleğin, peygamberin vazifesi arada bir elçiliktir. Emir veren, kitap gönderen Allah’tır. Lâ teşbih telgraf çektiren ile telgrafçı buna bir örnektir. Telgrafçı masanın başına oturup makinenin tıkırtısını dinler, bir taraftan da bir şeyler yazar. Sonra birde bakarsınız ki ortaya bir telgraf çıkar. Meselâ İstanbul’dan verilmiş bir emir... Şimdi bu emri sizin gözünüzün önünde o kâğıda yazan kim?

- *Telgrafçı*

- *Pekâlâ. Telgrafçı onu kendiliğinden mi yazdı yoksa ona İstanbul’dan bir bildiren mi oldu?*

- *Elbette İstanbul’dan bir bildiren oldu, o da yazdı. Yoksa o emri, o herkesin akıl edemeyeceği birtakım şeyleri telgrafa kendiliğinden nasıl bilir, nasıl yazar?*

²⁵⁴ Suat Cebeci, “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (Haziran 2010), 57.

²⁵⁵ 30 Ocak 1919.

²⁵⁶ Hakkı Tarık Us Koleksiyonu’nda orijinal haline ulaşılamamış, Önder Yazıcı’ya ait tez çalışmasından faydalanılmıştır.

²⁵⁷ Yazıcı, *1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası...*, 67.

İşte bu bir temsildir. Asıl emri veren, asıl peygamberlere kitap gönderen Cenab-ı Hak'dır. Cebrail arada bir sebeptir."²⁵⁸

Dünya üzerindeki yaşantısı başladıktan sonra insana, ihtiyaç duyduğu yol göstericiliği yapmak için peygamberler gönderilmiştir. İlahi mesaja muhatap olan elçiler, ümmetlerine ilahi kaynaklı bir rehberlik hizmeti sunmuştur. Dünya ve ahiret hayatı için uygun olan şeyleri, yerine getirmeleri gereken sorumlulukları ve kaçınmaları gereken yasakları insanlara bildirmişlerdir. Bu vazifede, peygamberler ve melekler yalnızca aracı görevi görmüşlerdir:

"Şimdi gelelim meleklerle! Cenab-ı Hak melekleri başka türlü yaratmıştır. Onların yaradılışı bizim yaradılışımıza benzemez. Bunun için biz onları göremeyiz, ne olduklarını bilemeyiz. Ama bizim göremediklerimizden meleklerin olmaması lazım gelmez ki! Bizim göremediğimiz sade melek mi? Daha nice şeyler var ki hiç birini göremiyoruz, neyin nesi olduklarını bilmiyoruz. Şimdi her göremediğimiz şeye yok mu diyelim? Elimizle tutamıyoruz, gözümüzle göremiyoruz diye kendi canımızı da inkâr edelim? İnsanın canı görülüyor mu, ne olduğu biliniyor mu? Bunun bir örneği de elektriktir. O telgraflar makineler işletip bin türlü marifetler gösteren elektriği de görmüyoruz, onun da ne olduğunu bilmiyoruz. Şimdi kalkalım elektriği de inkâr mı edelim? Birdenbire sözümü yanlış anlamayın: elektrik görülüyor ya, neden görülmüyormuş demeye kalkışmayın. O bizim gördüğümüz, bizim bildiğimiz elektriğin kendisi değildir. Parlaklığı, sıcaklığı, hızı, kuvvetlidir. Yoksa elektriğin kendisini görmek kâbil değildir. İşte gözle görülmeyen şeylerin kimi ruh gibi elektrik gibi böyle akılla bilinir. Kimini de Allah bildirir..."

Vazifeleri ne ise hep onunla meşgul olurlar. Meleklerin kimi peygamberlerle görüşür, kimi ruhlarla uğraşır. Kimi dünyanın tertibine nizamına karışır, kimi de insanların etrafında döner dolaşır."²⁵⁹

²⁵⁸ YAZICI, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 68.

²⁵⁹ YAZICI, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 68-69.

Bütün dini oluşumlar, öğretilerinin öğrenilip öğretilmesini ve uygulanmasını önemsemektedir. İslâm dini özelinde ise Hz. Muhammed'in tebliğ süreci sonrası dine davet ve din öğretimi tüm inananlar için bir vazife haline gelmiştir. Bu bağlamda Müslümanlar, gerek kendi içlerinde iman etmiş ancak bilgi eksikliği bulunan bireylere, gerekse iman etmemiş diğer insanlara dinin inceliklerini, emir ve yasaklarını, ilahi hakikatleri öğretme sorumluluğuna sahiptir²⁶⁰. Ali Vahîd Efendi, dinin esaslarını muhataplarına bildirirken, özellikle soyut olgu ve konuları anlaşılır bir üslupla aktarmaya gayret etmiş, zihinsel dini yanılığarı gidermeyi önemsemiştir. Soyut olgularda bilmenin ötesinde inanma ve ikna olma hali gerektiğinden, somut örneklerle anlatımını basitleştirmiş ve bu hususa dikkat çekmiştir:

“İşte ey Müslümanlar! Melekleri böyle bilin, onlara böyle itikad edip bundan ileriye gitmeyin. Acaba melekler ne imiş, nasılmış diye düşünüp durmayın! Yaratan Allah böyle yaratmış! Meleklerini bizden gizlemiş. Bu dünyada bize onları göstermek istememiş. Ne diyelim? Hikmetinden sual olunur mu? Nasıl dilerse öyle yapar. Kimi mahlûkatını gizler, kimini gizlemez. Kimini yürütür, kimini yüzdürür. Kimini uçurur, kimini yerlerde süründürür. Kimini de böyle melek yapar, bir anda yerleri gökleri dolaşacak bir halde yaratır. Ona karşı güçlük mü var?

İşte bir kimse böylece Allah'ın kuvvetine kudretine iman ettikten sonra artık Allah tarafından peygamberlere melek gelip haber getirmesine inanmamazlık edemez... İster melekler peygamberlerin gözüne melek kıyafetiyle görünsün ister bir insan kıyafetine girsin de öyle görünsün. İsterse hiç görünmeden diyeceğini desin... Cenab-ı Hak her türlüşüne kadîr. Bunda inanılmayacak bir şey yoktur. İnsan bir kere düşünmeli yâhû; meleklerin gelmesi gitmesi için bizim bildiğimiz gibi seyrek basmak, hızlı uçmak mı lazımdır? Bir andan yıldırımları indiren Allah isterse bir meleğini gökten yere indiremez mi? Öylelikle peygamberlerine birtakım sözler söyletmezler mi?

²⁶⁰ Suat Cebeci, “Öğrenme ve Öğretme Görevi Olarak Dinî İletişim”, *Etkili Din Öğretimi*, Ed. Şaban Karaköse (İstanbul: TİDEF Yayınları, 2010), 195.

Hay hay... Bir melek değil milyonlarcasını indirmeye kadirdir. İndiren gönderen kim? Ulular ulusu Allah değil mi? Bütün dünyayı yoktan var etsin de bir melek yaratıp peygamberine göndermesin. Estağfirullah.. Allah'ı bilen böyle şeylerde bir şüpheye düşmez.”²⁶¹

Müellif, iman problemlerinin, özellikle soyut varlık ve olguların varlığına iman etme hususunda sorun yaşanmasının Allah'ın kudret ve kuvvetiyle ilgili bilgi eksikliğinden kaynaklandığını vurgulamıştır. 13 Şubat 1335²⁶² tarihinde yayınlanan 6. sayıda yer alan ‘*Din Dersi*’ başlığında ise ahirete iman hususu işlenmiştir. Dünya hayatının hesabının görüleceği, iyi ve kötünün ayırt edileceği sonsuz bir âlem olduğu vurgulanmıştır:

“Ey cemaat! Birkaç derstir dünyamızı düşünerek Mevla'mızı tanıdık. Bu âleme neye geldiğimiz anladık. Peygamberlere, kitaplara, meleklerle nasıl inanacağımızı öğrendik. Şimdi sıra öteki dünyaya geldi işte asıl ayak kayacak bir yerde burasıdır. Neûzübillâh birtakımları vardır ki ahiret gününe inanmazlar. Öldükten sonra dirilmeyi bir türlü zihinlerine sığdıramazlar. Bu hep Allah'ı bilmemekten ileri gelir. Allah'ı tanımayan ahiret gününe nasıl inanır elbette inanmaz. Elbette öldükten sonra dirilmeyi zihnine sığdıramaz. Öyleleri için ahiret lafını bırakıp söze baştan başlamak, her şeyden evvel onlara Allah'ı tanıtmak lazımdır. Çünkü Mevla'sını tanıyan ahireti inkâr edemez. Hatta peygamber gelmemiş bile olsa yine kendi kendine akıl ederek ahireti az çok bulabilir. Ama elbette peygamberlerin haber verdiği kadar bilemez.”²⁶³

Dini hakikatlere iman etme hususundaki problemlerin, bilgi eksikliği ya da yanlış bilmekten kaynaklandığını düşünen müellif, ahirete iman konusunu da bu bağlamda değerlendirmiştir. Peygamberlere ilahi hitabın ulaşması ve meleklerle iman konusunda olduğu gibi ahirete iman hususunu da Allah'ın zatıyla ilgili gerekli bilgi düzeyine sahip olmamak üzerinden açıklamıştır. Aynı şekilde, Allah'ın kudret ve yüceliğini hakkıyla bilen, iman eden bireylerin peygamber hitabı olmasa dahi akıl yürütme yoluyla ahiret

²⁶¹ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 69-70.

²⁶² 13 Şubat 1919.

²⁶³ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, Köy Hocası 1/6 (13 Şubat 1919), 48.

hayatının varlığını idrak edebileceğini iddia etmiştir. Bu bağlamda Peygamber Efendimizin dedesi Abdülmuttalib'e ait bir kıssa paylaşılmıştır:

“Nasıl ki peygamber efendimizin dedesi Abdülmuttalib hazretlerine pek zalim bir kimsenin öldüğünü haber verirler. O vakit o zat-ı şerif sorar; ‘Acaba ne halde ölmüş o yaptıklarının, ettiklerinin cezasını görmüş mü?’ der. ‘Hayır’ derler ‘Hep öyle bildiğiniz gibi can yakarak, ev yıkarak zevk ve sefa sürerek ölmüş gitmiş’ derler. Bu sözü duyunca Abdülmuttalib Hazretleri sakalını eline alarak düşünür düşünür de: ‘Çocuklar!’ der: ‘Bilmiş olun ki bu âlemden başka bir âlem daha olacak. Çünkü Allah âdildir. Kimsenin hakkını kimsede bırakmaz. Lakin işte bu zalim herifte herkesin hakkı kaldı gitti. Eğer bu kadarsa bu adamın ölmesiyle her şey oldu bittiyse bunca mazlumun hakkı ne olacak? Sonra Allah’ın adaleti nerede kalır? Demek ki bu dünyadan başka bir âlem daha var orada haklı hakkını alacak herkes ettiğinin cezasını bulacaktır’ diyerek aklıyla bulup ahirete iman eder.”²⁶⁴

Sözlerine ahiret hayatı, cennet, cehennem, Allah’ın kudretinden ve yüceliğinden bahsederek devam etmiştir. 27 Şubat 1335²⁶⁵ tarihli sayıda ‘Din Dersi’ başlığında kabir hayatı anlatılmıştır:

“Geçen derste Ahiret gününü söylemiştim. Bu derste de dünya ile ahiret arasını söylemek isterim. Bakalım insanlar gözleri yumulunca ne oluyorlar? Hemen mahşere mi gidiyorlar, doğruca cennete ya cehenneme mi giriyorlar? Yoksa ara yerde bir başka âleme mi karışıyorlar. Biraz bunlardan bahsedelim.”²⁶⁶

Bu giriş sonrası kıyamet sonrası başlayan yeni hayattan, ölüm anı ve sonrasında, kabir azabından bahsedilmiştir. 13 Mart 1335²⁶⁷ tarihinde yayınlanan 8. sayıda işlenecek konu; “Geçen derste dünya ile ahiret arasını söylemiştim. Bu derste de biraz kıyametten bahsedeceğim.”²⁶⁸ şeklinde ifade edilmiştir. Kıyametin vuku bulacağı an

²⁶⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/6 (13 Şubat 1919), 48.

²⁶⁵ 27 Şubat 1919.

²⁶⁶ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/7 (27 Şubat 1919), 55-56.

²⁶⁷ 13 Mart 1919.

²⁶⁸ Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 1/8 (13 Mart 1919), 62.

olacaklar ve kıyamet sonrası mahşerde yaşanacaklar tasvir edilmiş, inanan-inanmayan, iyi-kötü, mazlum-zalim arasındaki fark vurgulanmıştır. Bir sonraki mecmuada işlenecek konu söylenerek bölüm sonlandırılmıştır:

*“Kendinin başı üstünde dönüp dolaşan ölümü, gizlice kıyameti düşünmeyip de dünyanın kıyametini hesap etmek hiç doğru değildir. Şimdi sıra artık cennet ile cehenneme geldi gelecek dersimizde de inşallah onları anlatırım.”*²⁶⁹

27 Mart 1335²⁷⁰ tarihli 9. sayıda cehennem ve 10 Nisan 1335²⁷¹’te yayınlanan 10. sayıda ise cennet anlatılmıştır. Cennet ve cehennem konuları anlatılırken, anlama uygun bir dil kullanılmıştır. Cennetten bahsedilen yerlerde Allah’ın rahmeti vurgulanıp, yumuşak, ılımlı bir üslup; cehennemden bahsedilirken Allah’ın adaleti vurgulanmış, daha sert ve net bir dil tercih edilmiştir.

9. sayıda cehennemde yaşanacak azabı anlattıktan sonra şu cümleye yer vermiştir:

*“Bilene göre sade Allah’ın rahmetinden uzak düşmek yeter, hiç cehennem olmasa bile sade bu yürek acısı insanı yakar bitirir.”*²⁷²

Yaratıcının rahmet ve sevgisinden mahrum kalmanın insan psikolojisindeki etkisinin, yaşanacak maddi-fiziksel sıkıntılardan daha ağır olduğu vurgulanmıştır. Muhataplarının zihinsel dünyasında kabul görececek bir örneklendirmeye anlatımını somutlaştırmış ve güçlendirmiştir:

“Ahireti inkâr edenlerin hali tıpkı yumurta içindeki civcive benzer mümkün olsa da o kabuğun içindeki civcive sorulsa; ‘Sen bu kabuğun içindesin, dışarıdan bir haberin yok ama bilsen neler var neler var! Bir defa senin üstüne titrer durur bir annen var, böbürlenir gezer bir baban var. Kümes var, tünek var, yem var, yiyecek var. Sonra koca bir dünya var aylar, güneşler daha neler neler. Çaylak bıçak hepsi hazır hep seni bekler.

²⁶⁹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 1/8 (13 Mart 1919), 66.

²⁷⁰ 27 Mart 1919.

²⁷¹ 10 Nisan 1919.

²⁷² Yazıcı, *1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası...* 106.

Bunlarda sana pek yakın. Arada incecik bir kabuk var onu bir kırıp da başını çıkarsan bunları hep göreceksin.

Civciv bu sözlere karşı; 'Hiç öyle şey olur mu?' der, ne varsa o kabuğun içindekinden ibarettir zanneder. İşte bu bize bir örnektir. Dünya ile ahiret arasında ince bir kabuk ince bir zar vardır. O zar bizim etrafımızı almış basiretimizi bağlamıştır. Öteki dünyayı bize göstermez. İnsanın gözü bir yumulacak olursa o zaman o zar yırtılır cennetle cehennemde, sıratla mizanla hep ahiret meydana çıkar. O zaman artık inanamayan kalmaz ama iş işten geçer. İyisi mi ey Allah'ın kulları, her şeye şimdiden inanıp iman edin yoksa gördükten sonra inanmanın iman getirmenin bir kıymeti olmaz."²⁷³

Cennetin anlatıldığı 10. sayıda önce konuya giriş yapılmış, sonra da cennetin güzelliklerinden bahsedilmiş, uzun uzun tasvirlerle yer verilmiştir:

"Ey cemaat! Allah'ın sevgili kulları, izzet-i ikram içerisinde sıratı geçip cennete doğru gidenler. Artık onların o sıradaki sevinci dil ile tarif olunmaz. Nasıl sevinmişler ki o kadar tehlikeler geçirdiler, o kadar gürültüler atlattılar."²⁷⁴

"Ey cemaat! Cenneti anlatmak müşkül olduğu gibi cennet güzellerini anlatmak pek müşküldür. Onları tarif için elmas gibi pırlanta gibi denilse yine azdır. Lakin insan anlatmak için başka ne diyebilir ister istemez onları böyle methedecek, birtakım güzel şeylere benzetecek. Yoksa cennetin o söylediğim köşklere ağaçları, dereleri, tepeleri, hele güzelleri elmastan da pırlantadan da bin kat daha güzeldir."²⁷⁵

İman esaslarını detaylıca anlatan müellif, işlediği konuya göre uygun olan üslubu seçmiş, mesajını en net şekilde verme amacı taşımıştır.

²⁷³ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası...,106-107.

²⁷⁴ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 112.

²⁷⁵ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 113.

29 Mayıs 1335²⁷⁶ tarihinde yayınlanan 13. sayıda bireylerin sorumluluk alması, iyi-kötü ayrımını yapabilecek donanımda yaratılmış oldukları anlatılmıştır. Müellif daha sonra, ‘*Din Dersi*’ başlığında işlenen konularla ilgili bilgilendirme yapmış, ilerleyen sayılarda ilmihali bilgiler verileceğini belirtmiştir:

“Ey ağalar! Bakın buraya kadar size ‘Amentü’yü söyledim, imandan itaatten hep buna benzer şeylerden söz açtım, şimdi biraz da namazdan, oruçtan, sâir ibadetlerden bahsedeceğim. Çünkü sade imanla, sade ahlâk güzelliğiyle iş bitmez, ibadet de lazımdır. İbadetsiz iman daima tehlike altındadır. İbadet adeta imanın muhafazasıdır. Zira iman dediğin insanın gönlünde, yüreğinde bir inanmadan ibarettir. O tıpkı açıkta yanan kandili güzel bir fener içine koyarsak artık hiç tehlike kalmaz. Minarenin tepesine de çıkarsak yine ona bir şey olmaz. İşte imanda böyledir. Onu gece gündüz ibadetlerle, iyi amellerle muhafaza edersek; çalışıp çabalayıp daima itikadını sağlamlarsak kimsecikler senin imanını çekip çalamaz.”²⁷⁷

14. ve 15. sayılarda yer alan Din Dersi başlıklarında ezan konusu işlenmiş, teyemmüm abdesti anlatılmıştır. 16. sayıda teyemmüm daha da detaylı işlen daha sonra normal abdest anlatılmıştır. İlerleyen sayılarda ‘*Din Dersi*’ başlığı, bir nevi ilmihal kitabı görevi görmüş, namaz, oruç, hac, zekât gibi ibadetler anlatılmıştır. İbadetlerle ilgili bilinmesi gereken temel bilgiler paylaşılmış, buna ek halkın aklına takılabilecek hususların tamamı detaylıca cevaplanmıştır. Namaz çeşitleri, vakitleri, nasıl kılınacağı, namazı ve abdesti nelerin bozacağı; oruç çeşitleri, orucu bozan durumların neler olduğu; zekât vermenin usûl ve âdabı, zekât verilebilecek malların neler olduğu, kimlere zekât verilebileceği, hacca ne zaman gidileceği, haccın uygulanış biçimleri gibi hususlar muhatapın anlayacağı bir üslupla tek tek ve detaylıca işlenmiştir.

Dini bilginin öğretimi kendi içinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Çünkü öğretici konumundaki kişinin öncelikle öğreteceği hususları doğru kavramalı ve iyi bilmelidir. Sonra ise muhatap edeceği kitlenin inançsal, zihinsel ve psikolojik yapısını, kültürel

²⁷⁶ 29 Mayıs 1919.

²⁷⁷ Yazıcı, 1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası..., 138.

ve sosyal birikimini iyi analiz edebilmeli, ortak bir iletişim dili geliştirecek teknik bilgi ve beceriye sahip olması gerekir²⁷⁸.

2.11. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Bağlamında Köy Hocası Mecmuasında Savaş ve Olağanüstü Durumlar

Hâkimiyet kurmak, kendi kural ve isteklerini kabul ettirmek, zor kullanarak güç sahibi olmak gibi dürtülerle karşılıklı iki taraf arasında yaşanan bir şiddet türü olarak tanımlayabileceğimiz savaş, insanlık tarihi boyunca var olmuş bir olgudur. İnsan ve toplum yaşantısını, hayat kalitesini ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen savaş şartları uzun süren psikolojik ve sosyolojik hasarlar oluşturmaktadır²⁷⁹. Sosyal bir mağduriyet oluşturan savaş ve benzeri şiddet olayları, birey ve toplumlarda güvenlik algısını sarsmaktadır²⁸⁰.

1918-1928 yılları arasında yayınlanan Köy Hocası mecmuası, dönemsel bağlamda halkın iki büyük savaşı yaşadığı dönemlere şahitlik etmiş bir yayın organıdır. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, halkı ihtiyaç duyacakları her konuda bilgilendirme, geliştirme ve kalkındırmayı hedeflemiş, bu uğurda pek çok eser kaleme almıştır. Devlet tarafından savaşı yerinde inceleme göreviyle Yemen ve Şam'dan gelen yetkililere mihmandarlık göreviyle gittiği Çanakkale'de şahit olduklarını kaleme aldığı eseri çalışmanın birinci bölümünde incelendiğinden tekrara düşmemek adına detay verilmeyecektir.

1914 yılında başlayan ve Osmanlı Devleti'yle 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkesine kadar süren 1. Dünya Savaşı, büyük mal, can ve toprak kayıplarına, halkta ciddi bir güvensizlik, korku ve panik haline sebep olmuştur. Savaş sonrası başlayan işgal ve gasplar sonrası halkın kendi arasında dahi iletişim sağlaması zorlaşmış, ulaşım ve haberleşmeye engellemeler getirilmiştir. Savaşın iz ve etkilerinin devam ettiği tarihlerde yayına başlayan mecmuada müellif, vatan topraklarında yaşanan işgal ve mücadelelerle ilgili halkı bilgilendirmekte ve bilinçlendirmektedir.

²⁷⁸ Cebeci, "Dinî İletişim", 196.

²⁷⁹ Kerem Çetinkaya-Erdal Hamarta, "Savaşta Travma ve Dissosiyasyona Müdahaleler ve Psikososyal Destek Hizmetleri", *Savaş Psikolojisi*, ed. Erdinç Öztürk (Ankara: Türkiye Klinikleri, 2023), 114.

²⁸⁰ Çetinkaya-Hamarta, "Savaşta Travma ve Dissosiyasyona Müdahaleler", 116.

Mecmuanın 4 Nisan 1337²⁸¹ tarihinde yayınlanan 2. cilt 31. sayısında yer alan ‘Selamün Aleyküm’ başlığında memleketin haliyle ilgili bilgi verilmiştir:

“En kara günleri şu son zamanlarda gördük. En korkunç geceleri bu iki sene içinde geçirdik. Bela bela üstüne çattı. Kahır kahır üstüne çöktü. Bir taraftan İstanbul’a düşman girdi ona mı yanarsın? Bir taraftan Mekke Medine elden gitti ona mı yakılırsın? Bunlar, hep bu dertler yetmez yetişmezmiş gibi bir de İzmir ile Edirne’imize Yunan kuruyası ayağını atmasın mı? Bu güzelim memleketleri perişan edip din kardeşlerimizi satır bıçak altında doğramaya kalkmasın mı? Ah ağalar ah! Neler oldu neler bitti bilseniz? ...

Derde bakın ki ağalar bu kadarla da kalmıyordu. Kızılırmak’tan ta Beyazıtlara, Başkalelere varıncaya ne kadar memleket varsa oralara da ateş verilmek isteniyordu. Zaten bin türlü felaket görmüş geçirmiş olan Erzurum’u Van’ı, Bitlis’i Trabzon’u, Harput’u Diyarbakır’ı, Maraş’ı Adana’yı düşmanlar ona buna vermek istediler.”²⁸²

Savaş, saldırılar, işkenceler, bomba patlamaları gibi negatif yaşam olaylarına maruz kalmış bireylerde travma öyküleri görülmektedir. Özellikle savaşın hâkim olduğu dönemlerde bireyler birden çok olumsuz yaşantıyı aynı anda tecrübe etmektedirler. Bu bağlamda söz konusu süreçlere şahitlik eden manevi danışmanların görevi, manevi ve kültürel kodlardan faydalanarak bireylerin başa çıkma süreçlerinde olumlu bir destek sağlamaktır. Savaşın oluşturduğu tahribat sonrası yaşadıkları yerde büyük yıkımların gerçekleştiği ya da göç etmek zorunda kalmış bireylerde hâkim olan korku ve panik hali giderilmeli ve yitirilen güven ortamı yeniden tesis edilmeye çalışılmalıdır²⁸³.

Savaşın oluşturduğu tahribatı örneklenirerek detaylıca anlatan müellif, satırlarının devamında ordunun kazandığı zaferlerden, düşman kuvvetlerle yapılan barış antlaşmalarından bahsetmiştir. Bu başarıların halkın birlik ve beraberlik ruhuyla hareket etmesinin sonucu olarak elde edilmiş bir mükâfat olduğu vurgulanmıştır:

²⁸¹ 4 Nisan 1921.

²⁸² Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 247.

²⁸³ Zeynep Sağır, “Zorunlu Göç ve Travmatik Olaylarda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik”, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Farklı Alanlardan Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler*, ed. Ali Ayten (İstanbul: Dem Yayınları, 2019), 272-273.

“...Sonra duyduk duymadık demeyin. Hepiniz iyice bilin ki: bugünkü günde Anadolu’da hüküm süren şu el birliği yok mu, işte bu bizim için büyük bir nimettir. Bu öyle bayağı bir el birliği değil adeta Müslümanların başı üstüne doğmuş bir yıldızdır. Hep secdelere kapanarak Allah’a şükredin ki o yıldızın parıltısı düşmanların gözünü kamaştırıyor.”²⁸⁴

Aynı sayının ikinci başlığı olan ‘Askerlere’ başlığında ise cephelerde ve ülkenin dört bir yanında düşmanla mücadele eden askerlere hitap edilmiştir:

“Hey gözünü sevdiğim askerler! Hey ümmet-i Muhammed’in sevgili evladları! Ne tâlihli başınız, ne güzel tâlihiniz varmış ki şu mel’un düşmanı tepelemek farzı size düştü. Analarınız sizi Kadir gecesinde mi dünyaya getirdi. Yoksa Müslümanları kurtarmak için Allah sizi göklerden mi indirdi? Yahu melek misiniz üstümüze kanar açıyorsunuz? Arslan mısınız düşmana saldırıp ateşler saçıyorsunuz?”²⁸⁵

Vazifelerinin kıymeti ve kutsiyeti vurgulanmış ve motivasyonları sağlanmaya çalışılmıştır. Devam eden satırlarda ise müellif askerleri, düşman işgaline uğramış bölgelerin yaşadığı sıkıntı ve sorunları vurgulayarak mücadele etmeleri hususunda cesaretlendirmeye çalışmıştır. Düşman askerlerinin köylere, evlere, kadın ve çocuklara, bununla yetinilmeyip halkın kutsalına verilen zararlardan bahsetmiş, camilere, Kur’an-ı Kerimlere, sakal-ı şerife yapılan saldırıları anlatmış, tehlikenin büyüklüğünü vurgulamıştır:

“İşte askerler! Karşınızdaki düşman böyle bir düşmandır. Bunun içini bilin de ona göre davranın. O bizim gözümüzün bebeği gibi olan şeylere edilen hakaretlerin acısını çıkarın...

Hiç korkmayın arkanız Allah’tır. Yer gök sizin selametinize duacıdır. Burada mini mini evlatlarınız, kardeşleriniz küçük ellerini açarak, çöp gibi boyuncuklarını bükerek hep size dua ediyorlar. Her tarafta kadınlar sizin

²⁸⁴ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 249.

²⁸⁵ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 250.

için adaklar adıyor, selâmetiniz için Kur'anlar okuyup üzerinize üflüyorlar."²⁸⁶

Uzun yıllar süren ve büyük kayıplar verilen savaşların yaşandığı bir dönemde müellif, din ve aşkın Tanrı inancının birleştirici, iyileştirici gücünü kullanmış ve askerler açısından vazifelerinin kutsal oluşu üzerinden dini bir dayanak oluşturmuştur. Nitekim bu amacı muhatapları tarafından karşılık bulmuş, 18 Nisan 1334²⁸⁷ tarihli 2. cilt 33. sayıda 'Yaralı Bir Gazinin Mektubu' başlığıyla, dergiye gönderilen bir mektup yayınlanmıştır:

"Aleyküm selam Hoca Efendi!

Tam bizim kafamıza göre verdiğin nasihatlerden epey zaman mahrum kalmıştık. Sen bize ne güzel şeyler söyledin. Bizde ne iştahlı dinlerdik. Hep sen geleceksin diye haftaları ipele çekerdik. Çıktı bu adı batasınca düşman, ortalığı allak bullak etti."²⁸⁸

Savaşta yara alıp tedavi altına alınan gazi, cephelerdeki durumdan, kazanılan zaferlerden, düşmanı yenilgiye uğratmanın sevinç ve gururundan bahsetmiş, sonra sözlerine Köy Hocası mecmuasının önceki sayılarında askerlerin muhatap alındığı başlığa cevap niteliğinde olan satırlarla devam etmiştir:

"...İçim içime sığmıyor. Arkadaşlarımın kovaladıklarını haber aldıkça ben de onlara katılamıyorum diye kendimi yiyip bitiriyorum. Geçen gün yine böyle kahırlanıp bunalıyordum. Bak 'Köy Hocası' askerler için neler yazmış diye Ankara'da çıkarmaya başlanılan cerideyi elime tutuşturdular. Sevindim şad oldum. Hemen okumaya koyuldum, lakin olanca derdimiz depreşti. Ayağa kalktık. Düşmanın yaptıklarına hele o sakal-ı şeriflere ettiği harekete tahammül edemedik, hep ağladık. Biz bunu duymamıştık vay mel'un vay... Demek ki bunu da yaptı bu herifler ha! Alacağı olsun. İnşallah tez vakitte şuradan sağlıklı çıkar gideriz de o dediklerinin acısını

²⁸⁶ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/31 (4 Nisan 1921), 251.

²⁸⁷ 18 Nisan 1918.

²⁸⁸ Üryânîzâde Ali Vahid Efendi, *Köy Hocası* 2/33 (18 Nisan 1921), 266.

hep çıkarırız. Çıkarırız diyorum ama biz topal ayakla kervana katışincaya dek bizim uşaklar herifi temizleyecekler, bize bir şey bırakmayacaklar.”²⁸⁹

Uygulanacak danışmanlık sürecinde kullanılan yöntem ve kuram önemlidir, ancak danışmanla kurulan olumlu terapötik bağ, süreç açısından temeli oluşturur. Çünkü psikolojik danışma süreci en genel haliyle birbirini tanımayan iki bireyin oluşturacağı özel bir bağıdır. Danışan sırlarını, zayıflıklarını, korkularını ve travmalarını anlatır, danışman ise hiç tanımadığı birinin derdini, sorunlarını dinler, empati kurmaya, onu anlamaya çalışır²⁹⁰. Danışmanlık ve rehberlik hizmetini bir yazılı iletişim aracıyla sunan müellif, süreç boyunca samimi ve sıcak bir üslup kullanmış, ele aldığı tüm konularda muhatabına karşı empatik bir tutum sergilemiştir. Bu bağlamda, önceki sayıda askerler için yazılanlara cevaben mecmuaya bir mektup gönderen gazinin kullandığı samimi üslup, müellifin amacına ulaştığına bir örnek teşkil etmektedir. Sözlerine askerlerin ağır savaş şartlarında birbirlerine karşı geliştirdikleri güçlü sevgi ve saygı bağından bahsederek devam etmiş ve ordunun düşmanla düşmana karşı verilen mücadeledeki kararlılığını vurgulayarak mektubu sonlandırmıştır:

*“Hocam sen hiç merak etme! Biz, askerlerimizle zabitimizle Allah’a emanet hep uygunuz. İşimiz yolunda. Ölmek var dönmek yok. Allah doğdurmuş içimize öyle bir kere işte! Artık lokma lokma olmağa razıyız da; düşmanın toprağımızda eğleştiğine razı değiliz vesselâm, ama yine Allah utandırmasın diyeceğim. Kumrazlı Hüseyin”*²⁹¹

Kendini Kumrazlı Hüseyin olarak tanıtan gazi, Dumlupınar bölgesinde savaşan asker arkadaşlarına yazdığı mektubu da kendi mektubuyla birlikte göndermiş, müellif ikinci mektubu, 26 Nisan 1337²⁹² tarihli 2. cilt 34. sayıda “*Bir Yaralının Arkadaşlarına Mektubu*” başlığıyla yayınlamıştır:

“Hey gidi ‘Dumlupınar gazileri, koca adamlar!’ Biz burada bazlamaç gibi hastanelerde yattık kaldık. Siz orada bizsiz bizsiz düşmanı haklayın gidin bakalım! Yahu durun bizi bekleyin desem olmaz. Boğazınızda kalsın

²⁸⁹ Üryânîzâde *Köy Hocası* 2/33 (18 Nisan 1921), 267.

²⁹⁰ Erdur-Baker, “Psikolojik Danışma ve Kültürel Faktörler”, 114.

²⁹¹ Üryânîzâde, *Köy Hocası* 2/33 (18 Nisan 1921), 268.

²⁹² 26 Nisan 1921.

desem o da olmaz, onu da diyemeyiz. Yine en iyisi sağ olun da silin süpürün arkadaşlar diyelim. Bizden yana helal olsun. Ha siz ha biz hep biriz. Hiç ayırımız gayrımız yok.”²⁹³

Mektubun devamında Kumrazlı Hüseyin, arkadaşlarına Köy Hocası mecmuası vesilesiyle öğrendiklerinden bahsetmiş, cephe gerisinde halka yaşatılan sıkıntıları vurgulayarak cephede bulunan askerlere motivasyon sağlamaya çalışmıştır. Cesaret ve güç verici cümlelerle düşmanla mücadelenin önemini vurgulamış, dualarla mektubunu bitirmiştir. İslâm fıkıhçıları;

*“İslâm ülkesinin ve müslümanların güvenliğini tehdit eden ve Cenâb-ı Hakk’ın bütün insanlığın mutlak yararını gerçekleştirmek üzere gönderdiği son dinin insanlara ulaşmasını engelleyen güçlerle mücadele etmenin ve bu uğurda bütün çabayı göstermenin nihaî çaresi”*²⁹⁴

olarak tanımladıkları savaş halini, ‘cihâd’ kavramıyla ifade etmişlerdir. Ali Vahîd Efendi, din ve milletin selâmeti için mücadele etmenin, savaşmanın ve bu uğurda şehit olmanın kutsiyetini mecmuada sık sık vurgulamış, söylemlerini dini referans ve örneklerle güçlendirmiştir.

Yaşanan travmatik deneyimler, insan ve toplum yaşantısını pek çok yönden olumsuz etkilemektedir. Toplumsal yaşamda oluşan kaos ortamına sebep olaylar sonrası birey ve toplum yaşamında stabiliteyi oluşturabilmek için bu durumlar çok yönlü ele alınmalı ve incelenmelidir²⁹⁵.

²⁹³ Uyanıker, *1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının...*, 57.

²⁹⁴ Ahmet Yaman, “Savaş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10 Temmuz 2023.

²⁹⁵ Çetinkaya-Hamarta, “Savaşta Travma ve Dissosiyasyona Müdahaleler”, 118.

SONUÇ

MDR, bireylere hastalık, kaza, ölüm ve yas gibi ağır yaşam olaylarında din ve inanç temelli psikolojik yardım sağlanması, yoğun duygu değişimlerinin yaşandığı süreçlerde danışanlara eşlik edilerek destek olunmasıdır. 20. yüzyıl itibariyle Batı toplumlarında başlayan çalışma ve araştırmalar din destekli danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine temel oluşturmuştur. Hristiyan kültüründe doğup geliştiğinden inanç boyutunu bu dinin esaslarından almış ve bu bağlamda şekillenmiş olan bu hizmetler, ülkemiz özelinde henüz yeni olduğundan tanımı, kapsamı, hedefi ve sınırları netleşmemiştir.

Hristiyanlık merkezli gelişen MDR hizmetleri, hastaneler, huzurevleri ve cezaevleri gibi sosyal kurumlarda, dini ritüellerin uygulanmasında kullanılmaktadır. Bu hizmetleri sağlarken din görevlileri, psikolojik danışmanlık tekniklerini esas almakta ve danışanlarının ruhsal yönden iyileşmesini amaç edinmektedir. Batı dünyasında uygulanan söz konusu hizmetlerin olumlu sonuçlar doğurması, diğer milletlerde de benzer amaçlarla bu alanın gelişmesine ve uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Danışmanlar bu hizmetleri kendi dinlerinin iç sistematüğinde uygulamaya başlamış ve zamanla geliştirmiştir. Böylece MDR hizmetleri tek bir din özelinde var olmaktan çıkmış, çok yönlü bir danışmanlık hizmeti haline gelmiştir. Ülkemizde de din görevlileri; Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yürürlükte olan protokoller çerçevesinde bu hizmetleri uygulamaktadır.

Dini kaynaklar ve psikolojik rehberlik tekniklerinin birlikte kullanılması yoluyla davranış değişiklikleri kazandırılmasını amaçlayan MDR hizmetleri, sorun yaşayan bireylere yönelik, din görevlileri tarafından sağlanan iyileştirme ve rehberlik etme gibi yardım hizmetlerini içermektedir. Din kaynaklı danışmanlık hizmetleri söz konusu olduğunda din görevlileri kendilerini dini danışman olarak görmeli ve danışmanlık sürecini bu rolünün dayanağından faydalanarak güçlendirmelidir. Din görevlileri, dini hizmet kapsamında; sahip oldukları alan bilgisini aktarırken uygun metot ve yöntemler geliştirmeli, sağlıklı bir iletişim kurma gayreti içinde olmalıdır. Dini hususlarda kendisinden bilgi almak için gelen bireylere karşı nazik, samimi, saygılı davranmalı, yöneltile sorulara sabırla cevap vermeli ve mütevazı bir tutum sergilemelidir. Her yaşta bireyle muhatap olacağı için hitap ve üslubunu muhatabına göre seçmeli,

aşırıktan uzak durmalı, danışanın anlattıklarına, duygu ve düşüncelerine onun perspektifinden bakmaya ve ruh dünyasına inmeye çalışmalıdır. Manevi danışmanlık süreci din ve dini olanlarla ilgili bir alanı kapsadığından, bir çeşit dini iletişim olarak da kabul edilebilmekte haliyle danışmanlık süreci boyunca din eksenli güçlü ve sağlıklı bir bağ kurulması amaçlanmalıdır. Bu bağlamda din görevlilerinin sunduğu iyileştirici ve rehberlik edici yardım hizmetleri manevi danışmanlık kapsamında değerlendirilir.

Birey yaşantısında dinsel problemler zaman zaman ruhsal ve sosyal sorunlara sebep olabilmektedir. MDR bu bağlamda bireylerin dini ve ruhsal sorunlarının çözümünde çok yönlü bir amaca hizmet etmektedir. Bu çözüm sürecinde danışmanlar, danışanlarının toplumla etkileşimlerini ve duygusal süreçlerini incelemektedir. Mecmuada kullandığı dil ve değindiği konular itibariyle toplumsal yaşama ve muhatabının zihin dünyasına hâkimiyetini açıkça ortaya koyan Ali Vahîd Efendi, bu yönüyle MDR hizmetlerine dair bir örnek oluşturmaktadır. Bireylerin, kendileriyle aynı dini inanca sahip bireylerden danışmanlık almak istemeleri manevi/dini danışmanlık ihtiyacının en önemli unsurlarından biridir. Kendileriyle aynı ya da benzer dini inançlara sahip olan bireylerle bir arada olmak insanları rahatlatan bir durumdur. Aynı şekilde düşüncelerinin başkaları tarafından anlaşıldığını ve benimsendiğini bilmek insan psikolojisine olumlu etki sağlar. Bu bağlamda müellifin köy ve köylü hayatına hâkim olması, toplumsal ve dini motifleri harmanlayarak kullanması sunduğu rehberlik hizmetinin muhatabının dünyasında olumlu karşılık bulmasını ve olumlu dönüşler almasını sağlamıştır. MDR uygulamalarında, danışanın içinde bulunduğu durum, beklentileri ve yaşantısı önemli değişkenlerdir. Aynı şekilde danışanla muhatap olunan ortam, kullanılacak dili etkilemekte ve belirlemektedir. Bu durum danışmanın kendine özgü bir dil geliştirmesini, mevcut psikolojik danışmanlık teknik ve yöntemlerini, kendi benliğinde harmanlayarak uygulayabilecek donanıma sahip olmalıdır.

Süreç boyunca hem terapötik hem de teolojik bakış açısı kullanarak danışana çok yönlü bir hizmet sunan MDR, bireylerin yalnızca dini/manevi problemleriyle değil; kişisel sorunlarıyla da ilgilenmektedir. MDR hizmetleri, sunuldukları toplum ve inanan bireyler için sağlıklı kişilik oluşumunun ve sosyal uyumun sağlanması, güçlü benlik imajının oluşturması gibi önemli pek çok hizmeti yerine getirmektedir. İslâm

dini yapısı gereği insanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma gibi temel değerleri önemsemiş ve mensuplarına tavsiye etmiştir. Tüm inananlar ve özeldede ise din görevlileri bu tavsiyeleri önemsemiş, görev edinmiştir. İmam-hatiplik yahut cami hocalığı olarak ifade edebileceğimiz meslek grubu sosyal ihtiyaçlara binaen ortaya çıkmış ve zaman içerisinde kurumsal bir kimlik kazanmıştır. İmamlık müessesesi başlarda her ne kadar cami içi hizmetlerle gündeme gelmiş olsa da zamanla toplumsal hayatın her alanında karşılık bulmuştur. Cami ve cami yönetimi konusunda hassas davranan Osmanlı Devleti, şehir inşa etme sürecinde cami merkezli planlar oluşturmuştur. Mesleğin yapısı gereği sürekli toplumla iç içe olan imam-hatipler bu misyon ve vizyon üzere hizmet vermiştir. Asli görevleri harici devlet tarafından, buldukları yerde kimlik tespiti yapmak, bölgeye yeni gelenlerle ilgili kayıt tutmak, bölgeden ayrılanlarla ilgili yetkili birimlere bilgi vermek gibi özel toplumsal görevler verilmiştir. Bireysel inisiyatif olarak ikamet ettikleri yerlerde kadınlara yardımcı olmak, toplumsal düzen ve barışı sağlamak, devlet ve halk arasında bilgi alışverişini sağlamak gibi farklı sorumluluklarda üstlenmişlerdir. İlim ve irşad mekânı olan camiler, yapılan sohbetler, işlenen dersler, hutbe ve vaazlarla medrese eğitimlerine büyük katkı sağlamıştır. Halkın bir araya geldiği, devlet tarafından görevlendirilen din görevlileriyle buluşma yeri olan camiler toplumsal bir kaynaşmaya da imkân sunmuştur. Ağır savaşların yaşandığı bir dönemde yayınladığı eserlerle muhataplarına yaşam olaylarında rehberlik etme görevini üstlenen müellif, kullandığı dil ve yaklaşımı dini alana olan hâkimiyetiyle harmanlayarak bu hizmeti güçlendirmiştir. Çalışmamızda incelediğimiz söz konusu eser geçmişten bugüne süregelen bu duruma örnek teşkil etmektedir. Günümüzde ise psikoloji alanındaki birikim ve gelişmelerden faydalanılarak, dini alanla birleştirilmeli ve müstakil bir danışma alanı olarak sunulmalı ve sınırları belirlenerek geliştirilmelidir.

MDR hizmetleri uygulanırken, psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanının özel yöntem ve tekniklerine bağlı kalınarak, söz konusu alanların benzerlikleri ve uyumları arttırılmalıdır. Manevi danışmanlar, danışanlarının mensup oldukları dinle ilgili yeterli donanıma sahip olmalı ve dini motif ve unsurlardan faydalanarak danışmanlık sürecini güçlendirmelidir. Aynı şekilde danışmanlar, olayları ve danışanlarını yalnızca dini boyut üzerinden değerlendirmemeli, din ve dini alanın birey yaşantısındaki etkin rolünün farkında olarak bu süreci sürdürmelidir.

Tez çalışmamızda, MDR hizmetlerinin bir bilim dalı ve uygulama alanı olarak ortaya çıkışı, hizmetlerin sunulduğu alan ve durumlar, hizmet sağlayıcısı olan din görevlilerinde aranan nitelikler, danışmanlık ve rehberlik süreci boyunca dikkat edilmesi gereken hususlar Köy Hocası mecmuası özelinde değerlendirilmiştir. 1918 yılında yayınlanmaya başlayan, çalışmamıza konu olan süreli yayında ülkenin içinde bulunduğu zor şartlara rağmen halka ihtiyaç duyabilecekleri danışmanlık hizmetlerini sunmaya çalışmıştır. Mecmuanın yayınlandığı dönemde devam eden savaşın oluşturduğu tahribat sebebiyle mecmuanın tüm sayılarının orijinal nüshalarına ulaşamamış, Beyazıt Devlet Kütüphanesi HTU Koleksiyonu'nda orijinaline ulaşılan nüshalar transkripte edilerek değerlendirilmiştir.

Dönem şart ve koşulları göz önünü alındığında haberleşmenin kısıtlı olduğu, dünya ülkeleriyle savaşların yaşandığı bir süreçte, müellif halkın anlayabileceği dil ve üslupla itikadi, fikhi, ekonomik, siyasi, sosyal ve askeri pek çok konuyu değerlendirmiştir. Yine o dönemde çok yaygın olmadığı halde, mecmuayı temin konusunda halkın problem yaşamaması adına yıllık ve aylık abonelik sistemleri kurmuş, mecmuaya ulaşmaları konusunda kolaylık sağlamaya çalışmıştır. Üryânîzâde Ali Vahîd Efendi'nin mecmuada kullandığı iletişim dili, halkın yaşadığı dini problemler ve gündelik hayatta karşılaştıkları sorunlara hâkim olması, MDR hizmetleri açısından beklenen ve istenen özelliklerdendir.

Çalışmamızda bireylerin sosyal ve ruhsal yaşantısında önemli bir yeri olan bu hizmetlerle ilgili bilgi verilmiştir. 1918 yılında yayına başlayan mecmua ve kendini Köy Hocası olarak tanıtan müellifin, sunduğu hizmet MDR hizmetleri açısından incelenmiş ve literatüre tarihsel bir örnek sunması, mevcut dönem ve şartlarda ihtiyaç duyulan rehberlik hizmetlerine dair bir bakış açısı kazandırması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ağılkaya-Şahin, Zuhul. "Hristiyan Gelenekte Manevi Bakımın Teorik Temelleri". *Spiritual Psychology and Counseling* 1/1 (Şubat 2016), 47-77. <https://doi.org/10.12738/spc.2016.1.0002>.
- Aka, Muharrem. "Dine ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık-I: Manevi Danışmanlık Perspektifinden Kuramsal Analizler". *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 2 (Aralık 2020), 201-233.
- Alkaç, Doğan. *1922 Tarihli Köy Hocası Mecmuası'nın Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Altaş, Nurullah. "Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri (Türkiye Uygulaması Üzerine Deneysel Bir Araştırma)". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (1999), 599-660.
- Atabay, Sertaç Şahin. "Sağlık Hakkı ve Unsurları", *Türkiye Biyoetik Dergisi* 9/3 (Aralık 2022), 105-113.
- Ay, Mesut. *İslami Açıdan Manevi Rehberlik ve Manevi Rehberin Özellikleri*. Rotterdam: Avrupa İslam Üniversitesi, Manevi Rehberlik Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Aybey, Salih. "Dini Danışmanlık Bağlamında Aile ve Dini Rehberlik Büroları". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (Aralık 2015), 137-152.
- Aygün, Elif. "Kur'ân'da Din Kardeşliği Bağlamında Sosyal Desteğin Psikososyal Boyutları". *Journal of Analytic Divinity* 5/1 (Nisan 2021), 68-88. <https://doi.org/10.46595/jad.867730>.
- Başar, Serpil. *Gebelik Sürecinde Kadınlara Yönelik Olarak Hastanede Manevi Bakım Uygulamaları (İzmir Örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- BMYK, Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu. "Davranışsal Bağımlılık". <https://bmyk.gov.tr/TR-67183/davranissal-bagimlilik.html>. Erişim 07 Temmuz 2023.
- Bulut, Mehmet. "Köy ve Köy Halkına Adanmış Bir Ömür Ali Vahid Üryani". *Diyanet Aylık Dergi* 386 (Şubat 2023), 34-37.
- Bulut, Mehmet. "Osmanlı Devletinde Dini Teşkilatlanma ve Yaygın Din Eğitimi". *Diyanet İlim Dergi* 35/2 (Haziran 1999), 101-116.

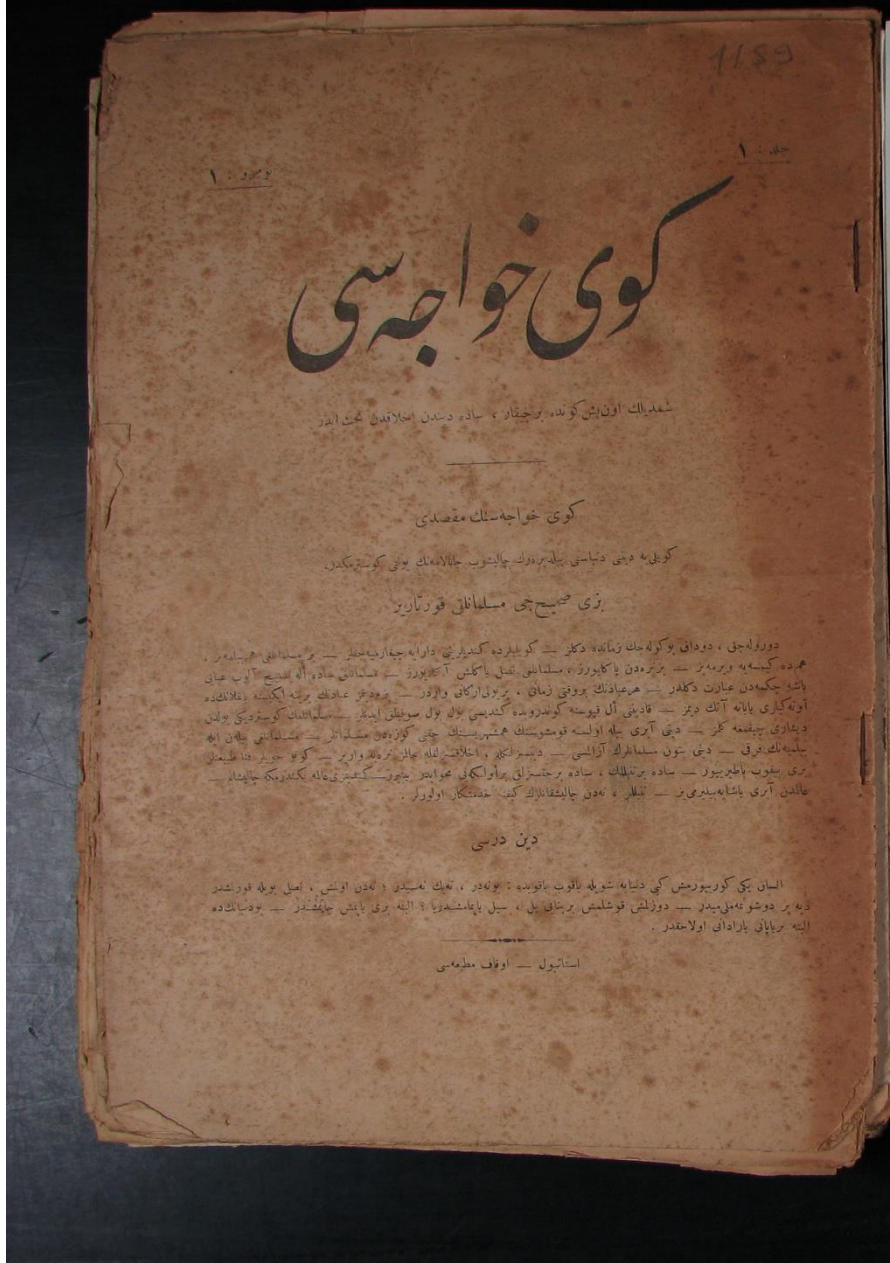
- Cebeci, Suat. “Bir Din Öğretimi Yaklaşımı Olarak Dini Danışma ve Rehberlik”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 8/19 (Haziran 2010), 53-69.
- Cebeci, Suat. “Öğrenme ve Öğretme Görevi Olarak Dinî İletişim”. *Etkili Din Öğretimi*. ed. Şaban Karaköse. 195-227. İstanbul: TİDEF Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Çekin, Abdülkadir. *Din Görevlisinden Beklentiler ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri (Elazığ-Erzurum-Malatya-Urfa Örneği)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Çetinkaya, Kerem-Hamarta, Erdal. “Savaşta Travma ve Dissosiyasyona Müdahaleler ve Psikososyal Destek Hizmetleri”. *Savaş Psikolojisi*. Ed. Erdinç Öztürk. 113-126. Ankara: Türkiye Klinikleri, 1. Baskı, 2023.
- Çıtırık, Amine Nuriye - Zengin, Zeki Salih. “Küresel Salgın Zamanında Din Görevlileri Gözüyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yaygın Din Hizmeti ve Eğitimi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Salgın Hastalıklar Özel Sayısı (Temmuz 2020), 599-624. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Yyusbed/Issue/56115/772151>
- Çoban, Melih. “Uyuşturucu Madde Bağımlılığı İle Mücadelede Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarının Yeri ve Önemi”. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik II*. ed. Ali Ayten vd. 127-140. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Basım, 2016.
- Dilen, Hişyar. *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Doğan, Mebrure. “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/2 (Aralık 2017), 1267-1304. <https://Doi.Org/10.18505/Cuid.347681>.
- Duva, İbrahim. *Manevi Rehberlikte Din Görevlilerinin Yeterliliği ve Bu Alana Duyulan İhtiyaç*. Rotterdam: Avrupa İslam Üniversitesi, Manevi Rehberlik, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Düzgüner, Sevde. *Dine Psikolojik Yaklaşımında Değişimin Dinamikleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Düzgüner, Sevde (ed.). *Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 3. Basım, 2021.
- Ege, Remziye. “Din Hizmetlerinde İletişim”. *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*. ed. Recai Doğan-Remziye Ege. 59-74. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Baskı, 2022.

- Erdur-Baker, Özgür. “Psikolojik Danışma ve Kültürel Faktörler”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3/27 (Haziran 2007), 109-122.
- Güleç, Cengiz. *Ruhun Sırları - Psikoterapi Hikâyeleri*. Ankara: Dipnot, 1. Basım, 2011.
- Güngör, Özcan. “Kur’an’da Sosyal Bütünleşme”. *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Haziran 2007), 173-190.
- Gürsu, Orhan. *Bağımlılık ve Din: Nöropsikolojik Bir Yaklaşım*. İstanbul: DEM, 1.Basım, 2018.
- HHY, Hasta Hakları Yönetmeliği (4847). *Resmî Gazete* 23240 (01.08.1998). 03.07.2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: Dem, 4. Basım, 2015.
- Kavas, Erhan – Kavas, Nurgül. “Manevi Destek Algısı (MDA) Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenilirliği”. *Journal of Turkish Studies* 9/2 (2014), 905-915.
<https://Dx.Doi.Org/10.7827/Turkishstudies.6161>
- KK, Köy Kanunu (Kanun No. 442). *Resmî Gazete* 68 (07.04.1924). 21.06.2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=442&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>.
- KL, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı. <http://lugatim.com/>
- Koç, Mustafa. “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”. *Diyanet İlmî Dergi* 53/4 (2017), 201-241.
- MP, Medical Park. “Frengi”. Erişim 07 Haziran 2023.
<https://www.medicalpark.com.tr/frengi/hg-2012>.
- MP, Medical Park. “Kızıl Hastalığı”. <https://www.medicalpark.com.tr/kizil-hastaligi/hg-2097>. Erişim 19 Haziran 2023.
- MP, Medical Park. “Zatürre (Pnömoni) Nedir? Zatürre Belirtileri ve Tedavisi”.
<https://www.medicalpark.com.tr/zaturre-nedir-belirtileri-ve-tedavileri-nelerdir/hg-152>. Erişim 19 Haziran 2023.
- Oğuzhan, Gülpembe - Aydın, Gizem Zevde -Yılmaz, Onur. “Hastanelerde Manevi Destek Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma”. *Usaysad Dergi* 7/3 (2021), 472 - 488.

- Okumuş, Ejder. “Din ve Sosyalleşme”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic* 9/11 (2014), 429-454.
- Özer, Sevilay. “I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nde Tifüs (Lekeli Humma) Salgını”. *Bellekten*. TTK, Erişim 09 Haziran 2023. <https://belleten.gov.tr/tam-metin/257/tur>.
- Peker, Hüseyin. “Olumlu Şahsiyet Özellikleri ve Din”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Şubat 1986), 100-105.
- Sağır, Zeynep. “Zorunlu Göç ve Travmatik Olaylarda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik”. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Farklı Alanlardan Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler*. ed. Ali Ayten. 267-288. İstanbul: Dem Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Sarı, Rukiye. *Hastane Hizmetleri Kapsamında Kadın Doğum Bölümünde Manevi Danışmanlık (Konya Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Söylev, Ömer Faruk. *Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi Kavram Kuram ve Uygulamalar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 2020.
- Söylev, Ömer Faruk. *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik - Alanları, İmkânları ve Yöntemleri - (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Sürmeli, Serpil. “Çanakkale Cephesinde Arap İlmi Heyeti ve Üryânîzâde Ali Vahid Efendi’nin Anıları”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 18/53 (Temmuz 2002), 373-403.
- Şirin, Turgay. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 2013.
- Tan, Hasan. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 3.Basım, 2000.
- Tarhan, Nevzat. *Değerler Psikolojisi ve İnsan*. İstanbul: Timaş Yayınları, 15. Basım, 2021.
- Uyanıker, Ahmet. *1921 Tarihli Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Uzun, Fatma Zehra. *Yas Danışmanlığı ve Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

- Üryânîzâde, Ali Vahîd. *Asker İlmihali*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Kütüphanesi, Fen Edebiyat Koleksiyonu), 10081. <http://hdl.handle.net/11424/49424>.
- Üryânîzâde, Ali Vahîd. *Çanakkale Cephesinde Duyup Düşündüklerim*. Çev. Dr. Yusuf Sağır. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015.
- Üryânîzâde, Ali Vahîd. *Köy Hocası Mecmuası*. İstanbul: Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us, 1159.
- Üryânîzâde, Ali Vahîd. *Türkçe Hutbeler*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, 15502. <http://hdl.handle.net/11424/43540>.
- Üryânîzâde, Ali Vahîd. *Vücut Sağlığı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Koleksiyonu, 276.
- Yaman, Ahmet. “Savaş”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 10 Temmuz 2023). <https://islamansiklopedisi.org.tr/savas#1>
- Yaparel, Recep. “Depresyon ve Dini İnançlar İle Tabiatüstü Nedensel Yüklemeler Arasındaki İlişkiler”. *D.E.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (İzmir 1994), 275-299.
- Yazıcı, Önder. *1918-1920 Yılları Arası Köy Hocası Mecmuasının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Yeşilay, “Bağımlılık Nedir?”. <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir>. Erişim 07 Temmuz 2023.
- Yi, Barış. “Dünyada Tüberküloz’un Tarihi”. *Konuralp Tıp Dergisi* 3/2 (Ağustos 2011), 1-4.
- Zengin, Zeki Salih. “Din Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi”. *Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*, ed. Recai Doğan-Remziye Ege. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2022.

EKLER

Köy Hocasası Mecmuasının Kapak Sayfası

كوى خواجىسى

صاحب امتياز: مريانى ناره رحيد

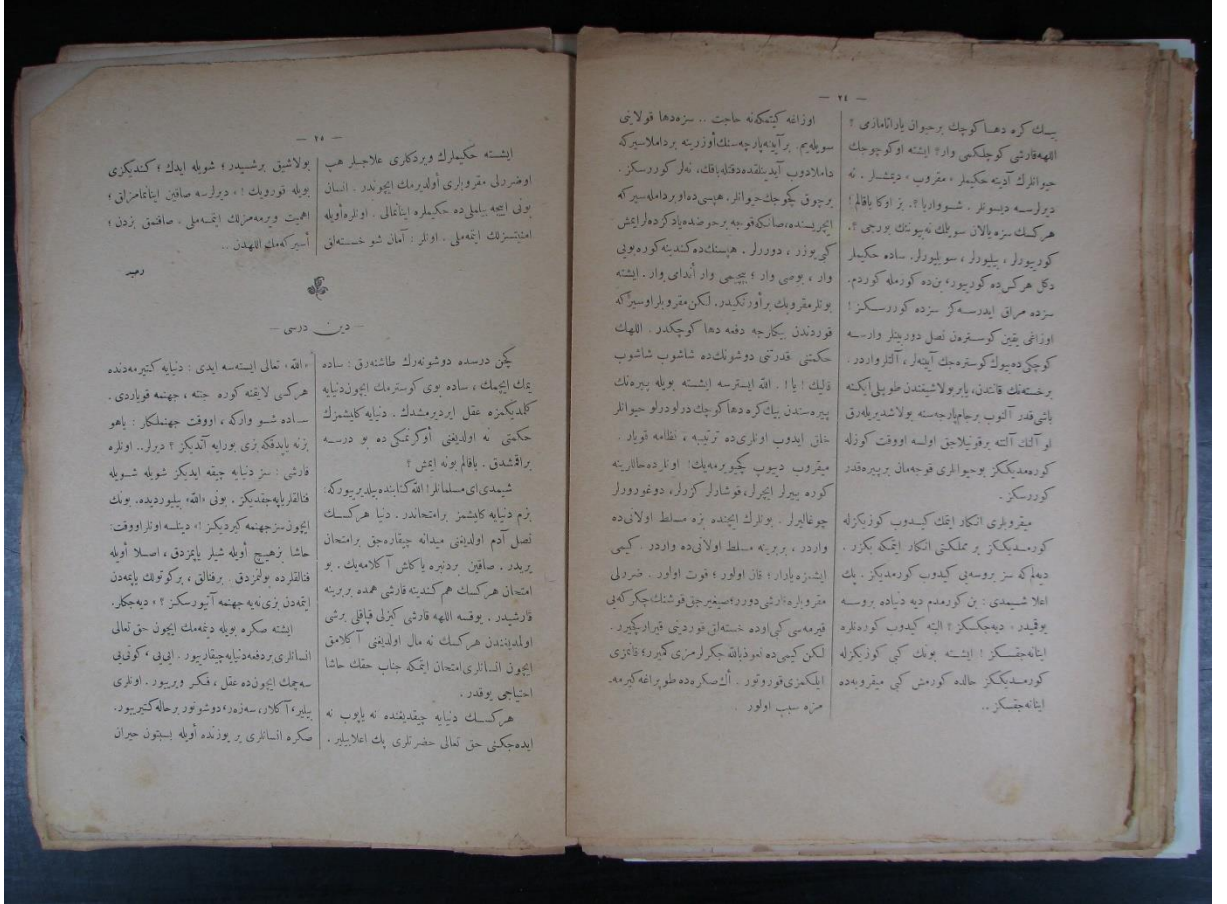
جلد: ۱ | ۲۸ صفحہ ۱۳۳۷ | (پڙاڻ) | ۱۳۳۶ اول ۱۳۳۴ | نومبر: ۱

آؤكە سلام . سكره كلام :

سلام عليكم

آغال مچهل ۱ بايلرسكركه هر كسك كنديه
كوره بردردى وارد . ذكر منجبتك ده صوايتش .
نمده دردم كويلى ... كيم كيله بنده سزله .
هر كس رهوا طوئدرمش كيدر . كيمي بيوكلكه
اوزه نير داتما بوكسكارده اچار . كيمي بكاره
باشاره چاتق ايستر . اونلكه كوزيه كيرمك
ايون كيچه كوندوز ديدنير يانار . بنده داتما
سزه چاتق ايستقم . داتماسزي دوشونه رلك :
نه ياشم نصل ايتمده شو كويلره برخواجه
اولايشم . ديجيتر دورم . كوكلي كزديروب
دالدين داله قونارم ، آلك صوكتده بنه سزده قرار
قيلارم .
ايشته بو بويه اكن ، بولشده بو قدر هوسم
واركن اولدى زدرلو مراويه ارمدم . بو آرزومه
شمدي به قدر نائل اولامدم . اما بوده سبب
تكلدى . آكر بن ايتمسه ايدم ليكه ايكي اول
كويك رينه برخواجه اولوردم . ديلر دونديكي
قدر وعظ و نصيحت ايدرلك او كوي اهاليتك

Mecmuanın 1. Cilt 1 Numarası, “Selamün Aleyküm” Başlıklı Giriş Sayfası

Mecmuann 1. Cilt 3. Numarası Din Dersi Başlıklı Bölümü

بیک کره دها کوچک بر حیوان یاد آمانی ؟
 الهه قارشی کوچکنی وارہ ایشته اوکو کوچک
 حیوانلرک آوینه حکیملر ، مقرب ، دیشیلر . نه
 دیرلرسه دیشولر . شوواریا ؟ بز اوکا یاقلم ؟
 هرکسک سزه یالان سوئک نه بیونک بورچی ؟
 کودیورلر ، پیلورلر ، سولیلورلر . ساده حکیملر
 دکل هرکسده کودیورلر ، نده کورمه کوردم .
 سزه مراق ایدرسه کر سزه کورسکسز !
 اوزاعی عین کورسکسز نصل دورینلر وارسه
 کوچکی دویوک کورسکسزک ایشله ، آلتلر واردر .
 برختنک قانندن ، یاربولاشینندن طویل ایشته
 باشی قدر آلوب برجام ارجمسته بولاشدیلر
 او آلت آلته بوقرتیلاقی اولسه اووقت کوزله
 کورمه دیکر بوجوالری قوجمان بر پیره قدر
 کورسکر .
 میرویلری اتکاد ایشک کیدوب کوزیکرله
 کورمه دیکر بر مملکتی اتکاد ایشک کوز .
 دیلم که سز بروسه قی کیدوب کورمه دیکر . بلک
 اعلا شیمدی : بن کورمدم دیه زیاده بروسه
 بو قیدو . دیه چکسکر ؟ ایته کیدوب کورمه دیکر
 ایانه چکسکر ! ایشته بولک کبی کوزیکرله
 کورمه دیکر حالده کورمش کبی میرویه ده
 ایانه چکسکر .
 منزه سبب اولور .

اوزانه کیشکینه حاجت .. سزدهها قولای
 سولهیم . بر آیه پارچه سنک اوزرته برداملر سکره
 فاملادوب آیدینقده دقابه نکل ، نکل کورسکر .
 برچوق چوچک جوانلر ، هپسی دها برداملر سکره
 ایشریننده ، صانکسک توبیه بر خورنده یاد کرده ل ایش
 کبی بوز ، دورلر . هپسکده کندنه کوروه یوبی
 وار ، بوسی وار ، بیچی وار آندای وار . ایشته
 بولر مقربلرک بر اود نکدر ، لکن مقربلر اوسیرکه
 فودندل بیکرجه دفعه دها کوچکدر . الهک
 حکمتی قدرتی دوشونکده شاشوب شاشوب
 قلیک ایا ! . الله ایشتره ایشته بویه بیره نکل
 بیره سندن بیک کره دها کوچک درلودلر حیوانلر
 خان ایدوب اولری ده تربیه ، نظامه قولار .
 میقروب دیوب کچور بیره نکل ! اولر ده حلالرینه
 کورده بیولر ایشرله ، قوشارلر کورلر ، دوغورولر
 جوغایلر . بولرک ایشده بزه مسلط اولانی ده
 واردر ، بر برینه مسلط اولانی ده واردر . کبی
 ایشر بارار ، فان اولور ، قوت اولور . خردلی
 مقرواره ایشی دور دسینه برحق قوشنک چکر کبی
 قیرمهمی کبی اوده خسته لاقی قوردی قیر ایشکر .
 لکن کبی ده نود ذیله جکر لر سزی کیرده قانری
 ایشکیزی قوردوتور . ایشکسکره ده طو پراغه کورمه .
 منزه سبب اولور .

ایشته حکیملرک ویردکری علاجیلر هب
 اومرولر مقرواری اولدیرمک ایشوندلر . انسان
 بونی ایجه سبیلده حکیمله ایشغال . اولر اولوله
 ایشترسک ایشعلی . اولر : آمان شو خسته لاق
 آسیرکه ملک الهلن .
 ربیب

دین دersi

چکن درسده دوشونه نکل طاشنه روق : ساده
 نکل ایشیک ، ساده بوی کورسکرمک ایشون دنیایه
 کلدیگیزه عقل ایزدیرمشدک . دنیایه کلیمشک
 حکمتی نه اولدینتی اوزگرتکی ده بو درسده
 بر ایشقدن . یاقلم بونه ایش ؟
 شیمدی ای مسلمانلر ! الله کتابنده بیلدیر بیره نکل
 بزم دنیایه کلیمشز بر ایشعاددر . دنیا هرکسک
 فصل آدم اولدینتی مبداهه چناره جق بر ایشعان
 بریدر . صافقین بر ذریه پاکش آ کلامه نکل . بو
 امتحان هرکسک هم کندنه قارشی همده بر برینه
 قارشیدر . بوقسه الهه قارشی کیزلی قافلی برشی
 اولدینندن هرکسک نه مال اولدینتی آ کلامق
 ایشون انسانلری امتحان ایشک جناب حقلک حاشا
 ایشیچی یوقدر .
 هرکسک دنیایه چیقیشنده نه یابوب نه
 ایدوچکنی حق تاملی حشر لتری بلک اعلا بیلیر .

الله ، تاملی ایشته ایدی : دنیایه کتیره مژده
 هرکسی لایقته کورده جته ، جهنمه قویادی .
 ساده شسو وارکده ، اووقت جهنمکلر : یاهو
 بزه بایدهکری بزی بوزایه آدیگر ؟ درلر . اولر
 قارشی : سز دنیایه جینه ایدیکر شویله شویله
 قانقار یایه چقیدیکر . بونی الله بیلور دیدده . بولک
 ایشون سز جهنمه کوردیگیز ، دینله اولر اووقت :
 حاشا زهیج اولیله شیلر یایزدق ، اسلا اولیله
 قانقلر ده بولجوزدق . بر فغانی ، بر کورتک یایه دن
 ایشقدن زنی نه جهنمه آتورسکر ؟ . دیه چکلر .
 ایشته صکره بویه دغعمک ایشون حق تاملی
 انسانلری برده دنیایه چقار یور . ای قی ، کوفلی
 سه چک ایشون ده عقل ، فکر وریور . اولری
 بیلیر ، آ کلام ، سه زده دوشونور رحاله کتیر یور .
 صکره انسانلری بر بوزنده اولیله ایشتون حیران